

NÁRODNÍ PROTIDROGOVÁ CENTRÁLA

BULLETIN

Zacházení s návykovými látkami

Rizika výroby
metamfetaminu

„Booby traps”
v drogových
laboratořích

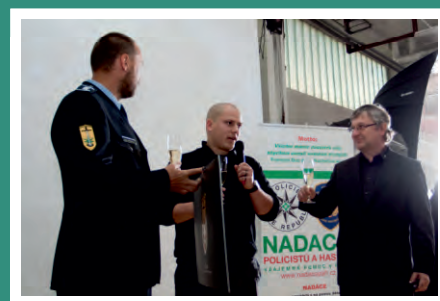
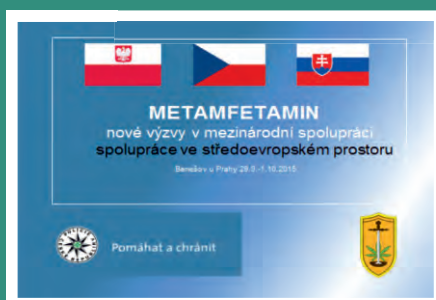
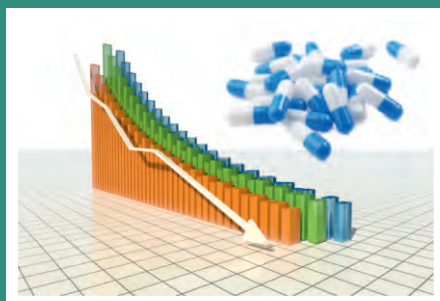
Praktická aplikace nástražných zařízení

Regulace nových látek

Mezinárodní konference

Křest kalendáře NPC

Byla ve vašem okolí odhalena varna pervitinu nebo pěstírna konopí?

Jedy, které vznikají při výrobě pervitinu nebo pěstování marihuany kontaminují okolí až do vzdálenosti 70 metrů. Tato kontaminace vydrží až několik let! Má za následek závažné zdravotní poškození i psychické obtíže včetně specifických poruch u dětí! (atopické ekzémy, poruchy učení, hyperaktivita, apod.) Stačí uvařit jen jednu várku!

Máte podezření na nelegální užívání drog ve vaší škole, firmě, na úřadě?

Nabízíme:

- drogovou mapu – identifikace užívání narkotik v prostředí
- očistu vašeho majetku a nemovitosti od kontaminace chemikáliemi a narkotiky
- rychlé, odborné a efektivní poradenství
- testování osob a zásilek na přítomnost narkotik

BULLETIN NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY

Vědecká rada: **Předseda vědecké rady:** prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc. (VŠCHT Praha), **Členové:** prof. Ing. Karel Ventura, CSc. (FCHT UPCE), pplk. RNDr. Michael Roman (KÚP), MUDr. Tomáš Páleníček, Ph.D. (NUDZ), pplk. JUDr. Ing. Marek Blažejovský, Ph.D. (Policejní akademie ČR), **Redakční rada:** **Redakce:** plk. Mgr. Jakub Frydrych (NPC SKPV PČR), plk. Ing. Petr Kočí (NPC SKPV PČR), plk. JUDr. Břetislav Brejcha (NPC SKPV PČR), plk. Mgr. Miroslav Hrachovec (NPC SKPV PČR), Ing. Martin Kuchař, Ph.D. (VŠCHT Praha a NPC SKPV PČR), Mgr. Karel Lehmert, Ph.D. (CBRN VAKOS XT), por. Ing. Martin Látal (CPJ), PhDr. Miroslav Nožina, Ph.D. (Ústav mezinárodních vztahů Praha), Mgr. Jaroslav Šejvl (1. LF UK a VFN v Praze, Centrum adiktologie), **Vedoucí redakce:** kpt. Bc. Petr Procházka (NPC SKPV PČR), **Grafické zpracování:** nrap. Radek Kšír (PČR), **Jazyková korektura:** PhDr. Olga Doležalová, **Vydavatel:** Policie České republiky, Národní protidrogová centrála Služby kriminální policie a vyšetřování, **Vydává:** oddělení vydavatelství obchodního odboru Tiskárny MV, Bartůňkova 1159/4, Poštovní schránka 10, 149 01 Praha 4, tel.: 974 889 341, 974 887 335, fax.: 974 887 333, **Tiskne:** Tiskárna MV, p. o., P. O. Box 10, Bartůňkova 1159/4, 149 01 Praha 4, tel.: 974 887 312, fax: 974 887 395, vychází 4x ročně, cena 73,- Kč, roční předplatné 292,- Kč + distribuční poplatky, **Adresa pro zasílání příspěvků:** Policejní prezidium České republiky, poštovní příhrádka 62/NPC, 170 89 Praha 7, e-mail.: omp@npdc.cz, **Objednávky přijímá a vyřizuje:** Tiskárna MV, p. o., obchodní úsek, Bartůňkova 1159/4, 149 01 Praha 4, tel.: 974 887 334, 974 887 335, 974 887 341, fax.: 974 887 333, e-mail.: bohumil.strnad@tmv.cz, **Distribuci vyřizuje:** Jindřich Matouš – distribuce tiskovin, Za věcnou správnost příspěvků ručí autor. Příspěvky podléhají recenznímu řízení. Přetisk či jiná reprodukce obsahu je povolena pouze s písemným souhlasem redakce. **Podávání novinových zásilek:** Povolila Česká pošta, s. p., Odštěpný závod Praha, č.j.: 6119/96 ze dne 15. 10. 1996, **Povoleno MK ČR – 7834**, ISSN 1211-8834.

Editor-in-Chief: Petr Procházka, **Editors:** Jakub Frydrych, Petr Kočí, Břetislav Brejcha, Miroslav Hrachovec, Martin Kuchař, Karel Lehmert, Martin Látal, Miroslav Nožina, Jaroslav Šejvl, **Board of Science:** Jiří Straus (head), Karel Ventura, Michael Roman, Tomáš Páleníček, Marek Blažejovský, **Graphic Editor:** Radek Kšír, **Text Correction:** Olga Doležalová, **Publisher:** Police of the Czech Republic, National Drug Enforcement Agency of the Service of Criminal Police & Investigation, **Published by:** Ministry of Interior Prints, Publishing Sect., Trade Dept.; P. O. Box 10, Bartůňkova 1159/4, 149 01 Praha 4, landline +420 974 887 312, fax +420 974 887 395, Direct inquiries and/or orders: Bohumil Strnad, landline +420 974 887 341, fax +420 974 887 333, e-mail: bohumil.strnad@tmv.cz, **Distribution:** Jindřich Matouš, Price 73 CZK, annual subscription 292 CZK + distributional fees, **Print:** Ministry of Interior Prints, P. O. Box 10, Bartůňkova 1159/4, 149 01 Praha 4, landline +420 974 887 312, fax +420 974 887 395 Printed quarterly. **Manuscript Submission:** Police Presidium of the Czech Republic, P. O. Box 62/NPC, 170 89 Prague 7, Czech Republic; e-mail: omp@npdc.cz

Authors are responsible for factual correctness. All papers are subject to peer review proces. All rights reserved. No part may be reproduced in any form without the express written permission of the Editorial Board. Neither the author nor the publisher assumes any responsibility for the use or misuse of information contained in this magazine.

Distribution allowed by the Czech Post no. 6119/96 (10/15/96), Ministry of Culture Permission no. 7834

ISSN 1211-8834

OBSAH:

MOŽNOSTI REGULACE „NOVÝCH PSYCHOAKTIVNÍCH LÁTEK“ V ČR REGULATION OPTIONS OF „NEW PSYCHOACTIVE DRUGS“ IN THE CZECH REPUBLIC <i>Vratislav Pospíšil</i>	3
BOOBY TRAPS V DROGOVÝCH LABORATÓRIÁCH BOOBY TRAPS IN CLANDESTINE DRUG LABORATORIES <i>Leonard Grunský</i>	10
STANOVENÍ EXTRAČNÍHO VÝTĚŽKU PSEUDOEFEDRINU Z LÉČIVÝCH PŘÍPRAVKŮ DETERMINATION OF PSEUDOEPHEDRINE EXTRACTION YIELD FROM MEDICINES <i>Soňa Švejcárová, David Sýkora, Martin Kuchař</i>	14
PRAKTICKÁ APLIKACE NÁSTRAŽNÝCH ZAŘÍZENÍ K OCHRANĚ NELEGÁLNÍCH LABORATOŘÍ FIELD APPLICATIONS OF TRAP DEVICES FOR PROTECTION OF CLANDESTINE LABORATORIES <i>Karel Lehmert</i>	22
RIZIKA VÝROBY METAMFETAMINU Z HLEDISKA POŽÁRNÍ OCHRANY FIRE PROTECTION SAFETY RISKS OF METHAMPHETAMINE MANUFACTURING <i>Radek Hampl</i>	27
ZACHÁZENÍ S NÁVYKOVÝMI LÁTKAMI, PREKURSORY A PŘÍPRAVKY JE OBSAHUJÍCÍMI V LÉKÁRNÁCH A POUŽÍVÁNÍ KONOPÍ PRO LÉČEBNÉ ÚČELY HANDLING WITH ADDICTIVE AGENTS AND PRECURSORS IN PHARMACIES AND USE OF MARIHUANA FOR MEDICAL TREATMENT <i>Květoslava Karásková</i>	32
BALÓNOVÝ EFEKT – RIZIKO ZNEUŽÍVÁNÍ NOVÝCH LÁTEK NA DROGOVÉ SCÉNĚ BALLOON EFFECT – RISK OF ADDICTION OF NEW AGENTS AT THE NARCOTIC SCENE <i>Aleš Herzog, Jiří Richter, Tomáš Vejrych</i>	37
INFORMACE A POSTŘEHY ZE SEMINÁŘE NOVÉ DROGY – JSME NA NĚ PŘIPRAVENI? INFORMATION AND OBSERVATIONS FROM WORKSHOP „NEW DRUGS – ARE WE PREPARED?“ <i>Irena Martinovská</i>	40
STÁLÁ MEZINÁRODNÍ PRACOVNÍ SKUPINA „JIHOVÝCHOD“ A JEJÍ ČINNOST V RÁMCI „PODUNAJSKÉ STRATEGIE“ V LÉTECH 2014 A 2015 PERMANENT INTERNATIONAL WORKING GROUP „SOUTHEAST“ AND ITS WORK DURING „DANUBE STRATEGY“ 2014–15 <i>Petr Kočí</i>	43
ODKUD, KAM A JAK TO VLASTNĚ BYLO? 17 ROČNÍKŮ MJR. MILOŠE VANĚČKA VE SVĚTLE ČASU BULLETINU NPC (1996 AŽ 2012) FROM, WHERE AND HOW IT ACTUALLY HAVE HAPPENED? MJR. MILOŠ VANEČEK AND 17 YEARS OF GIVEN ACCOUNT TO ND HQ BULLETIN (1996-2012) <i>Jaroslav Šejvl</i>	47
MEZINÁRODNÍ KONFERENCE „METAMFETAMIN – NOVÉ VÝZVY V MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCI A SPOLUPRÁCE VE STŘEDOEVROPSKÉM PROSTORU“ INTERNATIONAL CONFERENCE „METHAMPHETAMINE – NEW APPROACHES OF INTERNATIONAL COOPERATION IN THE CENTRAL EUROPEAN REGION“ <i>Barbora Kudláčková</i>	51
KALENDÁŘ NPC 2016 ND HQ CALENDAR 2016 <i>Barbora Kudláčková</i>	54

Úvodník

Editorial

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

během tohoto roku, který pomyslně za krátký čas uplyne, došlo na poli nelegální drogové produkce, distribuce i legislativy k významným změnám. S prvním červencem přijalo Polsko dlouho očekávanou regulaci volného prodeje léků s obsahem pseudoefedrinu. Na české poměry v relativně rekordním čase bylo na seznam zakázaných látek přidáno celkem 19 nových drog a zároveň byl chlorpseudoefedrin zařazen mezi tzv. „neuvedené látky“, tedy látky, jejichž obchodování bylo v důsledku zneužití pro nelegální produkci drog regulováno.

Stále častěji se setkáváme s velkoobjemovou produkcí metamfetaminu za využití léků s obsahem pseudoefedrinu původem z Turecka, který je k nám pašován nejčastěji po variantní Balkánské trase. Historicky rekordní nadprodukce opia v Afghánistánu vyvolává obavy z renezance zájmu o heroin v Evropě, čemuž nasvědčují mnohasetkilogramové záchyty heroinu na severní větvi Balkánské trasy. To vše se odehrává v kontextu ukrajinské krize i sílící migrace z afrického kontinentu. Masové otravy syntetickými kanabinoidy v Polsku či dynamické snahy organizovaného zločinu o dovoz prekurzorů převážně z Jihovýchodní Asie a Indie kladou nové výzvy, zejména v otázkách mezinárodní justiční a policejní spolupráce. Národní protidrogová centra svým dílem přispívá k tlaku na zjednodušení procesů mezinárodní spolupráce, která je u drogové trestné činnosti v mezinárodním rozsahu nezbytná.

Poslední letošní číslo Bulletinu Národní protidrogové centrály Vám nabízí bilanci toho z našeho pohledu nejpodstatnějšího, co se v problematice nelegálních drog v uplynulém období událo. Příští rok je rokem čtvrtstoletí existence Národní protidrogové centrály a tak s jistotou mírou neskromnosti prozradím, že k našemu jubileu připravujeme celou škálu doprovodných aktivit. Prvním počinem tohoto typu byl křest kalendáře NPC 2016, který se odehrál počátkem října a který byl vytvořen jedním z aktuálně nejlepších českých fotografů, kteří se specializují na digitální fotografii a postprodukcí. Výtěžek z prodeje kalendářů bude předán Nadaci policistů a hasičů.

Klidně prožít vánočních svátků a šťastné vykročení do roku 2016 přeje Národní protidrogová centrála.

*plk. Mgr. Jakub Frydrych
ředitel NPC SKPV PCR*

Dear readers

Significant changes arrived at the field of illicit drug production, distribution and legislation during the last year. With July 1 Poland has adopted regulation of over-the-counter drugs containing pseudoephedrine being expected for a long time. In relatively record-breaking time, on Czech conditions, 19 new narcotics were added to the list of forbidden substances and alongside chlorpseudoephedrine was classified as „non-stated substances“, i.e. substances which handling is controlled in consequence of abuse for illicit drug production.

More and more frequently medicaments containing pseudoephedrine are used for large scale production of metamphetamine, being smuggled usually via variable Balkanese Way. All-time high overproduction of opium in Afghanistan causes fears of reviving the interest in heroin around Europe, which indicates heroin caught on northern branch of Balkanese Way in hundreds of kilograms. All that happens in context with Ukraine crisis and stronger migration flow from African continent. Mass poisonings caused by synthetic cannabinoids in Poland or dynamic efforts of organized crime to import precursors mostly from South East Asia and India rise new challenges mostly in questions of international justice and police cooperation. National Drug Headquarters contributes with its part to simplification of international cooperation processes, necessary in international narcotic crime reduction operations.

Final issue of the National Drug HQ Bulletin brings you review of the most important matters, happened in problematics of illegal drugs during last year. Next year is anniversary of quarter century of continuation of the National Drug Headquarters and with a certain extent of immodesty I will let you in on a little secret we prepare wide range of supporting activities. First one was October presentation of National Drug Headquarters calendar 2016, created by one of the best Czech photographers specialized on digital photography and postproduction. Proceeds from the sale of calendars become benefit of the Foundations of Police Officers and Firefighters.

On behalf of the National Drug HQ it is my pleasure to wish you Merry Christmas and Happy New Year 2016.

*Col. Jakub Frydrych, MSc.
Director of ND HQ*

MOŽNOSTI REGULACE „NOVÝCH PSYCHOAKTIVNÍCH LÁTEK“ V ČESKÉ REPUBLICE

VRATISLAV POSPÍŠIL^a

^a National Drug HQ Criminal police and Investigation Service, Czech Republic

Klíčová slova:

nové psychoaktivní látky; veřejná politika; drogová politika; epistemické společenství; legislativní regulace

Abstrakt:

Po roce 2010 se v České republice, stejně jako v ostatních státech Evropy a celého světa, začínají ve větší míře objevovat látky, které mají podobné účinky jako drogy opiátového a stimulačního typu, ale pro svoji „novost“ nejsou kontrolovány žádnou legislativou. V první části práce je kvalitativní metodou obsahové analýzy dokumentů popsána současná situace v oblasti nových psychoaktivních látek v České republice a jsou zde představeny současné legislativní přístupy používané na národní i mezinárodní úrovni. Ve výzkumné části byla použita kvalitativní metoda výzkumu (polostrukturované rozhovory s odborníky v oblasti drogové problematiky) a provedeným výzkumem bylo zjištěno, že nové psychoaktivní látky jsou napříč odbornou společností vnímány jako problém, jehož míra však nedosahuje takové intenzity jako v jiných státech Evropské unie. Přes relativně nízkou závažnost tohoto problému, je potřeba tuto situaci aktuálně řešit, a to včetně použití regulačních nástrojů.

Nové psychoaktivní látky jako oblast drogové politiky

Podle Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogové záležitosti (EMCDDA, 2014¹) je situace v oblasti nových syntetických drog výzvou pro současné politiky v oblasti kontroly drog, a to především z důvodu různorodosti nových syntetických drog a rychlosti, s jakou se objevují. Tradiční reakcí na objevení „nové drogy“ v době, kdy byl takový objev poměrně vzácnou událostí, bylo posouzení jejího rizika pro veřejné zdraví a její přidání do národního seznamu regulovaných látek. Současná situace, s výskytem mnoha nových látek a velmi omezenými důkazy o jejich zdravotních rizicích, je však pro takový proces nepostačující a to pro nepoměr mezi rychlostí s jakou se nové drogy objevují, a možnostmi jejich regulace, neboť jakmile je nová psychoaktivní látka identifikována příslušnými orgány a je zavedena její kontrola, na pultech prodejců dojde k její výměně za jinou.

Vymezení nových psychoaktivních látek

Vymezení látek, které je možno nazývat novými psychoaktivními látkami, nebylo a není jednoznačné a stejně tak prošlo vývojem i vlastní označování těchto látek. V době, kdy se tyto látky začaly objevovat v odborném diskurzu, byly odborníky označovány jako „nové syntetické drogy“. Podle Viktora Mravčíka ve vymezení z roku 2012, se v nových syntetických drogách jednalo o „látky nově se vysky-

tující na drogové scéně/drogovém trhu, které mají podobnou strukturu/vlastnosti/účinky, jako „tradiční“ drogy, ale na rozdíl od nich nejsou kontrolovány legislativou v oblasti omamných a psychotropních látek („nejsou na seznamu zakázaných drog“).“ (NMS: Zaostřeno na drogy 5/2012, s. 1). Tato definice je extenzivnějším vymezením těchto látek oproti vymezení z roku 2004, kdy byla pod pojmem „nové syntetické drogy“ českými odborníky označována široká skupina látek, se kterými se bylo možno setkávat na drogové scéně, přičemž použití označení „nové“ bylo chápáno především z pohledu jejich opakovanějšího, tedy relativně častějšího výskytu na ilegálním trhu, kdy přestože se jednalo o látky známé delší dobu, tak na české drogové scéně byl jejich výskyt velmi omezený. Jejich nástup úzce souvisel s taneční scénou a s ní souvisejícím nástupem tzv. tanečních drog. „Jednalo se o látky distribuované v tabletové formě a vydávané za drogu extázi nebo za „něco, co má podobné účinky“, v některých případech se jednalo o halucinogenní látky, které jsou vydávány za LSD nebo například „halucinogen s podobným účinkem jako LSD nebo mezkalin.“ (Páleníček: 2004, s. 18). V současné době je, zejména s ohledem na mezinárodní zkušenost, přesnějším označením těchto látek výraz „nové psychoaktivní látky“ – New Psychoactive Substances, zkráceně NPS, neboť kromě skupin látek představujících deriváty a analoga známých omamných a psychotropních látek, jsou mezi tyto látky zařazovány také rostlinné extrakty a přírodní

¹) <http://www.emcdda.europa.eu/topics/pods/controlling-new-psychoactive-substances>.

materiál s psychoaktivním účinkem. Podle Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) se v nových psychoaktivních látkách jedná o látky, které nejsou uvedeny v Jednotné úmluvě OSN o omamných látkách z roku 1961 a Jednotné úmluvě OSN o psychotropních látkách z roku 1971, ale které mohou představovat ohrožení veřejného zdraví. Jejich rizikem jsou možné hospitalizace v důsledku jejich užití. S předcházejícím požitím syntetických kanabinoidů byla hlášena řada nevysvětlených sebevražd, a v souvislosti s užitím látek zvaných 4-methylmethcathion (mephedrone), methylenedioxypyrovalerone (MDVP), 4-methylamphetamine (4-MA), byly hlášeny fatální následky (úmrtí).²⁾ Podle UNODC – Early Warning Advisory, byly prodávány na trhu tyto kategorie nových psychoaktivních látek (obecný výčet):

Aminoindidy jsou látky na principu MDMA, uvolňující serotonin, které mají empathogenní a entactogenní účinky.

Tryptaminy jsou deriváty přirozeně se vyskytujícího tryptaminu, s halucinogenními vlastnostmi.

Syntetické kanabinoidy působí na stejné receptory jako THC, principiální psychomimetikum obsažené v konopí. Účinná látka bývá „přichycena“ na rostlinný přípravek.

*Syntetické katinony jsou analogy nebo deriváty mezinárodně regulované látky cathion obsažené v rostlině kháta (*Catha edulis*), obecně mají stimulační účinky. Patří mezi ně látky s názvem mephedrone a MDPV.*

Ketamin je humánní a veterinární anestetikum, které působí při nízkých dávkách jako stimulant a při vysokých dávkách má halucinogenní účinky.

Phenethylaminy jsou látky se stimulačním účinkem na bázi amfetaminu a metamfetaminu, avšak jejich úprava může vést k silným halucinogenním stavům.

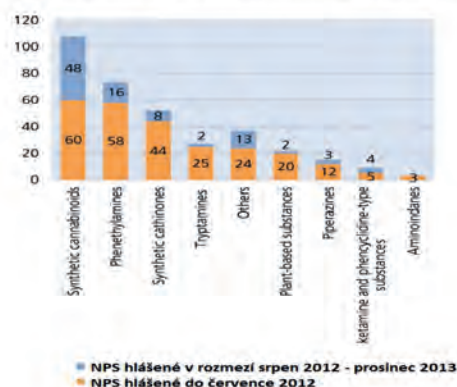
Piperaziny jsou látky působící povzbudivě na centrální nervový systém, ve stylu ecstasy.

Látky na rostlinné bázi (Plant-based substances), jsou látky z rostlin s psychoaktivními vlastnostmi, nejčastěji vyskytovanými jsou kratom, šalvěj divotvorná a kháta.

Podle zprávy tohoto úřadu o stavu nových syntetických drog z května 2014, bylo v roce 2013 detekováno celkem 348 nových psychoaktivních substancí v 94 zemích světa, což je o 97 druhů více než v roce 2012, a o 182 více než v roce 2009 (UNODC: 2014, s. 3).

Nárůst počtu detekovaných nových psychoaktivních substancí, respektive takových látek hlášených Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu za rok 2013 je patrný z obrázku 1.

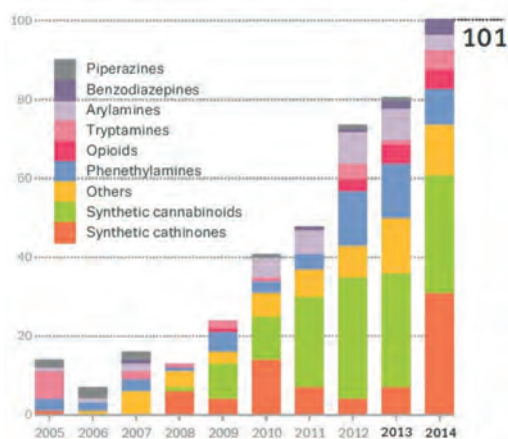
Nové psychoaktivní látky hlášené na UNODC - stav prosinec 2013

Obrázek 1 – Zdroj UNODC, upraveno autor

Lineárně s celosvětovým vývojem narůstá množství poprvé zaznamenaných látek i v Evropě a podle zprávy Nové psychoaktivní látky v Evropě vydané Evropským monitorovacím střediskem pro drogy a závislosti v březnu 2015 bylo „...v roce 2014 nově hlášeno 101 látek ... ve kterých se jednalo o 31 katinonů, 30 kanabinoidů, 9 phenethylaminů, 5 opioidů, 5 tryptaminů, 4 benzodiazepinů, 4 arylalkylaminů a 13 látek, které nejsou v souladu z žádnou z výše uvedených skupin.“ (EMCDDA: 2015, s. 4). Nárůst počtu nových psychoaktivních látek zaznamenaných v EU Systémem včasného varování v letech 2005–2014 je dokladován obrázkem 2, ze kterého vyplývá znatelný nárůst nově detekovaných látek zejména v období posledních 5 let, kdy kupříkladu meziročně v období let 2013 a 2014, bylo takto na drogových trzích zaznamenáno o více než 20 nově se vyskytujících psychoaktivních látek.

Počet nových psychoaktivních látek hlášených v EU Systémem včasného varování v letech 2005–2014

Obrázek 2 – Zdroj EMCDDA, upraveno autor

Podle této zprávy je možno trh s novými psychoaktivními látky v Evropě rozčlenit na:

²⁾ <https://www.unodc.org/NPS>.

Legal highs

Prodávají se jako „legální“ artikl v kamenných nebo internetových obchodech (tzv. „smart či amsterdam shopech“), atraktivně zabalené jako sběratelské předměty, vykuřovací směsi (vykuřovadla), soli do koupele, hnojiva apod. V prodávaném zboží se jedná o látky s psychoaktivním účinkem syntetického a přírodního charakteru. Určené jsou především rekreačním uživatelům.

Research chemicals (výzkumné chemikálie)

Prodávány v internetových obchodech pod zámkou látek určených pro vědecký výzkum, obaly bývají označeny, jakou látku obsahují, šarží a rizikovostí. Jedná se o syntetické látky, kupovány jsou tzv. „Psychonauty“ – osobami, které se snaží zkoumat – experimentovat, s účinky psychoaktivních látek.

Designer Drugs

Psychoaktivní látky syntetického charakteru produkované z výchozích látek (prekursorů), jako analoga (designy) tradičních drog, kupř. MDMA či heroinu, vyráběné v úmyslu obejít stávající legislativu. Jsou produkovány v tajných laboratořích, do výroby a distribuce může být zapojen organizovaný zločin. Určeny jsou na „tradiční“ drogový trh.

Léčiva

Léčivé přípravky nelegálně vyráběné nebo nelegálně dovezené, které jsou prodávány natrhu s nelegálními drogami.

U všech těchto látek ale z pohledu uživatelského neexistuje přesné názvosloví a lze se setkat s označením „party drugs, dance drugs (taneční drogy), ecstasy-like substances, herbal highs, herbal ecstasy, Spice“ a dalšími. Konkrétní obchodní názvy přípravků obsahujících tyto látky jsou také různé, zpravidla neodpovídají obsahu a nenavozují ani zdání psychoaktivního účinku. Jak bylo uvedeno, z důvodu navození legálnosti jejich prodeje na trhu, byly tyto látky prodávány označené jako koupelové soli (bath salts), vykuřovadla (potpourri blend), nebo hnojiva pro rostliny (plant food). U některých bývá jejich obal označen, že obsah není určen pro lidskou spotřebu.

Nové psychoaktivní látky v České republice

Podle zmiňované Výroční zprávy o stavu drog v roce 2013 je „fenomémem posledních let výskyt nových syntetických drog ze skupiny katinonů nebo fenetylaminů, se kterými má zkušenost významný podíl problémových uživatelů drog (až třetina v Praze), ale pouhý zlomek z nich je hlásí jako primární drogu“ (NMS – Výroční zpráva o stavu drog v ČR: 2014, s. 5), přičemž „...užití nových psychoaktivních látek v životě uvedlo 2,1 % dotázaných ve věku 15–64 let,

přičemž nejvyšší prevalenci zkušeností s novými drogami i jejich aktuální užívání uváděli respondenti ve věku 25–34 let, kdy ve srovnání s rokem 2012 se může zdát, že došlo k nárůstu zkušeností s užitím nových psychoaktivních látek z 0,6 % v roce 2012.“ (tamtéž, s. 36). Přesto v současné době nejsou v České republice systémově sledována žádná data hovořící o počtu úmrtí, u kterých by bylo možno jednoznačně identifikovat, že k nim došlo v rámci užití či užívání nových psychoaktivních látek (mortalita uživatelů těchto drog). Podle Zápisu ze setkání pracovní skupiny Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti Úmrtí spojená s užíváním drog ze dne 19. 05. 2014, „pro posuzování rizik spojených s užíváním nových drog chybí data o fatálních a nefatálních intoxikacích, a tento problém podle doc. Balíkové spočívá v tom, že v biologických vzorcích jsou pouze stopové koncentrace a látky lze velmi obtížně identifikovat.“ (Zápis ze setkání pracovní skupiny Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti Úmrtí spojená s užíváním drog ze dne 19. 05. 2014, dostupný on-line³).

Stejně tak není systematicky sledován ani počet případů zdravotních problémů, ke kterým došlo v důsledku požití či užívání látek označovaných jako nové psychoaktivní látky. Jediná statisticky relevantní data jsou soustředěna v Národním registru hospitalizovaných, spravovaném Ústavem zdravotnických informací a statistiky České republiky, kde jsou zaznamenávány případy vyžadující hospitalizaci delší než 24 hodin s příznakem „případy náhodné, úmyslné nebo blíže nezjištěné otravy nelegálními drogami“. Tyto údaje však nejsou dostatečně signifikantní pro to, zda se nějak mění tyto počty v důsledku užívání nových psychoaktivních látek.

Rovněž nejsou evidovány ani údaje k finančním prostředkům vydaných státem (z veřejného rozpočtu) v rámci jeho působnosti státu v oblasti nových psychoaktivních látek. Pro ilustraci na tomto místě použiji souhrn výdajů na protidrogovou politiku v České republice, jak je uveden ve Výroční zprávě o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2013 zpracované Národním monitorovacím střediskem pro drogy a drogové závislosti. Podle této zprávy činily v roce 2013 výdaje na protidrogovou politiku částku ve výši 234,6 mil. Kč, přičemž při srovnání s rokem předchozím, tyto výdaje vzrostly o 6,1 % (NMS – Výroční zpráva o stavu drog v ČR: 2014, s. 3, 21, Tab. 1–2). V těchto výdajích se jedná o výdaje na dotační řízení projektů a služeb protidrogové politiky, včetně prostředků na jejich administraci, dále platby za služby prováděného výzkumu a analýz, certifikačním řízením a publikační činnosti.

³) http://www.drogy-info.cz/index.php/content/download/189702/796650/file/zapis_2014-05-19_ps_drogovala_umrti.pdf.

V roce 2011 bylo v rámci práce Evy Drápalové na téma Vnímání rizikovosti nových syntetických drog neboli tzv. „legal highs“ jejich uživateli, provedeno výzkumné šetření, jehož závěry jsou že „...někteří uživatelé vnímají nové syntetické drogy jako rizikové, ale existuje i skupina uživatelů, kteří rizikovost těchto látek vnímá jako malou, což souvisí i s tím, že „legálnost“ látek považují za signál ohledně jejich nízké účinnosti.“ Samotnými uživateli je vnímán „...nedostatek informací o složení a účincích látky (ať už krátkodobých nebo dlouhodobých)“ a „...uživatelé vnímají možné riziko vzniku závislosti na těchto látkách.“ Za riziko je vnímána rovněž snadná dostupnost těchto látek, „obzvláště vzhledem k absenci kontrolních mechanismů vzhledem k mladistvým, kterou kontrastně vnímají jako funkční u způsobu distribuce nelegálních látek.“ (Drápalová: 2012, s. 87).

Na internetových stránkách neziskové organizace Podané ruce o. p. s., dostupné na stránkách <http://www.extc.cz/>, probíhala od měsíce října 2012 anketa „Máte nějakou zkušenost s produkty z tzv. Amsterdam shopů, nebo jinými novými designer drogami?“, ve které hlasovalo k 17. 03. 2015 v 11:15 hodin, celkem 4604 účastníků, takto:

Ano, pravidelně si je kupuji. – 622 hlasů (13,5 %).

Ano, ale dostaly se ke mně odjinud (známí, dealer na party apod.) – 646 hlasů (14 %).

Možná jsem je měl/a, ale jako jinou drogu (falešnou extázi apod.) – 261 hlasů (5,7 %).

Ne, ještě jsem je neměl/a, ale chtěl/a bych zkusit – 811 hlasů (17,6 %).

Neměl/a jsem a nechci zkusit – 2264 hlasů (49,2 %).

Podle Výroční zprávy za rok 2013 Národní protidrogové centrály se po „...boomu designer drugs v České republice na přelomu let 2010 – 2011, kdy byly masově otvírány nejen internetové, ale i kamenné prodejny (tzv. Smart shops, Amsterdam-shops, apod.), a následné novelizaci zákona č. 167/1998 Sb. o návykových látkách v roce 2011, množství prodejen výrazně snížilo. V roce 2013 se již tyto prodejny vyskytovaly ve formě kamenných provozoven pouze sporadicky. Bohužel je stále ve velkém sortiment charakteru „legal highs“ nebo „research chemicals“ nabízen formou internetového prodeje, často z území mimo ČR.“ (NPC – Výroční zpráva za rok 2013: 2014, s. 46). Z výsledků výzkumu Nové psychoaktivní látky v České republice uskutečněného v rámci mezinárodního projektu Efektivní reakce na nové psychoaktivní látky mezi problémovými uživateli drog, využitím metody Rapid Assessment and Response (RAR), v rámci kterého byla zkoumána data získaná v období měsíců června až října 2014 a na

základě kterých byla zpracována národní výzkumná zpráva organizace SANANIM⁴⁾ vyplývá, že „u problémových uživatelů drog (PUD) je možné zaznamenat výskyt dvou skupin nových psychoaktivních, a to: nových syntetických drog, především katinonů a opoidních analgetik.“ (SANANIM: 2014, s. 3). Podle této zprávy jsou nové psychoaktivní látky „zatím převážně doplňkovou drogou.“ (tamtéž, s. 7) a u uživatelů látek ze skupiny katinonů jsou zdravotními a harm reduction službami pozorovány zdravotní a mentální problémy: riziko vyčerpání, kožní obtíže, únava, větší počet aplikací a rychlejší devastace žil, psychózy, rozpad integrity, smutky a rozlady, dojezdy s velkou rozladou a vyloučení ze strany dalších uživatelů drog. (tamtéž, s. 9).

K výskytu nových psychoaktivních látek a drogovým trhům s těmito látkami na území České republiky bylo zjištěno, že za rok 2013, byl do systému včasného varování v ČR hlášen výskyt 48 nových syntetických látek, z nichž 12 látek vůbec poprvé a u 3 z nich se jednalo i o jejich první výskyt v EU a nejvíce bylo zachyceno syntetického kanabinoidy pod označením JWH-203 v množství 8,5 kg. Podle Výroční zprávy o stavu drog, bylo průzkumem trhů s těmito látkami provedeným v srpnu 2014 zjištěno, že „nové psychoaktivní látky byly nabízeny ve 26 internetových obchodech v českém jazyce, z toho 5 obchodů se specializovalo výhradně na syntetické látky a mezi nejčastěji nabízené patřily látky ze skupiny katinonů a syntetických kanabinoidy, přičemž nabídka těchto látek se rozšířila na 64 látek, proti počtu 42 látek v roce 2013 a počtu 12 látek v roce 2012“ (NMS - Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v roce 2013: 2014, s. 165-166).

Současná právní úprava a vyhodnocení dopadů regulace

V současné době jsou v České republice klíčové oblasti protidrogové politiky a její cíle utvářeny Národní strategií protidrogové politiky na období 2010-2018, schválenou Usnesením vlády č. 340/2010 dne 10. května 2010. Mezi její pilíře patří „primární prevence, léčba a sociální začleňování, snižování rizik a snižování dostupnosti drog“ (Národní strategie protidrogové politiky na období 2010-2018, s. 14). Konkrétní opatření prováděná ke splnění cílů by měla být realizována na základě Akčního plánu realizace Národní strategie protidrogové politiky na období 2013 až 2015, schváleného usnesením vlády č. 219 dne 27. března 2013.

Zákony v oblasti protidrogové politiky

Hlavní právní normou v oblasti návykových látek

⁴⁾ Autoři HERZOG Aleš, VEJRYCH Tomáš, RICHTER Jiří, SANANIM z. ú.

je zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o návykových látkách“), který upravuje oblast zacházení s návykovými látkami a jsou jím implementovány do právního systému České republiky závazky vyplývající z mezinárodních úmluv o kontrole omamných a psychotropních látek, jichž je Česká republika signatářem. Jedná se především o Jednotnou úmluvu o omamných látkách z roku 1961, která byla do právního řádu přijata vyhláškou MZV č. 47/1965 Sb., Úmluvu o psychotropních látkách z roku 1971, přijatá vyhláškou MZV č. 62/1989 Sb. a Úmluvu OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988, přijatá jako sdělení MZV č. 462/1991 Sb. Tímto zákonem jsou mimo jiné upraveny možnosti zacházení s návykovými látkami, jejich vývoz, dovoz a tranzitní operace s nimi, kdy tyto operace jsou možné pouze na příslušné povolení (dovolenost nakládání), dále je zde stanovena působnost orgánů státní správy. Seznam regulovaných, tedy omamných a psychotropních látek tento zákon přímo neupravuje, ale ustanovením § 44c, právně účinným od 01. 01. 2013, je zmocněna vláda ke stanovení vlastního seznamu podzákonným předpisem. Tímto předpisem je v současné době nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznámech návykových látek, v jehož přílohách 1–8 jsou vyjmenovány konkrétní regulované látky, tedy takové látky, se kterými smí být zacházeno jen na základě předchozího povolení vydaného podle předmetného zákona.

Legislativní normou v oblasti koordinace protidrogové politiky je Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon k ochraně zdraví před tabákem, alkoholem a návykovými látkami“). Tento zákon stanoví organizace provádějící protidrogovou politiku, její vlastní provádění (formy) a vzájemnou spolupráci těchto organizací. Pro nástroje veřejné politiky je stěžejní ustanovení § 18 upravující provádění preventivních opatření, dle kterého jejich realizaci koordinuje vláda a k jejichž provádění (finančnímu a organizačnímu zabezpečení) pověřuje jednotlivá věcně příslušná ministerstva (resorty).

Právní normou veřejného práva působící v oblasti redukce (snižování) dostupnosti regulovaných látek vymáháním přijatých pravidel v oblasti neoprávněného nakládání s omamnými a psychotropními látkami, je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), účinný od 01. 01. 2010. Tento zákon upravuje oblast trestně právních vztahů a je základní legislativní normou v oblasti trestního práva hmotného, jehož přijetím Česká republika integrovala základní

právní zásady v souladu s hospodářskými, politickými, kulturními a bezpečnostními principy práva Evropské unie. V trestním zákoníku je obsažena zásada zákonnosti, která navazuje na princip římského práva „žádný zločin bez zákona, žádná vina bez zákona“. Trestní zákoník tak v sobě vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit. Zákon dále v obecné části stanoví další hmotně právní zásady a zásady trestní odpovědnosti. Ve zvláštní části pak stanoví, jaké jednání je považováno za protiprávní, tedy jaké konkrétní konání (opomenutí) je považováno za porušení zákona. Protiprávní jednání související s nedovoleným nakládáním s omamnými látkami je zařazeno do sedmé hlavy zvláštní části mezi trestné činy obecně nebezpečné, za které jsou považovány takové činy, s nimiž je nebo bývá spojeno nebezpečí ohrožující život a zdraví více lidí nebo cizí majetek ve velkém rozsahu a je pro ně charakteristický velký rozsah nebezpečí. Jde o trestné činy ohrožovací, což znamená, že k jejich dokonání postačuje pouhé ohrožení chráněného zájmu, jejich následek spočívá ve vyvolání takového reálného nebezpečí, že chybí jen jeden nebo několik málo aktů k tomu, aby nastala porucha. Pokud přeroste ohrožení v poruchu, což se však nemusí stát, půjde zpravidla o větší počet obětí. Za protiprávní jednání je tak považována *výroba a další neoprávněné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, mezi které patří dovoz, vývoz a držení takové látky pro jiného (§ 283), dále přechovávání takové látky v množství větším než malém (§ 284), nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285), výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamných a psychotropních látek (§ 286) a šíření toxikomanie (§ 287)*. Společným ustanovením k těmto tzv. „drogovým skutkovým podstatám“ je ustanovení § 289 trestního zákoníku, které stanovuje, co je považováno za omamné látky a psychotropní látky a které odkazuje právě na zákon o návykových látkách, resp. jeho podzákonnou normu. Stejně tak je odstavcem 3 ustanovení § 289 tr. zákoníku stanoveno, že vláda stanovuje, jaké rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé (v současné době nařízení vlády č. 455/2009, účinné od 01. 01. 2010). Z výše zmíněné skutkové podstaty, která považuje za protiprávní držení většího množství než malého, tedy takového, ve kterém by se mělo jednat o tzv. denní uživatelskou dávku, vyplývá, že Česká republika patří mezi země, kde je dekriminlizováno držení omamných a psychotropních látek a postihovány jsou pouze společensky škodlivé případy v podobě nelegální výroby a distribuce. V oblasti hodnot takzvaného „hraničního množství“ došlo v roce 2013 k zásadní změně, kdy bylo nálezem Ústavního soudu

ČR zrušeno ustanovení týkající se stanovení rozsahu množství návykových látek držených pro vlastní potřebu. Tak bylo zrušeno ustanovení § 289 odst. 2 trestního zákoníku, kterým bylo uvedené množství určeno podzákonem předpisem, konkrétně nařízením vlády č. 455/2009 Sb., v jeho příloze č. 2. Po zrušení uvedeného ustanovení a k němu se vztahující podzákonné normy, je určení množství návykové látky, jenž je považováno za trestné, ponecháno na soudní praxi, čímž může docházet k rozdílnému posouzení relativně skutkově obdobných případů.

S ohledem na uvědomění si zejména společenské škodlivosti výroby omamných a psychotropních látek, byl přijat zákon č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog, účinný od 01. 01. 2014, resp. 01. 07. 2014, kterým byla přijata opatření pro kontrolu a sledování některých látek často využívaných při nedovolené výrobě omamných a psychotropních látek, s cílem zbránit jejich zneužití. Tento zákonný předpis v návaznosti na předpisy Evropské unie (v rámci harmonizace práva členského státu), upravuje výrobu takových látek, jejichž uvádění na trh, stanovuje povinnosti pro výrobce a distributory, stejně jako upravuje působnost státních orgánů při kontrole dodržování stanovených povinností a určuje sankce při porušení stanovených pravidel.

Vyhodnocení dopadů regulace

V současné době je změna v podobě zařazení určité nové látky na seznam regulovaných látek možná postupem stanoveným legislativními pravidly vlády schválenými usnesením vlády č. 188/1998 ze dne 19. března 1998, ve znění pozdějších změn tak, že na zasedání vlády je předložen návrh na změnu předmetného nařízení, který je vládou projednán a případně přijat. Předkladatelem navrhované změny předpisu je *Ministerstvo zdravotnictví ČR* a součástí takového návrhu je příslušná *důvodová zpráva*. Věcným gestorem navrhovaného předpisu, tedy v konkrétním případě změny v seznamu návykových látek, je právě Inspektorát pro omamné a psychotropní látky, který nové látky na seznam navrhuje na základě:

- podnětu předloženého pracovní skupinou Systému včasného varování před novými syntetickými drogami,
- harmonizace práva s mezinárodními smlouvami, kterých je Česká republika signatářem, zejména Jednotnou úmluvou OSN o omamných látkách z roku 1961 a Jednotnou úmluvou OSN o psychotropních látkách z roku 1971,
- harmonizace s evropskou legislativou v oblasti psychotropních látek, zejména rozhodnutími Rady EU o kontrole určité látky, nebo jiného předpisu EU
- podnětu jiného státního orgánu, instituce či organi-

zace, jenž je předložen k posouzení pracovní skupině Systému včasného varování, po kterém dojde k situaci zmíněné pod první odrážkou.

V době, kdy byly regulované látky vedeny přílohou seznamem k zákonu o návykových látkách, byla možná změna jejich výčtu pouze na základě změny zákona, k jejímuž projednání na půdě Poslanecké sněmovny mohlo dojít v případě:

- iniciativy poslance, skupiny poslanců, Senátu nebo zastupitelstva vyššího územního samosprávného celku, na základě čl. 41 ústavního zákona č. 1/1993 Sb, Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- vládou předloženého věcného záměru zákona, který byl předtím na vládě řádně projednán a který byl před předložením připraven za stejných podmínek, jako je v současné době v případě nařízení.

Tak došlo k zařazení látek mezinárodně považovaných za nové psychoaktivní látky na základě návrhu poslanců Pavla Béma, Jaroslava Krupky, Jaroslavy Wenigerové, Igora Svojáka, Borise Šťastného, Zbyňka Stanjury, Petra Gazdíka, Jiřího Štětiny, Alfréda Michalíka a Soni Markové, předloženého poslanecké sněmovně dne 10. 02. 2011, pod označením 260/0/2011. V tomto návrhu se jednalo o návrh na vydání zákona, kterým by došlo ke změně zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, respektive jeho příloh č. 1 až 7 stanovujících, které látky jsou považovány za omamné látky a psychotropní látky, doplněním stávajícího seznamu o 33 látek s ohledem na jejich zdravotní a společenskou nebezpečnost, zejména možnost vyvolat závažné intoxikace včetně smrtelných. Návrh tohoto zákona, byl po projednání na vládě, přijat dne 15. 03. 2011 poslaneckou sněmovnou jako zákon č. 106/2011 Sb., již v prvním čtení podle ustanovení § 90 odst. 2 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Analýzou časových vztahů a obsahu veřejně dostupných dokumentů, lze konstatovat, že tento zákon byl s největší pravděpodobností navržen a následně ve zkráceném řízení přijat, jako reakce na citelný vzestup kamenných a internetových prodejen s novými psychoaktivními látkami. Nastalý stav je předpokládán na základě situace, kdy počátkem roku 2011 bylo na území České republiky identifikováno téměř 20 kamenných prodejen, napojených především na distributory z Polské republiky, kteří se na naše území přesunuli po přijetí tamních restriktivních legislativních opatření (NPC – Výroční zpráva za rok 2011:2012, s. 22), spočívajících v obecném (tzv. generickém) zákazu nových psychoaktivních látek.

Dalším způsobem uvedení konkrétní látky na seznam regulovaných látek, je splnění závazku vyplývajícího z přijaté mezinárodní smlouvy, tedy zejména Jednotných úmluv OSN o omamných, resp. o psycho-

tropních látkách. Národní kontrola takové látky je iniciována výkonným orgánem OSN – UNODC, na základě zařazení této látky do přílohy konkrétní Úmluvy po projednání v rámci Komise pro omamné a psychotropní látky (The Commission on Narcotic Drugs – CND). Tomuto opatření zpravidla předchází, pokud není přímo prvním iniciátorem, vyjádření Výboru odborníků pro drogové závislosti (Expert Committee on Drug Dependence – ECDD) při Světové zdravotnické organizaci (WHO), stejně jako vyjádření jednotlivých národních signatářů. Takto kupříkladu došlo k zařazení do českého národního seznamu látky kyseliny 4-hydroxybutanové (γ -hydrobutyric acid = GHB).

Zásadní změnou v oblasti vedení seznamů regulovaných látek mělo být přijetí zákona č. 273/2013 Sb., účinného od 01. 01. 2014, jímž došlo ke změně zákona o návykových látkách, na základě kterého jsou seznamy kontrolovaných látek vedeny **podzákonným předpisem**. Podle důvodové zprávy vládního návrhu změny zákona, rozeslaného poslancům dne 15. 04. 2013, jako tisk 981/0/2013, byla důvodem ke změně této oblasti především ta skutečnost, že stávající „**zákon v současné podobě zaostává za reálnými podmínkami na české drogové scéně, neboť nedokáže dostatečně pružně reagovat na prudce se rozvíjející obchod s novými syntetickými drogami a zařazování těchto látek formou novelizace zákona je neúměrně náročný a zdoluhavý úkon, vzhledem k potřebě rychlé reakce na vzniklou situaci.**“ (Sněmovní tisk 981 – Novela zákona o návykových látkách, s. 26⁵). Podle tohoto návrhu, také nemožnost rychlé reakce na zneužívání návykových látek, vede mimo jiné i k nedodržování termínů podle požadavků mezinárodních smluv a orgánů a legislativy Evropské unie o kontrolních opatřeních a trestních sankcích ve vztahu k novým syntetickým látkám. Jak vyplývá z těchto informací, měla nová právní úprava přede-

vším zrychlit reakční dobu na nebezpečné nové psychoaktivní látky, po jejichž zařazení na seznam regulovaných látek, by bylo možno postihovat jejich neoprávněné nakládání. Smutným faktem zůstává, že tato doba dle mého názoru neodpovídá, žádoucímu reakčnímu času. Toto ilustruji na poslední změně předmětného vládního zařízení. V období měsíce srpna 2014 obdržel Inspektorát omamných a psychotropních látek při Ministerstvu zdravotnictví ČR, jako gestor právní úpravy v oblasti omamných a psychotropních látek v České republice, podnět Policie ČR k zařazení nových látek na seznam návykových látek vedený nařízením vlády č. 463/2013 Sb. (jednalo se o 10 nových psychoaktivních látek, kupř. pentedron, 25I-NBOMe, AH-7921, PVP, APINACA a další). Obdobný podnět byl tomuto orgánu doručen v období měsíce září 2014 od Generálního ředitelství cel. K jejich přijetí na seznam došlo na základě přijetí návrhu ministra zdravotnictví ČR ze dne 18. 03. 2015, až Usnesením Vlády České republiky ze dne 14. září 2015 č. 740/2015⁶), o nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznámech návykových látek, s účinností od 01. 10. 2015. **K přijetí nové úpravy tak došlo až po kalendářním roce procesu, pokud bude jako počátek považováno doručení podnětu.** Nově přijatá úprava byla sice rozšířena o dalších 6 látek, na které bylo třeba národní legislativou, z nichž se jednalo o 4 nové psychoaktivní látky na základě kontrolních opatření v souladu s evropskou legislativou – doporučení generální ředitelky Světové zdravotnické organizace na doplnění seznamů omamných látek o výše uvedené návykové látky, a další 2 látky vzešly z meziresortního připomínkového řízení – tyto připomínky byly předloženy, po vnitřním projednání, Ministerstvem vnitra ČR (mimo jiné byl takto doplněn syntetický kanabinoid UR-144).

Zbýlá část práce bude uveřejněna v Bulletinu 01/2016.

kpt. Mgr. Vratislav Pospíšil, e-mail: vratislav.pospisil@pcr.cz
Policejní prezidium ČR, poštovní schránka 62/NPC, 170 89 Praha 7

Keywords:

new psychoactive substance; public policy; drugs policy; epistemic communities; law regulation

Abstract:

After 2010 substances with similar effects as opiates and stimulants started to appear in the Czech Republic, other European countries and around the world however they are not controlled by any legislation because of their „newness“. Current situation in the field of new psychoactive substances in the Czech Republic introduces the legislative approaches used at both national and international level. The carried out research has found the experts perceive new psychoactive substances as a problem whose extent however is not as intensive as in other EU countries. Despite the comparatively low severity of this problem, it is necessary to solve this problem immediately including the use of regulatory instruments.

⁵) Dostupné on-line <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=981&CT1=0>.

⁶) Dostupné on-line <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRAA2FEW23L>.

„BOOBY TRAPS“¹⁾ V DROGOVÝCH LABORATÓRIÁCH

LEONARD GRUNSKÝ

Kľúčové slová:

„booby traps“; nástrahy; pasce; drogové laboratórium.

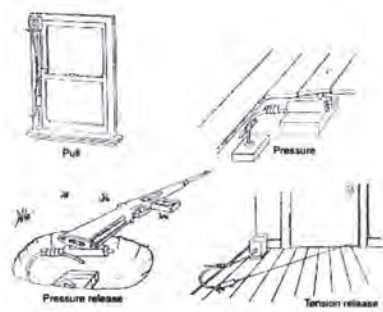
Anotácia:

Autor v tomto príspevku charakterizuje a kategorizuje jednotlivé typy pascí a nástrah najčastejšie používaných v drogových laboratóriách naprieč Európskou úniou. Zameriava sa na problematiku, ktorá je v podmienkach Slovenskej republiky nová a prakticky aj teoreticky dosiaľ nedostatočne rozpracovaná.

Jednoduché nástrahy boli a sú využívané tak pri love zveri, ako aj počas vojenských konfliktov, keď ich využívajú najmä diverzné, resp. partizánske jednotky. V súčasnosti je problematika aplikovania jednoduchých nástrah – „booby traps“ v drogových laboratóriách (ale nielen v nich) vysoko aktuálnou naprieč celou Európskou úniou. S týmto život a zdravie ohrozujúcim fenoménom sa stretávajú v poslednom desaťročí najmä v Holandsku a Belgicku, ale známe sú aj prípady z Francúzska či Španielska. Najčastejšie sú „booby traps“ nastražené práve v objektoch, ktoré nemôžu byť zabezpečené demonštratívne, teda viditeľnou ochranou. Primárne je toto „zabezpečenie“ smerované proti konkurenčným zločineckým skupinám, drogovu závislým jedincom či skupinám vlamáčov. V kriminálnom prostredí je totiž bežnou praxou, že sa organizované skupiny páchatel'ov okrádajú o produkty ich nelegálnej činnosti, resp. o zisk z ich predaja navzájom. Sekundárne však často majú tieto „opatrenia“ fatálne následky práve na tie zložky štátneho aparátu, ktoré na ne nie sú pripravené. Ide najmä o hasičov, záchranárov a v našich podmienkach by do tejto skupiny patrili paradoxne aj policajti. Niektoré zložky Prezídia Policajného zboru totiž môžu prísť do kontaktu s „booby traps“ veľmi reálne aj v súčasnosti. Ide najmä o operatívnych pracovníkov vykonávajúcich služobnú činnosť v zmysle N MV SR č.53/2009, avšak takto ohrozené sú aj takmer všetky pohotovostné či zásahové jednotky MV SR, aj keď v tomto prípade sú tieto aspoň minimálne chránené špeciálnym výstrojom (pracovné kombinézy, obuv, prilby, chrániče kĺbov, balistické vesty a okuliare a pod.).

Pri snahe o podrobnejšiu analýzu tohto problému sa logicky dostaneme k potrebe kategorizovať jednotlivé znaky, či už z pohľadu konštrukcie samotnej ná-

strahy, ohrozenej skupiny, spôsobu použitia nástrahy, alebo spôsobenej škody. Základným kategorizačným znakom bude z hľadiska potrieb policajných služobných činností vlastnosť, resp. schopnosť nástrahy spôsobiť poškodenie – poranenie rôzneho rozsahu a závažnosti, v niektorých prípadoch až smrteľné. Z tohto pohľadu budeme teda hovoriť o nástrahách „invazívnych“ a „neinvazívnych“. Medzi invazívne nástrahy budeme radiť najmä tie, ktoré priamo ohrozujú život a zdravie osoby, ktorá s nimi príde do kontaktu, či už priamym zásahom, alebo ako spúšťače zložitejšieho mechanizmu. Naopak, termín neinvazívne nástrahy zahŕňa všetky typy tzv. spravodajských pascí, teda nástrah, ktoré nemajú za úlohu priamne škodiť, ale zaznamenávať či informovať. Obidve tieto skupiny možno z hľadiska ich umiestnenia rozdeliť na „interiérové“ a „exteriérové“. Najčastejšie umiestnenia interiérových pascí sú zúžené priestory (dvere, okná, uličky, priechody a pod.), ale v prípade zložitejších mechanizmov môže byť v týchto priestoroch umiestnený iba spínač, iniciátor nástrahy a samotná nástraha na inom strategicky vhodnom mieste (obr. 1).

Obrázok 1.: Nástraha s iniciátorom umiestneným na dverách, resp. ako podlahovým tlakovým spínačom.

¹⁾ Etymologicky pochádza termín „booby traps“ zo španielskeho slova „bobo“, ktoré sa dá preložiť ako hlúpy, naivný, jednoduchý a pod. Slangovo sa používa vo význame „hlupák“. Z tohto je teda možné odvodiť, že termín „booby traps“ označuje jednoduchú, primitívnu či ľahko zhotoviteľnú pascu či nástrahu akéhokoľvek druhu.

Interiérové invazívne pasce sú vzhľadom na použitie v ohraničenom uzavretom priestore zväčša výrazne účinnejšie než exteriérové. Často pri nich dochádza k sekundárnym poškodeniam (odrazené strely, šrapnely a pod.) a zraneniam viacerých osôb. Ako príklad je možné uviesť umiestnenie ručného granátu v panelovej alebo tehlovej vstupnej miestnosti, ktorý je iniciovaný napr. prekonaním prekážky (vchodových dverí do objektu) policajnou jednotkou – v zmysle zákona napr. použitím baranidla. Po „vyrazení dverí“ dôjde k odisteniu poistky granátu, jeho iniciácii a po štandardnom oneskorení v rozmedzí niekoľkých sekúnd k jeho výbuchu. Vzhľadom na taktiku služobných zákrokov vykonávaných v drogových laboratóriách tých niekoľko sekúnd postačuje na to, aby sa v inkriminovanom – granátom priamo zasiahnutom – priestore nachádzalo niekoľko zasahujúcich policajtov. Pri predpoklade štandardného zákroku bez špeciálneho vybavenia zasahujúcej jednotky bude výstroj pozostávať z prvkov, ktoré voči takémuto typu poškodenia chránia dolné končatiny absolútne nedostatočne. Granát umiestnený na stene v miestnosti vo výške kolien dospelého človeka exploduje smerom dovnútra miestnosti a navyše sa šrapnely budú naďalej odrážať od panelových stien. Je tu teda vysoká pravdepodobnosť, že zasiahnutá bude každá osoba nachádzajúca sa v miestnosti.

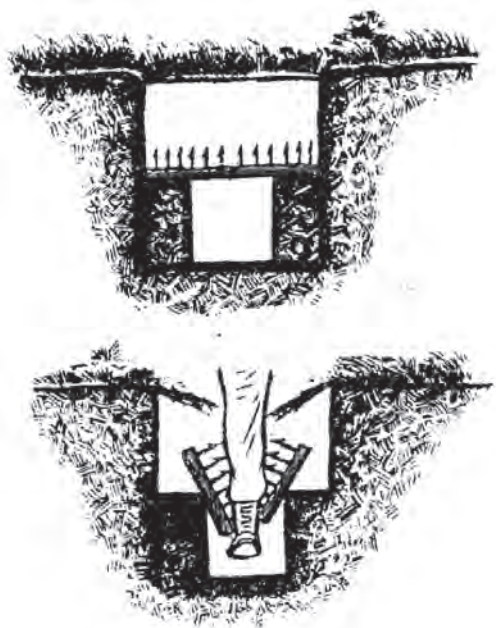
Exteriérové pasce sú umiestňované najmä na prístupových cestách k objektu (predmetu zabezpečenia) a pri ich vyhľadávaní treba mať na pamäti, že musia plniť funkciu a zároveň musia ich majiteľovi umožniť dostať sa k zabezpečenému miestu (obr. 2). Iba zriedka sú používané explozívne či strelné nástrahy. Napriek všetkému je pre páchatel'ov zisk stále primárny, a teda aj utajenie lokalizácie laboratória či skladu OPL. Výbuchy a strel'ba samozrejme priťahujú nechcenú pozornosť. Najmä z tohto dôvodu sú v exteriéroch umiestňované najmä mechanické a spravidla pasce.

Obrázok 2.: Typická exteriérová pasca, umiestňovaná najmä pod okná, pred zadný, nepoužívaný vchod a pod.

Ďalšou analýzou invazívnych nástrah sa teda dostaneme k ich členeniu z pohľadu konštrukcie nástrahy. V súčasnosti sú najvyužívanejšie mechanické

a elektrické „booby traps“, ale nezriedka aj ich kombinácie. Túto skutočnosť budeme rešpektovať aj v tejto kategorizácii, a teda invazívne nástrahy budeme deliť na „mechanické“, „elektrické“ a „kombinované“. Mechanické nástrahy väčšinou zahŕňajú použitie oceľových hrotov, úlomkov skla, žiletiek a pod. Teda všetko to, čo je schopné samostatne a bez ďalších dodatočných úprav spôsobiť poškodenie. Pri mechanických nástrahách sa v praxi môžeme stretnúť s ich kombináciou (z pohľadu následkov zranenia) s úmyselným spôsobením závažnejších následkov poranenia, než sú ich primárne. Ide najmä o spôsobenie otravy vnútorného prostredia organizmu, ktoré môže byť docielené napr. nainfikovaním hrotov umiestnených v pasci fekáliami, hrdzou a pod. (obr. 3).

Obrázok 3.: Príklad mechanickej invazívnej nástrahy obchádzajúcej ochranu dolnej končatiny vojenskou obuvou (vysoko efektívna v kombinácii s infikovanými hrotmi).

Na obrázku č. 3 je znázornená konštrukcia jednoduchej pasce, ktorú je možné zhotoviť tak, aby „obišla“ prirodzenú ochranu napr. dolnej končatiny. Konkrétne táto sa skladá z dvoch samostatných nespojených kusov. Jej hroty nezasiahnu obuvou chránenú nohu, ale oblasť medzi členkovým a kolenným kĺbom, ktorá je aj u zásahových jednotiek krytá iba odevom. V prípade, že by išlo o kombinovanú nástrahu a jej hroty by boli natreté napr. fekáliami, môžeme takmer s istotou očakávať závažné sekundárne následky zranenia v podobe infekcie či sepsy.

Najčastejšie používanou elektrickou nástrahou je vo svojej podstate triviálne zavedenie elektrického prúdu do kľučiek na dverách, resp. oknách, rámov dverí, alebo iných vodivých zariadení, alebo ich častí. Belgickí policajti sa pri zásahoch v tzv. hydropón-

nych zariadeniach²⁾ stretávajú s nástrahou vo forme natiahnutých ultratenkých drôtov naprieč otvormi (okná, dvere, prielezy), ktoré sú napojené na 220 V. Ako ochranu proti takýmto elektrickým nástrahám sú v niektorých európskych krajinách policajti, ktorí môžu s nimi prísť do styku, vybavení jednoduchým detekčným zariadením. V podstate ide o elektrickú „skúšačku“ vo forme a veľkosti pera.

Ako je uvedené, medzi neinvazívne nástrahy môžeme zaradiť všetky typy tzv. spravodajských pascí, teda nástrah, ktoré nemajú za úlohu primárne škodiť, ale zaznamenávať či informovať. V súčasnosti nie je problém zakúpiť v rôznych e-shopoch mikrokamery schopné zaznamenávať obraz aj zvuk vo vysokom rozlíšení, aj pri minimálnom osvetlení, detektory pohybu, teploty a pod. Primárne samozrejme nie sú tieto zariadenia nebezpečné, avšak je možné použiť ich v rôznych kombináciách, či už ako spúšťače – iniciátory iných nástrah (aj invazívnych), alebo na utajené informovanie o situácii v sledovanom, resp. chránenom objekte. V praxi sa u nás policajné jednotky stretávajú najčastejšie s tzv. fotopascami, ktoré reagujú na pohyb a po vyhotovení fotografie zašlú túto prostredníctvom vlozenej SIM karty na predvolené číslo vo forme MMS. Takýmto spôsobom sa môže páchatel napr. dozvedieť o pohybe v záujmovej oblasti, alebo naopak – kontrolovať plnenie povinností osôb starajúcich sa o nainštalované zariadenie a pod. (obr. 4).

Obrázok 4.: Príklad použitia fotopasce.

Poslednou skupinou potenciálnych hrozieb v drogových laboratóriách, ktoré nie je možné zaradiť medzi „booby traps“, ale sú schopné spôsobiť ťažké poranenia a niekedy až smrť, sú bežné zariadenia, ktoré však nie sú používané v súlade s ich konštrukciou, resp. s podmienkami bezpečného používania. Je potrebné uvedomiť si, že v drogových laboratóriách je takmer vždy zaznamenaný nelegálny odber energií, pričom tento je samozrejme konštruovaný neodborne, a teda aj zdanlivo neškodne zapojený spotrebič je potenciálnou hrozbou (obr. 5). Pri pokusoch vyrovnať sa vopred s týmto typom nebezpečenstva odpojením objektu od elektrickej energie narážame na problém, že pri nelegálnom pripojení nemusí mať odpojenie žiadaný efekt, pretože väčšinou nie je možné vopred zistiť, kde je tento konštrukčne realizovaný. A v drogovom laboratóriu navyše hrozí takýmto zásahom neustále riziko požiaru či explózie, keďže všetky chladiace systémy sú samozrejme elektrickými zariadeniami.

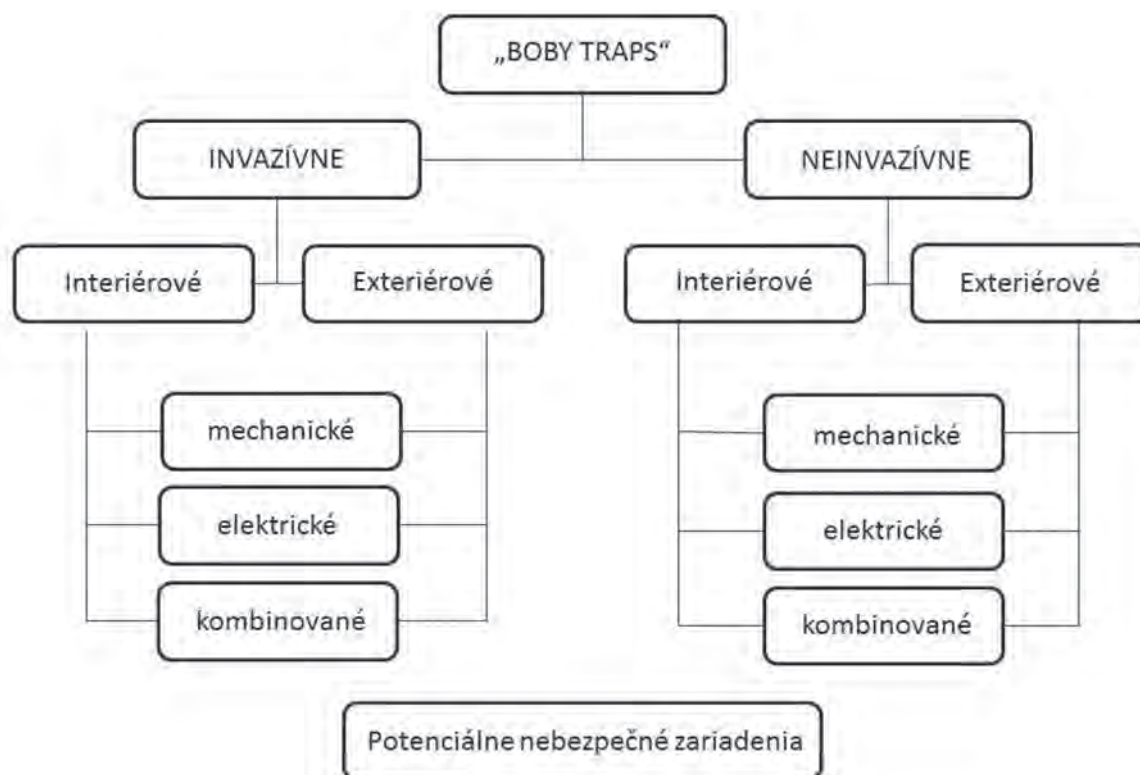

Obrázok 5.: Príklady el. rozvodov v nelegálnych laboratóriách.

Do tejto skupiny môžeme zaradiť aj zariadenia používané na zrýchlenie rastu a obsahu THC v rastlinách cannabisu – výrobníky CO₂. Tento je vždy situovaný priamo pri pestovaných rastlinách a v prípade, že ho osoba zotrvávajúca dlhší čas v jeho dosahu nezaregistruje, môže dôjsť k otrave CO₂. V minulosti boli zaznamenané konkrétne prípady v Belgicku a Holandsku, keď policajti vykonávajúci ohliadku miesta

činu, resp. domovú prehliadku v priestoroch takéhoto zariadenia, boli hospitalizovaní s nešpecifikovanými bolesťami hlavy. Krvné testy u nich preukázali zvýšené hodnoty CO₂ v krvi (otrava CO₂ môže viesť až k úmrtiu). Spätnou analýzou činností na mieste výkonu obhliadky bola ako príčina identifikovaná skutočnosť, že počas obhliadky boli výrobníky CO₂ stále aktívne.

²⁾ Zariadenia na pestovanie cannabisu s vysokým obsahom tetrahydrocannabinolu (skratka THC – účinná psychoaktívna látka rastliny cannabis).

Obrázok 6: Vizualizácia základného členenia nástrah.

Záver

Problematika nástrah a nástrahových systémov v drogových laboratóriách je v súčasnosti v krajinách EÚ aktuálnou témou. V zahraničí je spájaná najmä s drogovou trestnou činnosťou páchanou páchateľmi vietnamskej a albánskej národnosti. Boli zaznamenané prípady použitia všetkých typov invazívnych aj neinvazívnych nástrah. V našich podmienkach sa národná protidrogová jednotka stretáva najmä s neinvazívnymi pascami a s potenciálne nebezpečnými zariadeniami.

Na základe praktických skúseností a zachytov príslušných jednotiek u nás aj v zahraničí sme sa rozhodli pre kategorizáciu „booby traps“ z pohľadu schopnosti nástrahy spôsobiť poškodenie, resp. poranenie rôzneho rozsahu a závažnosti. Poukazujeme aj na potenciálne nebezpečné zariadenia používané v drogových laboratóriách, schopné pri nesprávnej manipulácii spôsobiť až ťažké ujmy na zdraví.

mjr. Mgr. Leonard Grunský, PhD., e-mail: Leonard.Grunsky@minv.sk

Ministerstvo vnútra, Prezídium Policajného zboru, Národná kriminálna agentúra PPZ, Pribinova 2, 812 72 Bratislava

Keywords:

booby traps; ambush; traps; drug laboratory

Abstract:

The issue of traps and trap systems in drug laboratories is currently actual topic in the EU countries. Abroad it is predominantly linked to drug crime committed by perpetrators of Vietnamese and Albanian nationalities. Cases were recorded with all types of invasive and non-invasive traps used. In our conditions, the National Drug Enforcement Unit faces especially non-invasive traps and potentially dangerous devices. Based on practical experience and seizures of relevant units the categorization of "booby traps" was decided on ability of a trap to cause harm or an injury of any extent and seriousness. Potentially dangerous devices used in drug laboratories being able to cause detrimental harm when handled inappropriately are also highlighted.

Recenzent: JUDr. Marián Geleta

STANOVENÍ EXTRAČNÍHO VÝTĚŽKU PSEUDOEFEDRINU Z LÉČIVÝCH PŘÍPRAVKŮ

SOŇA ŠVEJCAROVÁ^{a,b}, DAVID SÝKORA^b, MARTIN KUCHAR^{a,c*}

^a Forensic laboratory of biologically active substances, University of chemistry and technology Prague

^b Department of analytical chemistry, University of chemistry and technology Prague

^c National drug HQ Criminal police and Investigation Service, Czech Republic

Klíčová slova:

Metamfetamin, pseudoefedrin, léčivé přípravky, HPLC, extrakce

Abstrakt:

Cílem této práce bylo zjištění výtěžnosti pseudoefedrinu z vybraných léčiv metodami podobnými postupům využívaným v nelegálních laboratořích zaměřených na výrobu metamfetaminu. Základním izolačním/extrakčním postupem bylo dosaženo následujících výtěžků pseudoefedrinu: Sudafed – 80,2 %, Modafen – 69,7 %, Nurofen Antigrip – 53,5 %, Paralen Plus – 65,0 %, Panadol Plus Grip – 67,0 %, Cirrus – 40,8 %. Základní postup se ukázal jako nevhodný v případě léčiva Cirrus, který obsahuje složku podstatně snižující výtěžnost pseudoefedrinu. Proto byl užit alternativní postup extrakce pseudoefedrinu, který vedl k výrazně lepšímu výtěžku, konkrétně 69,1 %.

Pro sledování výtěžků extrakčních postupů byla využita technika HPLC s UV/Vis detekcí. Jak je patrné z výše uvedeného, výtěžky pseudoefedrinu z léčiv jsou výrazně ovlivněny jejich složením/matricí a dále použitou izolační technikou. Vedle toho byl také experimentálně studován vliv pH prostředí, ze kterého extrakce pseudoefedrinu do organického rozpouštědla probíhá, na jeho výtěžek.

I. Úvod

V současné době představuje metamfetamin a jeho výroba největší problém v oblasti syntetických drog v České republice. Vyráběn je v menších nelegálních laboratořích (varnách) rozmístěných po celé republice, stále častěji však dochází k odhalování velkých varen, které jsou schopné až kilogramové produkce metamfetaminu při jediném varu. V roce 2013 bylo Policií ČR zachyceno téměř 70 kg metamfetaminu, odhaleno 261 varen a odhaduje se, že roční spotřeba činila až 6 tun [1].

Metamfetamin je v České republice vyráběn převážně modifikovanou Nagaiho reakcí, tzv. jodo-fosforovou „českou cestou“ [2]. Prekursorem této výroby je efedrin nebo pseudoefedrin, který je získáván extrakcí z volně prodejných léčiv. V roce 2008 bylo spotřebováno více než 3 000 kg pseudoefedrinu obsaženého v léčivech a odhaduje se, že až 80 % tohoto množství bylo zneužito k výrobě metamfetaminu. Od roku 2009 je v České republice prodej léčiv s obsahem pseudoefedrinu omezen, což vedlo k významnému poklesu jejich zneužití. V důsledku omezení dostupnosti těchto léčiv v České republice začala být léčiva dovážena ze zahraničí a to zejména z Polska, Turecka a Bulharska, kde jejich prodej není regulován. Nákup léčiv v zahraničí je motivován jednak jejich nízkou cenou, vyšším obsahem pseudoefedrinu v jedné tabletě léčiva a snadnou dostupností.

Při prokazování rozsahu trestné činnosti nedovolené výroby omamných a psychotropních látek podle § 283 trestního zákoníku je důležité znát teoretické

množství metamfetaminu, které lze ze zadržených tablet s obsahem pseudoefedrinu vyrobit. Výtěžnost redukce pseudoefedrinu za podmínek „české cesty“ je dostatečně známá a dosahuje v průměru 80 %. Předmětem sporů při dokazování a následném soudním líčení je však výtěžnost extrakce pseudoefedrinu z příslušných léčiv. Obhajoba a na druhé straně státní zástupce vycházejí z různých hodnot, které vzešly na jedné straně ze subjektivní výpovědi obžalovaného a na straně druhé z odhadu forenzních expertů. Do současné doby však nebyla provedena validní studie, která by tento problém řešila a stala se hodnověrným podkladem pro znalecké posudky.

Předkládaná práce hodnotí závislost výtěžnosti extrakce na použitých podmínkách u nejčastěji zneužívaných léčivých přípravků s obsahem pseudoefedrinu.

1.1 Regulace prodeje léčiv s obsahem pseudoefedrinu v ČR

Státní ústav pro kontrolu léčiv (SÚKL) stanovuje v rámci registračního řízení dle zákona č. 378/2007 Sb., zda léčivý přípravek musí být vydáván pouze na lékařský předpis, na lékařský předpis s omezením, bez lékařského předpisu nebo bez lékařského předpisu s omezením. V případě léčivých přípravků s obsahem látky klasifikované jako prekurzor posoudí SÚKL, zda je taková látka obsažena v množství, které neumožňuje výdej bez lékařského předpisu. Zákon dále stanoví, že při zařazení do kategorie výdeje léčivého přípravku bez lékařského předpisu může být rozhodnutím SÚKL stanoveno, že léčivý přípravek

se vydává s omezením, pokud může vyvolat nebezpečí pro lidské zdraví, kterému lze zamezit stanovením určitých omezení pro takový výdej, nebo pro jeho správné používání je nezbytná předchozí odborná porada s farmaceutem [3]

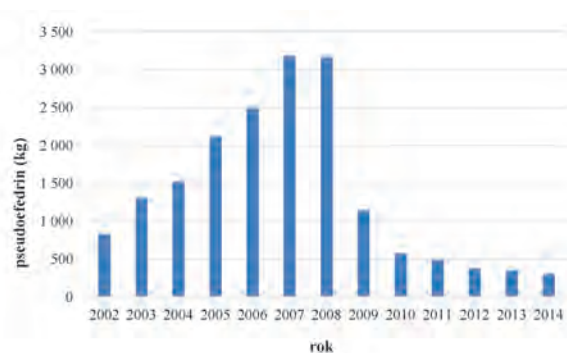
1. května 2009 zařadil SÚKL léčiva s obsahem do 30 mg pseudoefedrinu v jednotce lékové formy do kategorie výdeje léčiv *bez lékařského předpisu s omezením*. Změna se týkala konkrétně šesti do té doby volně prodejných léčiv: Modafen, Paralen plus, Aspirin Complex, Daleron proti chřipce a nachlazení, Nurofen StopGrip a Panadol Plus Grip. V praxi tato změna představovala omezení vydaných léčiv na maximální množství 1800 mg pseudoefedrinu na osobu za kalendářní měsíc, což odpovídá šedesáti tabletám tabletám/sáčkům jakéhokoliv ze šesti jmenovaných přípravků. Při nákupu léčiv bylo nutné předložit doklad totožnosti a průkaz pojištěnce, na základě kterých lékárník zaevidoval identifikační číslo pojištěnce do centrálního úložiště elektronických receptů a zároveň ověřil již vydané množství přípravku. Dále byl zakázán výdej těchto léčiv prostřednictvím internetového prodeje [4].

20. října 2009 vydal Úřad pro ochranu osobních údajů (ÚOOÚ) rozhodnutí, podle kterého se SÚKL sběrem a ukládáním osobních a citlivých údajů o pacientech do centrálního úložiště elektronických receptů dopustil porušení zákona o ochraně osobních údajů. ÚOOÚ uložil SÚKL povinnost zlikvidovat veškerá osobní data pacientů a tato data nadále neukládat [5].

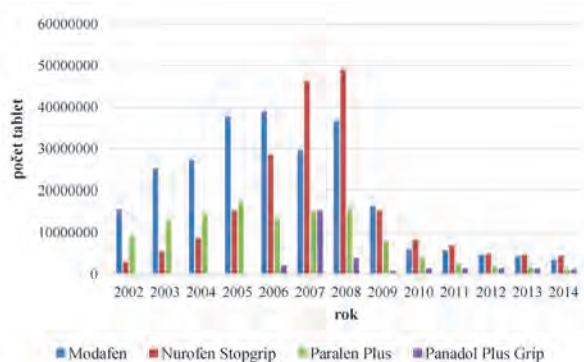
V důsledku rozhodnutí ÚOOÚ změnil SÚKL 21. října 2009 způsob výdeje léčiv s obsahem pseudoefedrinu: v rámci jednoho výdeje může lékárník vydat maximálně 900 mg pseudoefedrinu, což odpovídá třiceti tabletám po 30 mg. Při nákupu léčiv je i nadále nutné předložit doklad totožnosti, případně průkaz pojištěnce a lékárna je podle vyhlášky č. 84/2008 Sb., o správné lékařské praxi povinna vést evidenci zahrnující jméno a příjmení osoby, číslo pojištěnce (případně pouze datum narození) a krátký záznam o zdravotním stavu osoby, které byl léčivý přípravek vydán. Lékárna však již tyto osobní informace neodesílá do centrálního úložiště elektronických receptů, není tudíž možné ověřit dodržení měsíčního množství limitu [6]. Tento způsob výdeje léčiv s obsahem pseudoefedrinu je uplatňován i v současné době.

1.2 Důsledky regulace

Bezprostředně po zařazení léčiv s obsahem pseudoefedrinu do kategorie výdeje léčiv *bez lékařského předpisu s omezením* zaznamenal SÚKL výrazný pokles jejich spotřeby. Podle dat SÚKL byly dodávky léčiv v květnu 2009 na nejnižší úrovni od roku 2000 a v porovnání s lednem 2009 objem dodávek klesl o zhruba 87 procent. Z těchto dat jasně vyplývá, že zařazením léčiv s obsahem pseudoefedrinu do nové kategorie se úspěšně daří zamezit zneužívání velké části těchto léčiv k výrobě metamfetaminu [7]

Obrázek 1: Spotřeba pseudoefedrinu v léčivech v České republice v letech 2002 – 2014 (Zdroj dat: Státní ústav pro kontrolu léčiv)

Obrázek 2: Spotřeba jednotlivých léčiv s obsahem pseudoefedrinu v letech 2002 – 2014 (Zdroj dat: Státní ústav pro kontrolu léčiv)

V důsledku regulace prodeje léčiv s obsahem pseudoefedrinu v roce 2009 byl zaznamenán značný nárůst dovozu těchto léčiv do České republiky ze zahraničí, zejména z Polska, Slovenska a Německa, nověji i z Maďarska, Bulharska a Turecka. Byly také zaznamenány případy dovozu léčiv původem z Vietnamu a Číny. Nákup léčiv v zahraničí je motivován jednak jejich nízkou cenou, vyšším obsahem pseudoefedrinu v jedné tabletě léčiva (60 i 120 mg) a především snadnou dostupností [8, 9]. V roce 2010 bylo na Slovensku zavedeno obdobné omezení jako v České republice, kdy při jednom nákupu je možné získat léčiva s maximálním obsahem 720 mg pseudoefedrinu, v roce 2011 bylo stejné omezení zavedeno i v Německu [10]. V Polsku jsou tato léčiva předmětem aktuálně zaváděných regulačních opatření, kdy je výdej omezen pouze na lékárny, osobám starším 18 let a pouze 1 balení. Lékárník má právo v případě podezření odmítnout prodej léčiva [11].

1.3 Léčiva s obsahem pseudoefedrinu dostupná v ČR

Léčiva s obsahem pseudoefedrinu dostupná v současné době na českém trhu jsou uvedena v tabulce 1 [12].

Tabulka 1: Léčiva s obsahem pseudoefedrinu dostupná v ČR

Název přípravku	Účinná látka
Modafen	Ibuprofen 200 mg Pseudoefedrin hydrochlorid 30 mg
Nurofen stopgrip	Ibuprofen 200 mg Pseudoefedrin hydrochlorid 30 mg
Paralen plus	Paracetamol 325 mg Dextrometorfan hydrobromid 15 mg Pseudoefedrin hydrochlorid 30 mg
Panadol plus grip	Paracetamol 500 mg Pseudoefedrin hydrochlorid 30 mg

Z důvodu častého zneužití léčiva Modafen přistoupil jeho výrobce (Zentiva) v roce 2006 k modifikaci jeho složení přidáním nové pomocné látky. Touto pomocnou látkou je povrchově aktivní lauryl-sulfát sodný, díky kterému je podle výrobce extrakce

pseudoefedrinu značně obtížnější, a proto je zneužití nově vyráběného Modafenu nepravděpodobné [13].

1.4 Léčiva s obsahem pseudoefedrinu nejvíce zneužívaná

Tabulka 2: Léčiva s obsahem pseudoefedrinu zneužívaná v ČR

Název přípravku	Účinná látka/výrobce
-----------------	----------------------

Sudafed

Pseudoefedrin hydrochlorid 60 mg
McNeil Consumer Healthcare

Cirrus

Pseudoefedrin hydrochlorid 120 mg
Cetirizin dihydrochlorid 5 mg
UCB Pharma

Název přípravku	Účinná látka/výrobce
-----------------	----------------------

Paralen plus

Paracetamol 325 mg
Dextrometorfan hydrobromid 15 mg
Pseudoefedrin hydrochlorid 30 mg
Zentiva, k.s., Praha, Česká republika

Panadol plus grip

Paracetamol 500 mg Pseudoefedrin hydrochlorid 30 mg
GlaxoSmithKline Consumer Healthcare

Nurofen Antigrip

Ibuprofen 200 mg
Pseudoefedrin hydrochlorid 30 mg
Reckitt Benckiser Healthcare

2. Metodika

Veškerá měření byla provedena s využitím standardu pseudoefedrinu. Kalibrační roztoky o koncentraci 0,1 mg/ml a 0,01 mg/ml byly připraveny rozpustěním standardu pseudoefedrin hydrochloridu ve vodě, roztok o koncentraci 0,05 mg/ml byl připraven dvojnásobným ředěním roztoku o koncentraci 0,1 mg/ml.

Pro LC analýzu (viz Obrázek 3) byla použita kolona Symmetry C18, 3.5 μ m, 4.6 mm x 75 mm, PN

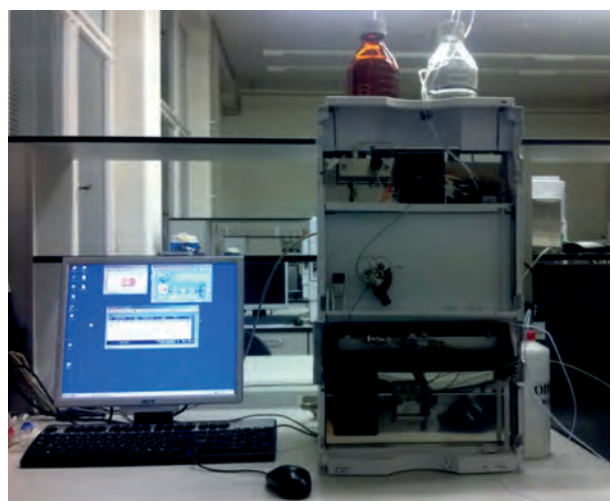
WAT066224, SN W03281B 016. VWD detektorem byla měřena absorpce ultrafialového záření mobilní fáze o vlnové délce 254 nm / 256 nm.

Složení mobilní fáze: 0,1% kyselina mravenčí ve vodě/methanol, 90/10 (v/v)

Průtok mobilní fáze: 0,5 ml/min

Objem nástriku: 5 μ l / 10 μ l

Zpracování signálu z detektoru zajišťuje chromatografická datastanice Clarity (DataApex, Česká republika).

Obrázek 3: HPLC s datastaničí

Postup klasické extrakce

Extrakce byla prováděna z takového počtu tablet, který odpovídá celkovému množství 240 mg pseudoefedrinu (viz Tabulka 3).

Tabulka 3:
Obsah pseudoefedrinu v dostupných léčivech

Léčivo	Pseudoefedrin hydrochlorid / 1 tableta (mg)	Počet tablet k extrakci
Cirrus	120	2
Modafen	30	8
Nurofen Antigrip	30	8
Panadol Plus Grip	30	8
Paralen Plus	30	8
Sudafed	60	4

Ve 100 ml odměrné baňce bylo k tabletám přidáno cca 30 ml 1 mol/l hydroxidu sodného a směs byla ponechána v ultrazvukové lázni do úplné desintegrace tablet. Roztok byl doplněn do 100 ml 1 mol/l hydroxidem sodným. Vzniklý roztok byl převeden do 250 ml skleněné dělicí nálevky. K roztoku bylo přidáno 100 ml toluenu a směs byla ručně protřepávána po dobu 5 minut. Po dostatečném oddělení obou fází byl odpuštěn vodný roztok tablet, který vytváří dolní vrstvu. Toluén byl přelit do 100 ml odměrného válce, ve kterém byl změřen jeho objem, následně byl opět přelit do dělicí nálevky. K toluenu bylo přidáno 100 ml 1 mol/l kyseliny chlorovodíkové a směs byla ručně protřepávána po dobu 5 minut. Poté byla kyselina chlorovodíková odpuštěna do 100 ml odměrného válce, ve kterém byl změřen její objem. 1 ml kyseliny chlorovodíkové byl odebrán do 50 ml odměrné baňky a doplněn po rysku vodou. Takto připravený roztok byl následně nastříknut na kolonu v objemu 10 µl.

Tímto způsobem bylo měření zopakováno mini-

málně třikrát pro každé léčivo, s výjimkou léčiva Cirrus, pro které bylo měření takto zopakováno jedenkrát. Při druhém měření s tímto léčivem byly tablety rozdrceny v třetí misce, převedeny do 100 ml odměrné baňky a doplněny po rysku 1 mol/l hydroxidem sodným. Dále bylo postupováno stejným způsobem jako u ostatních léčiv.

Postup vylepšené extrakce

Průslušný počet tablet (viz Tabulka 2) byl zvážen na analytických vahách a následně byly tablety rozdrceny v třetí misce a převedeny do plastové zkumavky typu Falcon. K rozdrceným tabletám byl následně přidán chlorid sodný a hydroxid sodný ve formě pecek, obojí v poměru přibližně 1:1 k hmotnosti tablet. Dále byla připravena směs ethanolu a vody v poměru 9:1, která byla přidána ke směsi rozdrcených tablet, hydroxidu sodného a chloridu sodného v takovém množství, aby vznikla hustá hmota sádrovité konzistence. Ke směsi bylo poté přidáno 20 ml toluenu a směs byla ručně protřepávána po dobu 5 minut. Po dostatečném oddělení obou fází byl pipetou odebrán toluén, jeho objem byl změřen v odměrném válci a dále byl přelit do 50 ml dělicí nálevky. Do dělicí nálevky byla přidána 1 mol/l kyselina chlorovodíková a směs byla ručně protřepávána po dobu 5 minut. Poté byla kyselina chlorovodíková odpuštěna do 50 ml odměrného válce, ve kterém byl změřen její objem. 1 ml kyseliny chlorovodíkové byl odebrán do 50 ml odměrné baňky a doplněn po rysku vodou. Takto připravený roztok byl následně nastříknut na kolonu v objemu 10 µl.

3. Výsledky a diskuze

Hlavním cílem tohoto projektu bylo získat přehled o výtěžnosti extrakce pseudoefedrinu z léčiv dostupných v České republice a v zahraničí. Použitá metodika extrakcí byla založena na reálných postupech uplatňovaných v nelegálních laboratořích na výrobu metamfetaminu. Pro měření byla zvolena léčiva, o nichž je známo, že jsou často zneužívána k výrobě metamfetaminu a zároveň byla k dispozici na Kriministickém ústavu Praha.

Díličními úkoly této práce bylo stanovení závislosti výtěžku extrakce pseudoefedrinu do toluenu na pH vodné fáze, ve které je pseudoefedrin rozpuštěn a také stanovení výtěžku extrakce pseudoefedrinu v závislosti na počtu opakovaných extrakčních kroků.

3.1 Zjištění výtěžku extrakce pseudoefedrinu do toluenu v závislosti na pH vodné fáze

Za účelem určení optimální hodnoty pH vodného roztoku pro rozpuštění a následnou extrakci pseudoefedrinu z tablet, která by poskytovala nejvyšší možný výtěžek, byla změřena závislost výtěžku extrakce pseudoefedrinu do toluenu na pH vodné fáze, ve které je pseudoefedrin rozpuštěn.

Tabulka 4:
Rozdělení pseudoefedrinu mezi vodnou fází a toluen za různých podmínek pH vodného roztoku a při extrakci krátkým protřepáním.

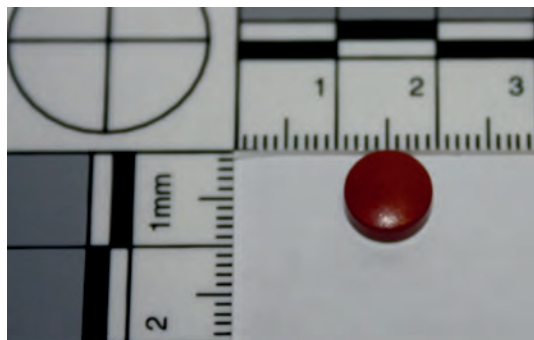
pH	množství ve vodné fázi [%]	množství v toluenu [%]
7,09	85,5	14,5
8,05	84,7	15,3
9,07	81,4	18,6
10,06	50,9	49,1
10,97	44,8	55,2
11,91	25,1	74,9
12,91	22,6	77,4
14,00	19,3	80,7

3.2 Extrakce pseudoefedrinu z léčiva Sudafed

Jak již bylo ověřeno v úvodních experimentech, extrakce pseudoefedrinu z tohoto léčiva probíhá zcela bezproblémově. K dezintegraci tablet na ultrazvukové lázni došlo zhruba po 10 minutách, za vzniku světle růžového roztoku obsahujícího zbytky nerozpuštěného potahu tablet. Po vytřepání tohoto roztoku s toluenem došlo prakticky okamžitě k úplnému oddělení obou fází, bez vzniku emulze na rozhraní, a bylo tudíž možné odebrat toluen téměř beze ztrát. Extrakce pseudoefedrinu z těchto tablet byla zopakována třikrát s dobrou reprodukovatelností výsledků, které shrnuje Tabulka 5.

Tabulka 5:
Výtěžky extrakce pseudoefedrinu z léčiva Sudafed

číslo měření	Odebraný toluen [ml]	Odebraná HCl [ml]	Výtěžek extrakce [%]
1	98,0	100,0	79,4
2	100,0	100,0	80,7
3	98,5	100,0	80,4
Průměr	98,8	100,0	80,2 ± 0,7

Obrázek 4: Tableta léčiva Sudafed

3.3 Extrakce pseudoefedrinu z léčiva Modafen, Nurofen Antigrip, Paralen Plus a Panadol Plus Grip

Pro tyto tablety byla použita stejná metodika jako pro přípravek Sudafed. Všechna měření byla provedena nejméně třikrát a výsledky jsou shrnuty v tabulce 6.

Tabulka 6:
Výtěžky extrakce pseudoefedrinu z dostupných léčiv

léčivo	Výtěžek extrakce [%]
Sudafed	80,2 ± 0,7
Modafen	69,7 ± 0,9
Nurofen Antigrip	53,5 ± 0,3
Paralen Plus	65,0 ± 0,3
Panadol Plus Grip	67,0 ± 0,8

3.4 Extrakce pseudoefedrinu z léčiva Cirrus

Ačkoliv přípravek Cirrus patří mezi nejčastěji zneužívaná léčiva k nelegální výrobě metamfetaminu, je extrakce pseudoefedrinu z jeho tablet značně obtížná. Důvodem komplikované extrakce je druhá účinná látka tohoto léčiva – cetirizin dihydrochlorid. Cetirizin se během extrakce chová jako surfaktant a dochází proto ke vzniku micel, které zabraňují úplnému rozpuštění tablet a uvolnění pseudoefedrinu do roztoku.

Obrázek 5: Tableta léčiva Cirrus

Obrázek 6: Roztok s nerozpuštěnými kousky tablet léčiva Cirrus po extrakci toluenem

K rozdrceným tabletám byl přidán roztok hydroxidu sodného. Ve vzniklé směsi došlo ke vzniku nerozpustných shluků tabletoviny. Extrakce toluenem vedla ke vzniku menšího objemu bílé emulze na rozhraní obou fází. Odebírání toluenové vrstvy bylo zkomplikováno přítomností nerozpuštěných zbytků tablet. Výsledky obou provedených měření shrnuje Tabulka 7.

Tabulka 7:

Výtěžky extrakce pseudoefedrinu z léčiva Cirrus

číslo měření	Odebraný toluen [ml]	Odebraná HCl [ml]	Výtěžek extrakce [%]
1	98,0	100,0	39,3
2	96,0	100,0	42,3
Průměr	97,0	100,0	40,8 ± 2,1

Klasický postup extrakce se v případě léčiva Cirrus ukázal jako nevhodný, neboť za daných podmínek není možné dostatečně dezintegrovat tablety v roztoku a množství vyextrahovaného pseudoefedrinu je proto velmi nízké. Z tohoto důvodu nebylo provedeno třetí měření.

3.5 Extrakce pseudoefedrinu z léčiva Cirrus vylepšeným postupem

Vzhledem k nevhodnosti klasického postupu pro extrakci pseudoefedrinu z léčiva Cirrus byl v dalším experimentu zvolen nový postup extrakce, který vychází ze zkušeností kriminalistické praxe. Tento nový postup extrakce se od klasického postupu liší jednak přidávkou chloridu sodného, čímž je dosaženo vyšší iontové síly roztoku a tzv. vysolovacího efektu, díky čemuž pseudoefedrin snadněji přechází do toluenu. Další změnou je složení roztoku, ve kterém jsou tablety rozpouštěny – ke směsi rozdrcených tablet, chloridu sodného a pecek hydroxidu sodného je přidáván roztok ethanolu s malým podílem vody. Ethanol zabráňuje tvorbě micel, díky čemuž dochází k úplnému rozpuštění tablet a tedy i uvolnění pseudoefedrinu do roztoku. Vliv na vyšší výtěžek může mít také několikanásobný přebytek toluenu oproti objemu vodné fáze.

Po vytřepání této směsi s toluenem došlo po několika minutách k úplnému oddělení obou fází. Výsledky provedených měření shrnuje Tabulka 8.

Tabulka 8:

Výtěžky extrakce pseudoefedrinu z léčiva Cirrus

číslo měření	Odebraný toluen [ml]	Odebraná HCl [ml]	Výtěžek extrakce [%]
1	20,0	20,0	69,1
2	20,0	20,0	69,4
3	20,0	20,0	68,7
Průměr	20,0	20,8	69,1 ± 0,4

Z uvedených výsledků vyplývá, že postup vylepšené extrakce je pro léčivo Cirrus výrazně účinnější, než postup klasické extrakce. Ve srovnání s výsledky extrakce klasickým postupem bylo dosaženo téměř 30 % nárůstu výtěžku.

4. Závěr

Hlavním smyslem této práce bylo získání přehledu o výtěžnosti extrakce pseudoefedrinu z vybraných léčiv dostupných v České republice, ale i v zahraničí, o nichž je známo, že jsou často zneužívána k nelegální výrobě metamfetaminu. Za tímto účelem byl navržen postup extrakce, založený na vytřepávání pseudoefedrinu z prostředí vodného roztoku hydroxidu sodného do toluenu. Tento postup byl využit pro extrakci pseudoefedrinu ze všech dostupných studovaných léčiv a bylo dosaženo následujících výtěžků: léčivo Sudafed – 80,2 %, léčivo Modafen – 69,7 %, léčivo Nurofen Antigrip – 53,5 %, léčivo Paralen Plus – 65,0 %, léčivo Panadol Plus Grip – 67,0 %, léčivo Cirrus – 40,8 %. V případě léčiva Cirrus obsahujícího cetirizin dihydrochlorid byl výtěžek pseudoefedrinu výrazně zlepšen úpravou izolačního postupu využívajícího vysolení a velmi vysokou koncentraci hydroxidu sodného při extrakci. Posledně zmíněný postup vedl k výtěžku 69,1 %.

Z dosažených výsledků vyplývá, že výtěžek

extrakce pseudoefedrinu je zásadně ovlivňován složením daného léčiva, zejména přítomností látek, které omezují rozpustnost tablet ve vodném roztoku či zapříčiňují vznik emulze v průběhu extrakce. Dále bylo zjištěno, že výtěžek extrakce se výrazně zvyšuje s nárůstem pH vodného roztoku, ze kterého je extrakce tablet po jejich desintegraci prováděna.

Během extrakčních experimentů bylo dále zjištěno, že při jednorázové extrakci je rozdělovací koeficient pseudoefedrinu a vody zhruba 1:5 (80 % výtěžek). Dvojnásobná extrakce pak vede k již téměř kvantita-

tivnímu zisku pseudoefedrinu. Ztráty pseudoefedrinu při extrakci jsou způsobeny především špatným oddělením vodné a toluenové fáze, tedy vznikem emulze na rozhraní fází. Získané výtěžky pseudoefedrinu lze tedy popsat jako minimální zisk při jednorázové extrakci bez použití vylepšeného extrakčního postupu. Lze očekávat, že při extrakci většího množství tablet bude se vzrůstajícím objemem fází a menší plochou fázového rozhraní stoupat extrakční výtěžnost k teoretické hranici 80 % při jednorázové extrakci.

Literatura:

1. Národní protidrogová centrála: Výroční zpráva 2013, 2014.
2. Hrachovec, M. and M. Kuchař, *Červený fosfor – klíčová substance výroby metamfetaminu*. Buletin NPC, 2015. 3: p. 16-20.
3. *Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů*.
4. *Státní ústav pro kontrolu léčiv: Tisková zpráva ze dne 30. 4. 2009*. Available from: <http://www.sukl.cz/sukl/tiskova-zprava-ze-dne-30-4-2009-1>.
5. *Úřad pro ochranu osobních údajů: Centrální úložiště elektronických receptů*. Available from: <https://www.uoou.cz/centralni-uloziste-elektronickych-receptu/d-6222>.
6. *Státní ústav pro kontrolu léčiv: Mění se způsob výdeje léčiv s pseudoefedrinem v lékárnách*. Available from: http://www.sukl.cz/uploads/TIO/TZ_21.10.2009/TZ_Meni_se_zpusob_vydeje_PSE_1021_final-verze_MZ.pdf.
7. *Státní ústav pro kontrolu léčiv: Spotřeba léčiv s obsahem pseudoefedrinu výrazně klesla*. 2009; Available from: http://www.sukl.cz/uploads/TIO/TZ_25.6.2009/Tiskova_zprava.pdf.
8. Národní protidrogová centrála: Výroční zpráva 2009, 2010.
9. Národní protidrogová centrála: Výroční zpráva 2011, 2012.
10. *Entwurf für eine Dreizehnte Verordnung zur Änderung der Arzneimittelverschreibungsverordnung*. Available from: http://www.bmg.bund.de/fileadmin/dateien/Downloads/Gesetze_und_Verordnungen/Laufende_Verfahren/A/13_AMVV/Entwurf_der_13_Verordnung_zur_Aenderung_der_Arzneimittelverschreibungsverordnung.pdf.
11. *Ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw*. 2015.
12. *Státní ústav pro kontrolu léčiv: Databáze léků*. Available from: <http://www.sukl.cz/modules/medication/search.php>.
13. Havlíček, S., *Léčivé přípravky s obsahem pseudoefedrinu – surovina pro nelegální výrobu metamfetaminu*, 2009, Univerzita Karlova: Praha.

* Ing. Martin Kuchař, Ph.D., email: Martin.Kuchar@vscht.cz

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Technická 5, 166 28 Praha 6

Keywords:

Methamphetamine; pseudoephedrine; medical preparation; HPLC; extraction

Abstract:

The aim of this work was to determine the yield of pseudoephedrine extraction from selected pharmaceuticals by methods similar to techniques used in clandestine methamphetamine laboratories. The yields obtained by the basic isolation/extraction procedure were as follows: Sudafed – 80.2 %, Modafen – 69.7 %, Nurofen Antigrip – 53.5 %, Paralen Plus – 65.0 %, Panadol Plus Grip – 67.0 %, Cirrus – 40.8 %. The basic extraction method proved inefficient in the case of Cirrus containing an ingredient substantially decreasing the yield of pseudoephedrine. Therefore, an alternative method of the extraction of pseudoephedrine was used leading to a significantly improved recovery, specifically 69.1%.

The extraction process of pseudoephedrine extraction was monitored by HPLC with UV/Vis detection. As can be seen from the results mentioned above, the yields of pseudoephedrine are significantly influenced by the composition/matrix of the pharmaceutical and also by the method of the isolation. Furthermore, the influence of pH of the environment from which pseudoephedrine was extracted into organic phase on the final yield was also studied.

PRAKTICKÁ APLIKACE NÁSTRAŽNÝCH ZAŘÍZENÍ K OCHRANĚ NELEGÁLNÍCH LABORATOŘÍ

KAREL LEHMERT

Klíčová slova:

nástrahy; nelegální laboratoř; narkotika; improvizované nástrahy; toxické látky

Abstrakt:

Nelegální laboratoře se primárně zabezpečují nikoliv proti policistům, ale mnohem častěji proti konkurenčním skupinám. Nástrahy jsou proto používány jak v ofenzivním, tak defenzivním provedení. Ač je do vybavení laboratoře investována obvykle velká finanční částka, zabezpečení bývá sice nápadité, ale vyznačující se vysokou dávkou improvizace. Inspiraci si autoři berou v různých vojenských příručkách nebo z regionálních zvyků.

Laboratoř, ať již legální nebo nelegální, je nemalou investicí pro jakoukoliv skupinu. Jediný rozdíl mezi legální a nelegální laboratoří je v míře rizika pro zřizovatele. Zatímco zřizovatele legální laboratoře čeká zejména kontrola ze strany poskytovatele grantu či správce daní, provozovateli nelegální laboratoře hrozí kromě běžných rizik hlavně odhalení či nehoda vlivem nízké úrovně laboratorní praxe. V případě legální laboratoře je ochrana zajištěna prostředky fyzické bezpečnosti instituce a vůči konkurenci se brání zejména kladením nástrah v účetnictví, nelegální laboratoř si zabezpečuje fyzickou ochranu skrytými prostředky – nástražnými prostředky nejrůznější povahy. V následujícím článku si projdeme některé praktické aplikace nástrah – ať již úmyslných nebo vyplývajících z procesních postupů výroby, které mohou ohrozit bezpečnostní personál při zákroku či následném zajištění důkazního materiálu v laboratorním prostředí.

Přiložené fotografie pochází z reálných laboratoří na nelegální výrobu narkotik v severozápadní Evropě a různých publikací určených pro vzdělávání obou stran boje s narkotiky. Řada těchto publikací obsahuje podrobné postupy, které jsou nejen návodné, ale mnohdy i opravdu fungující, ačkoliv jiné obsahují vhodně umístěné chyby eliminující počet pokusníků. A protože tyto publikace nestojí víc než pár dolarů a tento časopis není řízeným dokumentem, nebude v závěru tohoto článku obvyklý soupis použité literatury. Pokud bude někdo z laskavých čtenářů mít oprávněný zájem o podrobnosti či chuť studovat reálné vzorky některých nástrah, necht' kontaktuje autora následujícího článku na e-mailu uvedeném v závěru.

Použití střelných zbraní je v současné době již natolik běžné, že málokoho překvapí. Přesto instalace střelného zařízení se samospouští může neopatrného návštěvníka nelegální laboratoře udivit, zvláště stojí-li před nimi. Vzhledem ke stísněným podmínkám je ideální použití skupinové střely, která vhodně vyplní cílový prostor a zpomalí neopatrné návštěvníky.

obr. 1

Proto se často používá brokovnice nebo svazku šipek v samostřilu. Místo klasického samostřilu s lučistěm mohou být použity i varianty s pružinou, vymetající jednu či víc střel energií vinuté pružiny z tubulární výmetnice. K výmetu lze použít i malou pyroslož. Kromě klasického mechanického spušťadla je oblíbeným způsobem uvolnění výmetné energie použití elektrickou cívkou přidržívací píst držící stlačenou pružinu. Při přerušení elektrického obvodu dojde k uvolnění pružiny a následnému výmetu. Jako střely se používají těžké šípky z ocelové kulatiny, mnohdy s drážkou v terminální partii pro depozici toxické substance. Nejčastěji se používají rostlinné jedy kvůli snadné dostupnosti, avšak není vyloučena ani aplikace chemických látek jiné povahy. Zbraň pochází z arzenálu bývalé KGB a jako taková si udržuje svou popularitu zejména ve skupinách pocházejících ze zemí bývalého Sovětského svazu.

obr. 2

Nástražné výbušné systémy jsou evergreenem všech nástrah, zejména pro svou jednoduchost. A proto nemohou chybět ani v systému zabezpečení nelegálních laboratoří. Navíc je snadné je zkonstruovat z improvizovaných prostředků či odcizených továrních výrobků a zvládne to nejen mnoho bývalých příslušníků ozbrojených složek, hledajících obživu na druhé straně, ale i mnoho poučených laiků. Přesto může být ošklivým překvapením při zajišťování nelegální laboratoře pro výrobu extáze (MDMA) vymrazovací metodou níže zpodobněný NVS, umístěný v mrazničce a vybavený fotobuňkou. Za úvahu však stojí i možnost umístění principiálně podobného systému do jakéhokoliv obalu. V laboratorním prostředí, bohatě dotovaném hořlavinami I. třídy nebo v horším případě i lahvemi se stlačeným vodíkem pro syntézu MDMA, je i drobný výbuch počátkem nepěkného nehodového děje s velkým počtem obětí.

obr. 3

Zákeřnou nástrahou při výrobě MDMA vymrazovací metodou je samotný proces vymrazování. Pokud je do pultového mrazicího boxu navíc umístěn i kus suchého ledu. Tento se pomalu vypařuje (rozdíl teplot cca 40 °C) a plyn zaplňuje mrazicí prostor. Při ohledání a vyjímání jednotlivých boxů z mrazicího prostoru se pracující policista musí nahnout hluboko do mrazicího prostoru a v důsledku toho dochází často k hypoxii s rychlým nástupem bezvědomí. Při neposkytnutí včasné první pomoci je úmrtí postiženého otázkou minut.

obr. 4

Jednoduchou formou nástrahy může být i úprava plstěného fixu na zbraň. Použitím kontaktního jedu místo kreslicí náplně a jednoduchou úpravou těla fixu

je k dispozici vysoce účinný prostředek, který působí již po letmém dotyku plstěného hrotu na odhalenou pokožku.

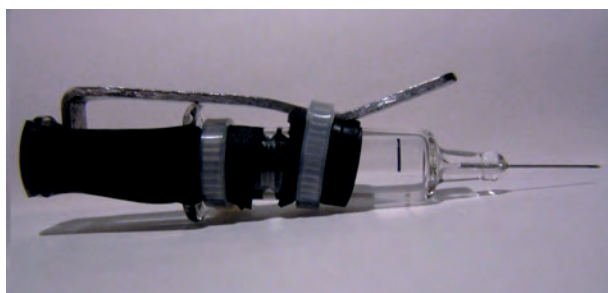
obr. 5

Podobnými improvizovanými, ale vysoce účinnými prostředky jsou nejrůznější varianty injekčních aplikátorů. Přítomnost drobné 10 g tuby (např. od Framykoinu) není při fyzické prohlídce nápadná, injekční jehlu lze pronést kamkoliv a vzájemná kombinace je při správné náplni a aplikaci smrtící.

obr. 6, 7

Dalším ofenzivním prostředkem je použití elektricky poháněné nástrahy rozptylující toxický aerosol. Ten pochází buď ze zásobníku se stlačeným plynem, uzavíraným solenoidovým ventilem nebo je vyráběn nebulizérem ze zásobního roztoku. Malým větrákem je pak aerosol rozptylován do prostoru. Nástraha může být maskovaná do jakéhokoliv předmětu, např. kufříku či krabice.

obr. 8, 9

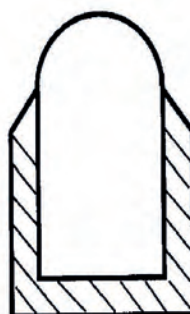
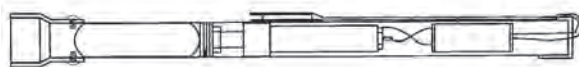
Variantou aerosolového rozprašovače, zamaskovatelnou do řady předmětů běžné denní potřeby, je tzv. „kouzelná hůlka“. Jedná se o cívku držený tlouk se stlačenou pružinou, který je po přerušení obvodu vymrštěn vpřed, kde rozdrtí o děrovanou přepážku ampuli s kapalnou nebo sypkou látkou. Ta je dále vymrštěna kupředu, kde vytváří oblak toxického nebo infekčního aerosolu. Spoušť může být ovládána buď manuálním mikrovypínačem v případě ruční zbraně, nebo maskovaným spínačem u nástrah. I tato zajímavá aplikace pochází z příruček KGB a proto ji lze předpokládat zejména u pachatelů ze států bývalého Sovětského svazu.

obr. 10

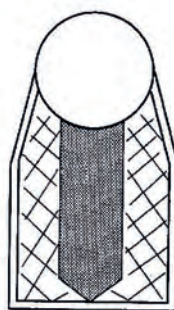
Specialitou je použití otrávené munice do ručních střelných zbraní. Jednodušší varianta vznikne po odvrtání poloplaštěvé střely a následným naplněním suchou nebo gelovou formou toxinu v želatinové

kapsli a fixováním kyanoakrylátovým lepidlem. Sofistikovanější varianta střely je zakryta ocelovou kuličkou (např. z ložiska), která má vyšší průraznost.

obr. 11, 12

V předcházejícím článku autor zmiňuje oblíbené zabezpečení pěstíren v Beneluxu prostřednictvím elektrických vodičů ve dveřních či okenních výplních. Na níže uvedeném snímku si všimněte zakončení vodiče uchycením na kliku. V tomto konkrétním případě byla nástraha odhalena díky stínům vodičů, které promítlo silné osvětlení z pěstírny na papírovou výplň dveří. Standardním operačním postupem belgických policistů je zkouška úrovně saturace průmyslovými škodlivinami u vstupního otvoru (např. u zámku) a napojení kovových součástí vstupu na zdroj elektrické energie. Kromě zkoušečky napětí se používají i průmyslové analyzátoři ovzduší k určení saturace prostoru vybranými plynnými škodlivinami či snadno zápalnými látkami.

obr. 13

Propadla a bodce jsou typická pro asijskou komunitu. Bodce bývají používány v kombinaci s dalšími druhy pastí nebo i samostatně. V městské zástavbě se nachází typicky pod falešnými kryty na vstupních cestách, např. pod plechovými parapety. V příhodném terénu, kterým může být i stavebně upravený vnitřek domu, lze nalézt klasická propadla krytá buď lomnou, nebo sklopnou plochou. Dno bývá vystlané jednoduchými bodci, které mohou být kontaminované.

K tomu se používají různé látky od nejjednodušších fekálií či tělesných tekutin nakažených osob (např. hepatitidou) až po prudké organické jedy rostlinného nebo živočišného původu. Vyskytnout se mohou i propadla s přítomností jedovatých živočichů – hadů, pavouků apod. Další možností použití bodců jsou různé sklopy a tlouky, doplněné o hroty.

obr. 14, 15, 16

Problémem, zejména v operativní fázi zjišťování informací, je i monitoring okolního prostoru nelegální laboratoře. Použití mikrokamer či fotopastí v maskované podobě je při dnešní dostupnosti předvídatelné, avšak i staromódní kamerové systémy mohou při

vhodném umístění a zakrytí zapříčinit prozrazení operace. Lze počítat nejen s umístěním kamerových systémů na sledovaném pozemku, ale při bezdrátovém přenosu i zpovzdálí se zpětným sledováním zájmového objektu.

obr. 17, 18, 19, 20

Zásadním problémem je výskyt jedovatých živočichů a rostlin. Zejména vietnamská komunita pracuje s jednoduchými nástrahami založenými na přítomnosti jedovatých živočichů. Typicky bývají drobní hadi vloženi do trubek s pákovou záklopkou a následně umístěni pod úhlem cca 45° nad exponovaný vstupní otvor (dveřní nebo okenní). Při neopatrném otevření pákový mechanismus odklopí záklopkou a podrážděný živočich vypadne za krk vstupujícímu. Pavouci se pro změnu umísťují do menších prostor včetně klimatizačních nebo elektrických rozvodů.

V pěstírnách mohou být mezi užitkovými rostlinami také rostliny jedovaté kontaktně nebo inhalačně. V jednom zahraničním případě bylo operativně zjištěno, že zahradník při příchodu do bytu s pěstebním provozem pokaždě zazvoní na zvonek, odejde si vykouřit cigaretu a pak teprve odemkne a vstoupí. Alo-gismus použití zvonku byl vysvětlen při realizaci, kdy bylo zjištěno napojení zvonku na výkonné odsávání. V plantáži pak byly nalezeny i rostliny kopřiváka morušovitého *Dendrocnide moroides* z čeledi kopřivovitých, vysoce nebezpečné tropické rostliny s abnormálně žhavými trichomy. Duté křemičité trichomy („chloupky“) obsahují velmi účinný neurotoxin moroidin, odpovědný za měsíce i roky trvající prudké bolesti zasaženého místa. Kopřiváku se přezdívá sebevražedná rostlina, neboť jsou známy případy koní vrhnuvších se ze skály po kontaktu s touto rostlinou, stejně jako australského důstojníka, který se zastřelil, aby se zbavil neutuchající bolesti. Podobně se používají i další rostliny, např. *Notobunon galbanum* z čeledi miříkovitých, která svou směsí chemických látek způsobuje těžké zpuchýřování zasažených tkání.

Pokud má čtenář pocit, že australské rostliny nejsou zásadním problémem evropských pěstíren z důvodu obtížné dostupnosti a potenciálně vysoké ceny, pak letmý pohled na E-bay ho ubezpečí o opaku. Mateřská rostlina, určená pro další řízkování, je z Holandska dostupná již za 450 Kč včetně poštovného. Pro případ setkání s touto rostlinou je vhodné znát i akutní první pomoc – oplach postižené části těla 10% kyselinou chlorovodíkovou, okamžité odstranění zbytků trichomů pinzetou nebo vytahovačem chloupků a zamezení expozici UV zářením. Doporučuje se i výplach očí a nosu, neboť ulámané trichomy se víří vzduchem v uzavřeném prostoru. Při intoxikaci bílkovinnými toxiny (např. pokousání pavou-

kem, požahání rostlinami apod.) lze jako první pomoc kromě změny pH aplikovat i teplo. Je-li zasažené místo dlouhodobě zahřáté na více jak 65 °C, rozkládá se peptidická vazba neurotoxinu. Přiložení nahřáté konzervy na poraněnou tkáň je sice dle autorových zkušeností poněkud citlivou záležitostí, ale za omezení rozsahu intoxikace a zkrácení doby léčby to stojí.

Co dodat na závěr? Snad jen krátký exkurz do reality, jak se pastí může stát i „bezpečný“ objekt. Při realizaci zahraniční policisté vstoupili do objektu, kde probíhala výroba MDMA metodou redukční aminace. Metoda je jednostupňová s dobou trvání cyklu 4–5 hodin za použití vodíku pod tlakem 4 bar v tlakové reaktorové nádobě. V průběhu cyklu je třeba pečlivě dodržovat bezpečnostní opatření, jinak hrozí exploze. Překvapení operátorů reakce na vstup policistů vedlo k panické reakci a následnému výbuchu reaktoru. Ten z přízemí vyletěl skrz strop a první patro do podkrovní. Oba překvapení operátoři nahlédli do otvoru přesně ve chvíli, kdy se reaktorová nádoba vracela zpět. Byli zachyceni padajícím tělesem a protlačeni podlahou do sklepních prostor. Realizace pokračovala po usazení prachu a sutin, avšak již bez zatčení a bez pachatelů. A proto všem budiž přána ostražitost a hodně štěstí.

obr. 21

Karel Lehmert, Ph.D., e-mail: lehmert@cbrn.cz
VAKOS XT a. s., divize CBRN, Pernerova 28a, 186 00 Praha 8

Keywords:

booby traps; clandestine laboratory; narcotics; improvised devices; toxic substances

Abstract:

Clandestine laboratories are primarily secured not against police officers, but more frequently against competitive gangs. Trap devices are used in both modes, offensive and defensive. Large financial amounts are usually invested in clandestine laboratories with very imaginative security, which is on the other side highly improvised. Authors are mostly inspired in different military handbooks or regionally traditional systems.

RIZIKA VÝROBY METAMFETAMINU Z HLEDISKA POŽÁRNÍ OCHRANY

RADEK HAMPL

Klíčová slova:

metamfetamin; požár; nelegální příprava drog

Abstrakt:

Článek se zabývá problematikou rizika vzniku požáru na místech, kde dochází k manipulaci s chemickými látkami, které se využívají při výrobě metamfetaminu. V textu je také zdůrazněna nutnost spolupráce složek Policie ČR a HZS ČR na místech, zejména na odborné úrovni v oblasti požární ochrany při manipulaci s hořlavými kapalinami a dalšími chemikáliemi.

Státní požární dozor se vykonává mimo jiné i zjišťováním příčiny vzniku požárů a to v souladu s ustanovením § 31 odst. 1 písm. f) zákona č.133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů. Při zjišťování příčiny vzniku požárů se vyšetřovatelé požárů setkávají i s nelegální výrobou návykových látek a to především s výrobou metamfetaminu. S touto nelegální výrobou je spojeno několik rizik ve spojitosti se vznikem, průběhem a okolnostmi požáru. Obecně lze říct, že samotný výrobní proces metamfetaminu je z hlediska požární ochrany velice rizikový a to především z několika níže uvedených základních faktorů:

1) manipulace s otevřeným ohněm – zdroj otevřeného ohně je příčinou téměř všech požárů nelegálních varen metamfetaminu. Je z podstaty výrobního procesu nedílnou a nepostradatelnou součástí, pokud není při výrobě používán elektrický vařič, kdy v těchto případech by iniciačním zdrojem požáru bylo povrchové teplo varné plochy vařiče. Dále je potřeba zmínit, že výrobci („vařiči“) se zdrojem otevřeného ohně při výrobě běžně manipulují a to především při kouření nebo svícení (plamen svíčky),

2) manipulace s hořlavými kapalinami a chemikáliemi – metody k výrobě metamfetaminu jsou založeny na manipulaci s hořlavými kapalinami a žíravými chemikáliemi. S těmito hořlavými a žíravými chemikáliemi není odborně nakládáno a manipulováno a při nakládání s nimi se současně používá zdroj otevřeného ohně,

3) proces výroby – při procesu výroby jsou hořlavé kapaliny a žíravé chemikálie vystavovány vysokým teplotám a tlakům, což může mít za následek jejich vznícení či tvorbu výbušných směsí se vzduchem, které může mít za následek explozivní hoření,

4) v případě vzniku požáru – dochází k popálení osob, k rychlému šíření požáru na hořlavé materiály a to v důsledku manipulace osob s laboratorním vybavením a nádobami s hořlavými kapalinami a chemikáliemi ve snaze zastřít, že ke vzniku požáru došlo v důsledku nelegální výroby návykových látek. Osoby, které jsou v době výroby metamfetaminu v místnosti nebo bytové jednotce tento prostor urychleně opouštějí a vznik požáru nehlásí na linku tísňového volání,

5) mobilita potřebného zařízení – technické a technologické zařízení lze jednoduše přenášet a je velice rychle připraveno k nelegální výrobě metamfetaminu. Zde se z hlediska požární ochrany skrývá další zdroj rizika a to, že nelegální výroba probíhá v běžné zástavbě obytných a panelových domů, čímž je požárního hlediska ohrožena bezpečnost většího počtu osob a majetku a tím dochází ke ztížení hasení zásahu jednotek HZS ČR.

Pro reálnou představu potencionálního nebezpečí, kterému jsou vystavovány osoby, zvířata a majetek při nelegální výrobě metamfetaminu uvádíme teploty možných iniciátorů požárů a požárně technické charakteristiky některých látek sloužících k výrobě metamfetaminu.

Iniciační zdroj	Název	Teplota v rozmezí
Otevřený oheň	Hořící zápalka	570 – 720 °C
Otevřený oheň	Svíčka	670 – 940 °C
Otevřený oheň	Hořící cigareta (volně položená)	215 – 237 °C
Otevřený oheň	Zemní plyn / propan-butan	1957 °C / 1900 °C
Povrchové teplo	Elektrický plotýnkový vařič	500 °C
Název	Vlastnosti	Teplota vzplanutí/vznícení °C
Toluen	Hořlavý/výbušný	4,4 / 480
Aceton	Hořlavý/výbušný	– 18 / 465
Fosfor červený	Hořlavý/výbušný (při termickém rozkladu)	Není k dispozici/ 259
Kyselina jodovodíková	Nehořlavá/nevýbušná	– / –

Tab.: Možné iniciační zdroje požáru a požárně-technické charakteristiky chemických látek

Z výše uvedených údajů je zcela patrné, jak z hlediska vzniku požáru je proces výroby nebezpečný a nebezpečné jsou i samotné látky při procesu výroby používané. Dále je nutno zmínit, že v případě přehřátí nebo nedodržení správného postupu hrozí prudké chemické reakce vedoucí k vývinu hořlavých par a možnému explozivnímu hoření, požáru, případnému vzkypění či smrtelným výparům.

Další rizika spočívají v samotném zásahu jednotky HZS, kdy jednotka provádějící hasební zásah musí především evakuovat z postižených bytových a panelových domů větší počet osob a provádět hasební zásah, v následném pohybu osob zainteresovaných složek (PČR, HZS, ZZS) na následném prověřování a vyšetřování události. Vždy je nutno počítat s možností výskytu kovů a solí, rozpouštědel a kyselin. Tedy s možností poleptání, popálení a vdechnutí nebezpečných výparů. Na tuto skutečnost by měly být připraveny především složky PČR, kdy příslušníci bez ochranných prostředků vstupují do takto zasažených objektů a provádějí nezbytné úkony (ohledání místa události, dokumentace místa události, zajištění stop apod.). Pro objektivní dokreslení uvádím, že vycházím ze zkušeností v Ústeckém kraji, kde se ale situace v poslední době již zlepšila a pro kriminalistické techniky a policisty se zařazením na linii toxikologické zakoupeny ochranné prostředky.

V zájmu objektivního zjištění všech okolností požáru a při provádění úkonů na místě požářiště (varny), ale i v navazujících úkonech směřujících k prokázání protiprávního jednání je více než nutná součinnost a koordinace činnosti mezi policisty a vyšetřovateli požáru. Tato spolupráce, byť nebyla z počátku vždy

bezproblémová, se ukázala oboustranně přínosnou. Odborné vyjádření hasičského záchranného sboru může vyšetřujícímu policistovi nejenom objasnit příčinu vzniku požáru, nastínit děj, který vzniku požáru předcházela ale i děj, který po požáru následoval. Dále se osvědčila spolupráce formou konzultací v průběhu vyšetřování a případná účast vyšetřovatele požárů u výsledků osob. Jako praktickou ukázkou možné spolupráce na uvedené události připojuji části odborného vyjádření a doplnku odborného vyjádření ve věci výbuchu a následného požáru varny metamfetaminu. Z přiloženého odborného vyjádření a doplnku odborného vyjádření jsou odstraněny adresné a osobní údaje.

ODBOURNÉ VYJÁDŘENÍ k požáru v neobývané bytové jednotce

Odborné vyjádření je zpracováno ve smyslu ustanovení § 26 odst. 2 písm. b) a § 31 odst. 1 písm. f) zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů a § 51 písm. e) vyhlášky č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci). Při zpracování odborného vyjádření se vychází ze skutečností, podkladů a údajů zjištěných na místě požáru, respektive předložených zpracovateli k datu vypracování uvedenému na tomto dokumentu.

1. Místo a čas vzniku požáru.

Adresa události: Ústí nad Labem, ... – bytový dům.

Vyšetřovatel požárů Hasičského záchranného sboru Ústeckého kraje, územního odboru Ústí nad

Labem nrap. M.V. se na místo události dostavil dne 24. 8. 2013 v 23:24 hodin.

Požár byl ohlášeno na linku tísňového volání 112 dne 24. 8. 2013 v 23:03 hodin (oznamovatel požáru pan Z. – telefonní číslo...).

Doba vzniku požáru: 24. 8. 2013 v 23:00 hodin (+/- 3 min).

Stanovení doby vzniku požáru vychází z času oznámení a výpovědi nájemníka domu, pana J. D. Tato je dále stanovena na základě prohlídky požářiště a zhodnocení rozsahu požáru.

Osoba, u které požár vznikl:

Majitelem domu je Iva ..., bytem ... Případný uživatel bytové jednotky se vznikem požáru není do doby zpracování tohoto odborného vyjádření znám. V době vzniku požáru byla však bytová jednotka neobydlena. V uvedeném prostoru byl naskladněn různorodý stavební materiál a stavební odpad.

2. Popis objektu.

Předmětem události je neobydlená bytová jednotka, která se nachází v 1 NP. řadového bytového domu v ulici ..., Ústí nad Labem. Objekt je částečně podsklepený a má čtyři nadzemní podlaží. Z hlediska norem požární bezpečnosti má smíšený konstrukční systém, který je tvořen po obvodu z klasických cihel s hrubou cementovou omítkou. Stropní konstrukce tvoří polospalné stropy s omítkou na rákosu s dřevěným podbitím a škvárovým násypem. Obytný dům není rozdělen do požárních úseků a tvoří tedy jeden požární úsek. Schodiště v domě je betonové. Střešní konstrukce je dřevěná sedlová. Střešní plášť je tvořen plným dřevěným podbitím s hliníkovou střešní krytinou.

3. Příčina vzniku požáru.

Požár vznikl v 1. nadzemním podlaží, v místnosti pravděpodobně neobývané bytové jednotky, která je situovaná vpravo od schodiště. Ohnisko vzniku požáru bylo stanoveno uprostřed místnosti v prostoru plastového krytu stolního počítače, který se nacházel na podlaze. Vrchní část krytu byla během ohledání značně prohořelá a jeví známky přímého působení ohně. Dále byly zjištěny požárem poškozeny 2 plastové nádoby různého obsahu nacházející se na konferenčním stole umístěného cca 100 cm od krytu počítače. Během šetření na místě události bylo zjištěno, že před příjezdem jednotky Hasičského záchranného sboru se v bytové jednotce nikdo nenacházel. Na místě události bylo od nájemníka bydlícího v bytové jednotce ve 2. nadzemním podlaží (nad bytovou jednotkou se vznikem požáru) pana J. D., nar. 8. 11. 1987 zjištěno, že v době okolo 23:00 hod. uslyšel z bytové jednotky v 1. nadzemním podlaží ránu připomínající výbuch. Neprodleně tedy vyběhl ze svého bytu do 1. nadzemního podlaží, kde si všiml otevřených vstupních dveří a z nich vycházejícího bílého

kouře. Dále uvedl, že si nevšiml žádné osoby pohybující se v prostoru s místem požáru.

3.1. Příčina vzniku požáru stanovení verze.

Vzhledem ke zjištěným skutečnostem na místě požáru, svědecké výpovědi, ohledáním místa požáru a stopám nalezeným na místě požáru, byla stanovena pouze jedna verze vzniku požáru, a to manipulace s otevřeným ohněm. Aby mohlo dojít ke vzniku požáru, musely být splněny základní podmínky: výskyt hořlavého materiálu a dostatečně energeticky vydatného iniciátoru současně v jednom místě tak, aby iniciátor mohl na hořlavý materiál působit. V tomto případě se jednalo o blíže nespecifikovanou hořlavou kapalinu, případně další chemické látky (reakční směsi), které byly zahřívány za pomoci otevřeného ohně. Zahříváním reakční směsi může dojít k přetlaku hořlavých par a plynů, případnému vzkypění nebo výbuchu (svědecky podloženo). Ve všech jmenovaných případech by došlo k vzplanutí par hořlavé kapaliny za působení zdroje otevřeného ohně. Iniciačním zdrojem v tomto případě byl zdroj otevřeného ohně (zápalka, zapalovač, svíčka, apod.)

3.2. Stanovení příčiny vzniku požáru

Na základě všech zadokumentovaných skutečností, získaných důkazů, poznatků a expertizních zjištění, které jsou uvedeny v tomto odborném vyjádření, byla jako příčina vzniku požáru stanovena: **manipulace s otevřeným ohněm – vzplanutí par hořlavé kapaliny.**

4. Rozšíření požáru.

Požár se z místa ohniska požáru šířil konstantní rychlostí všemi směry a to díky explozivnímu hoření, které nastalo po iniciaci hořlavých par a plynů. Následně došlo v prostoru požáru v hoření hořlavých kapalin a hořlavých materiálů. Požár se mimo prostor místnosti vzniku dále nerozšířil a to díky prvotnímu zásahu občanů a následnému hasebnímu zásahu jednotky HZS.

5. Následky požáru.

Požárem a jeho účinky nedošlo k žádné škodě na majetku.

Během požáru došlo k popálení pravé ruky nájemníka sousedící bytové jednotky, který se údajně požár snažil uhasit vlastními silami. Tato osoba byla na místě ošetřena posádkou ZZS a následně byla převezena k dalšímu ošetření (totožnost osoby nebyla do doby zpracování tohoto odborného vyjádření zjištěna).

6. Porušení předpisů o požární ochraně.

Osoba, která svým jednáním dne 24. 8. 2013 kolem 23:00 hodin (+/- 3 min.) v Ústí nad Labem, v neobývané bytové jednotce nacházející se v 1. nadzemním podlaží bytového domu č. p. ... Ústí nad Labem, způsobila požár, nesplnila povinnost uloženou fyzickým osobám v § 17 odst. 1 písm. a) zákona č.133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozděj-

ších předpisů. Ten ukládá fyzickým osobám povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke vzniku požáru, zejména při používání tepelných, elektrických, plynových a jiných spotřebičů a komínů, při skladování a používání hořlavých nebo požárně nebezpečných látek, manipulaci s nimi nebo s otevřeným ohněm či jiným zdrojem zapálení.

7. Další poznatky

Údlost vyšetřuje Policie České republiky, KŘP Ústeckého kraje, SKPaV Ústí nad Labem – 1. oddělení obecné kriminality pod č.j. KRPU-.....

V průběhu prověřování všech okolností tohoto případu si příslušný policejní orgán zažádal HZS Ústeckého kraje o doplněk k výše uvedenému odbornému vyjádření.

DOPLNĚK K ODBORNÉMU VYJÁDŘENÍ k požáru v neobydlené bytové jednotce, ul. ..., ze dne 24. 8. 2013.

Doplněk k odbornému vyjádření je zpracován ve smyslu ustanovení § 26 odst. 2 písm. b) a § 31 odst. 1 písm. f) zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů a § 51 písm. e) vyhlášky č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci). Při zpracování odborného vyjádření se vychází ze skutečností, podkladů a údajů zjištěných na místě požáru, respektive předložených zpracovateli k datu vypracování uvedenému na tomto dokumentu.

Na základě žádosti Policie České republiky, KŘP Ústeckého kraje, Služby kriminální policie a vyšetřování, Územní odbor Ústí nad Labem, 1. oddělení obecné kriminality, pod č.j. KRPU.... ze dne 22. října 2013, ve které žádáte o doplnění odborného vyjádření a to o Vámi položenou otázku:

„Zda-li se mohl M.B., nar. 24. 03. 1992 v ÚSTÍ NAD LABEM, trvale bytem ... ÚSTÍ NAD LABEM – ÚSTÍ NAD LABEM – CENTRUM popálit během hašení požáru a nebo jestli mu popáleniny vznikly během manipulace s hořlavými látkami s následným výbuchem a požárem?“

I. Podklady

Obdržené/získané dokumentace:

- A. Dokumentace Policie České republiky
 - žádost o podání odborného vyjádření, č.j. KRPU-/TČ-2013
 - fotodokumentace PČR k č.j. KRPU-/TČ-2013
 - protokol o ohledání místa činu č.j. KRPU-/TČ-2013
 - odborné vyjádření z odvětví chemie k č.j. KRPU-/TČ-2013
 - úřední záznam o podaném vysvětlení podle § 158 odstavce 6 trestního řádu č.j. KRPU-/TČ-2013

B. Dokumentace HZS Ústeckého kraje Územní odbor Ústí nad Labem

- písemný záznam o požáru č.j. HSUL-/ÚL-2013
- fotodokumentace k události pořízená na místě události
- odborné vyjádření č.j. HSUL-/ÚL-2013

C. Ostatní dokumentace

- ambulantní nález na jméno M.B. – Krajská zdravotní a.s.nemocnice Ústí nad Labem

II. Odpověď na položenou otázku:

„Zda-li se mohl M.B., nar. 24.03.1992 v ÚSTÍ NAD LABEM, trv. bytem ... ÚSTÍ NAD LABEM – ÚSTÍ NAD LABEM – CENTRUM popálit během hašení požáru a nebo jestli mu popáleniny vznikly během manipulace s hořlavými látkami s následným výbuchem a požárem?“ odpovídáme takto.

Na základě všech zadokumentovaných skutečností, získaných důkazů, expertizních zjištění a poznatků z oboru požární ochrany, lze v tomto případě konstatovat, že jmenovaný **M.B.**, narozen v ÚSTÍ NAD LABEM, trvale bytem ÚSTÍ NAD LABEM – ÚSTÍ NAD LABEM – CENTRUM byl popálen v přímé souvislosti se vznikem požáru, tedy zranění (popáleniny) nevznikly při hašení požáru.

- 1) Okolnosti vzniku požáru, jak již bylo uvedeno v odborném vyjádření č.j. HSUL-/ÚL-2013 k iniciaci požáru došlo zdrojem otevřeného ohně, který inicioval hořlavé páry a plyny, čímž došlo k explozivnímu hoření (svědecky potvrzen výbuch), tedy výronu horkých plynů do okolí místa ohniska požáru rychlostí ($v > 10$; v 1000 cm/s) a následnému požáru rozlitých hořlavých kapalin. Tato rychlost šíření hořlavých par a plynů je dostatečná k tomu, aby osoba, která se v blízkosti ohniska požáru nacházela, nebyla schopna změnit svou polohu, kterou v době výbuchu měla. Tato osoba tedy byla zasažena výronem horkých plynů ve směru od levé horní končetiny po levou část hlavy a ušního boltce. Toto potvrzuje i ambulantní nález a zdravotní dokumentace vedená k této události a ústně podaná informace od ošetřujícího lékaře MUDr. J.R.
- 2) Okolnosti uvedené v úředním záznamu o podaném vysvětlení podle § 158 odstavce 6 trestního řádu č.j. KRPU-/TČ-2013:
 - a) jmenovaný uvádí, že byl propuštěn po dvou dnech z nemocnice – v ambulantním nálezu a lékařské zprávě je napsáno, že z nemocnice utekl dne 25. 8. 2013,
 - b) jmenovaný uvádí, že je pravák – je tedy více než nepravděpodobné, že by při hasebním pokusu použil levou část těla k vyprázdnění vědra s vodou,
 - c) jmenovaný uvádí, že při použití vody došlo ke zvýšení intenzity požáru a jeho následnému popá-

lení – z hlediska požárního jde především o páry, které se tvoří zahříváním a o rozpustnost hořlavých kapalin ve vodě.

Kapalné látky se považují za hořlavé, mají-li definovanou teplotu vzplanutí nebo teplotu vznícení. Ve smyslu ČSN 65 0201 se za hořlavé kapaliny považují chemické sloučeniny, jejich směsi a roztoky, které splňují tyto podmínky: jsou kapalné při teplotách, ve kterých se ve výrobních nebo skladových prostorech vyskytují, mají definovanou teplotu vzplanutí, tzn. stanovenou teplotu vzplanutí dle normou určených metod a lze u nich stanovit teplotu hoření.

Na místě události (požáru) byly na základě odborného vyjádření z odvětví chemie k č.j. KRPU-/TČ-2013 stanoveny tyto látky:

- hydroxid sodný (NaOH) - není hořlavý ani výbušný,
- kyselina chlorovodíková (194 cm³) – (HCl) – je ve vodě neomezeně mísitelná, tedy bez reakce s vodou,
- červený fosfor – vzplane při silnějším lokálním zahřátí a není rozpustný v polárních ani nepolárních rozpouštědlech, není rozpustný ve vodě (s vodou nereaguje),
- technický benzín (800 cm³) – je hořlavou kapalinou I. třídy nebezpečnosti a není ředitelný vodou a páry tvoří se vzduchem výbušnou směs. Páry

jsou snadno zápalné v širokém rozsahu koncentrací. Směs se vzduchem nebo s jinou oxidující látkou je výbušná. Jde tedy o kapalinu, která byla součástí reakční směsi a zdrojem explozivního hoření a následného požáru nezjištěného množství kapaliny. Vzhledem k rozsahu a následkům požáru lze konstatovat, že se jednalo o malé množství, které by při styku s vodou nevyvolalo výše uvedenou reakci, tedy zvýšení intenzity požáru (vyšlehnutí plamene).

K výše uvedenému nástinu spolupráce uvádíme, že nemalou měrou přispěl ke sdělení obvinění podezřelému a následnému odsouzení.

Závěrem lze dodat, že vznik požáru v souvislosti s výrobou metamfetaminu přináší vysokou míru rizikových faktorů, jak pro běžnou populaci, tak pro složky zasahující na mimořádné události tohoto typu. O těchto skutečnostech by měla vědět nejenom odborná veřejnost zabývající se touto problematikou, ale i laická veřejnost, které se tato problematika bohužel bezprostředně dotýká. Z důvodu prevence by široká veřejnost měla být pravidelně informována o průvodních jevech, které nezákonnou výrobu omamných látek doprovázejí (pohyb neznámých osob, zápach apod.), míře možných rizik a o tom jakým způsobem lze vzniku této mimořádné události předcházet.

Literatura:

1. Mgr. Radek Kislinger, Požárně technické charakteristiky a technické informace pro potřeby ZPP: MV-generální ředitelství HZS ČR, Kloknerova 26, 148 01 Praha 4, 2015, ISBN 978-80-86466-72-9.
2. JUDr. Michaela Štefunková, Ph.D., Metamfetamin (pervitin) situace v EU a její globální kontext Společné publikace EMCDDA a Europolu: České vydání: © Centrum adiktologie a Sdružení SCAN, 2010 Odpovědnost za překlad spočívá zcela na Centru adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. lékařská fakulta, Univerzita Karlova v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, ISBN 978-80-86620-24-4.

Interní předpisy a dohody HZS ČR:

3. MV – generální ředitelství HZS ČR, Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 46/2013, kterým se stanoví postup Hasičského záchranného sboru ČR při zjišťování příčin vzniku požárů (ze dne 7. října 2013, účinnost od 1. 11. 2013, vydán pod č.j.MV-80807-3/PO-PRE-2013).
4. MV-generální ředitelství HZS ČR. Dohoda o součinnosti mezi Policií ČR a Hasičským záchranným sborem ze dne 12. 7. 2005. In:www.hzscr.cz [online]. Praha, MV – generální ředitelství HZS ČR©2014. 29. 3. 2014, 22:20 [vid 201-04-04].

Interní dokumentace HZS Ústeckého kraje:

5. Dokumentace o požáru – odborná vyjádření, uložena na HZS Ústeckého kraje ÚO Ústí nad Labem.

por. Radek Hampl, Dis., e-mail: radek.hampl@ulk.izscr.cz
HZS Ústeckého kraje, Horova 1340/10, 400 01 Ústí nad Labem

Keywords:

methamphetamine; fire; illicit drug manufacturing

Abstract:

General problematics of safety risks leading to fire development in locations of illicit handling with chemicals used during methamphetamine manufacturing. Inter-agency cooperation between the Police Force and Fire & Rescue Service is accented during major incidents, especially on scientific level of fire protection during manipulation with combustibles and other chemical agents.

ZACHÁZENÍ S NÁVYKOVÝMI LÁTKAMI, PREKURSORY A PŘÍPRAVKY JE OBSAHUJÍCÍMI V LÉKÁRNÁCH A POUŽÍVÁNÍ KONOPÍ PRO LÉČEBNÉ ÚČELY

KVĚTOSLAVA KARÁSKOVÁ

Klíčová slova:

Státní ústav pro kontrolu léčiv; SÚKL; Státní agentura pro konopí pro léčebné použití; léčivé přípravky; omamné a psychotropní látky; návyková látka; uvedená látka kategorie 1,2 nebo 3; prekursor drog; efedrin; ergotamin; zvláštní licence; konopí pro léčebné účely; zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách; zákon č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog; zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech

Abstrakt:

Inspektoři Odboru lékárenství a distribuce Státního ústavu pro kontrolu léčiv kontrolují v lékárnách od roku 2009 zacházení s návykovými látkami a přípravky je obsahujícími a nově od 1. 1. 2014, kontrolují také zacházení s uvedenými látkami kategorie 1, popř. 2 (prekursory drog) v lékárnách. Mezi relativně nové kompetence SÚKL pak patří také plnění úkolů Státní agentury pro konopí pro léčebné použití.

Oblast zacházení s návykovými látkami a s léčivými přípravky obsahujícími návykové látky v lékárnách upravují zákony č. 378/2007 Sb., o léčivech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o léčivech“) a jeho prováděcí předpisy, zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o návykových látkách“) a vyhláška č. 123/2006 Sb., o evidenci a dokumentaci návykových látek a přípravků. Oblast zacházení s uvedenými látkami kategorie 1, 2 nebo 3 pak upravuje zákon č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog (dále jen „zákon o prekursorech drog“) a náležitosti evidence zacházení s uvedenými látkami kategorie 1 vyhláška č. 71/2014 Sb., o obsahu, formě a náležitostech vedení záznamů o činnosti s uvedenou látkou kategorie 1. Zacházení s konopím pro léčebné účely se řídí jak zákonem o návykových látkách a zákonem o léčivech, tak vyhláškou č. 236/2015 Sb., o stanovení podmínek pro předepisování, přípravu, distribuci, výdej a používání individuálně připravovaných léčivých přípravků s obsahem konopí pro léčebné použití.

Kontroly zacházení s návykovými látkami (NL) a prekursory a přípravky je obsahujícími (LP) se pro-

vádějí buď jako součást běžně prováděných pravidelných kontrol lékáren a zjištění skutečnosti z těchto kontrol jsou součástí protokolů o kontrole lékárny nebo se kontroly zacházení s NL a prekursory provádějí samostatně a zjištění skutečnosti jsou pak uvedeny v samostatném protokole o kontrole dle zákona o návykových látkách a zákona o prekursorech.

Ilustrační fotografie, zdroj: SÚKL

Kontroly lékáren

V letech 2013 až 2015, resp. v prvním pololetí roku 2015 provedli inspektoři Státního ústavu pro kontrolu léčiv (Ústavu) celkem **3.102 inspekce lékáren** dle zákona o léčivech a zákona o návykových látkách, z toho v **969 lékárnách** proběhla **samostatná kontrola zacházení s návykovými látkami a prekursory**. Z těchto samostatných kontrol se v **54 případech** jednalo o kontrolu **cílenou**, na podnět externí či interní, např. v letech 2014 a v 1. pol. roku 2015 bylo provedeno celkem 8 kontrol zaměřených na šetření podezření ze zneužití efedrinu (čisté suroviny) pro výrobu drog. V roce 2014 a v první polovině roku 2015 pak bylo při běžných kontrolách provedeno v 16 případech šetření ohledně možného zneužívání léčiv s obsahem fentanylu a ve 12 případech šetření nadměrného vydávání léčivých přípravků s obsahem buprenorfinu používaného k substituční léčbě. V lékárnách s vyššími odběry rizikových přípravků (s obsahem fenterminu a pseudoefedrinu) a efedrinu od distributorů jsou průběžně prováděny kontroly zaměřené na evidenci a způsob výdeje těchto LP z důvodu jejich možného zneužívání. V případě podezření na aktivní účast konkrétní lékárny při obstarávání LP či prekursorů drog pro nelegální výrobu drog Ústav úzce spolupracuje s Policií ČR. Následná opatření a postihy konkrétních pracovníků lékáren, kterých jsme v poslední době stále častěji svědky, tak nevyplývají pouze z činnosti a pravomocí Ústavu, ale také z trestně právních úkonů Kriminální policie ČR.

Při provádění kontrol dodržování požadavků zákona o návykových látkách inspektoři Ústavu zjistili, že poměrně velká část lékáren stále nerespektuje při zacházení s návykovými látkami požadavky tohoto zákona, a také, že ve většině z kontrolovaných lékáren stále dochází k chybám ve vedení evidence a dokumentace pohybu NL a přípravků je obsahujících.

V případě prekursorů drog patří k nejčastějším nedostatkům nevedení písemné evidence o jejich pohybu, a dále nedostatky v souvislosti s držním zvláštní licence k zacházení s prekursory v lékárnách.

Na základě skutečností zjištěných při kontrolách lékáren v roce **2013** bylo podáno celkem **29 návrhů na zahájení správního řízení za porušení zákona o návykových látkách**, v roce **2014** jejich počet narostl na **49 návrhů** na uložení pokuty **za porušení zákona o návykových látkách, resp. zákona o prekursorech a pravomocných rozhodnutí o uložení pokuty bylo celkem 32** (v celkové výši 1.055.000 Kč). V prvním pololetí **roku 2015** pak bylo inspektory Odboru lékárenství a distribuce podáno celkem **33 návrhů na pokutu**, z toho ve **12 případech** se jednalo o **porušení zákona o prekursorech**. V případech zjištění závažného porušení právních předpisů, jejichž šetření nepatří do kompetence Ústavu, jsou kontrolní nálezy postupovány formou podnětu k vyřízení věcně příslušným orgánům (např. Policii ČR, krajským úřadům, MZ ČR, zdravotním pojišťovnám, profesním komorám).

Závažná porušení zákona při zacházení s léčivými obsahujícími NL

Vzhledem k tomu, že kontrola zacházení s návykovými látkami je v lékárnách prováděna již od roku 2009 a s ohledem na to, že interval pro pravidelné kontroly lékáren se pohybuje od 2 do 4 let (odvíjí se od počtu lékáren v jednotlivých regionech), je zřejmé, že ve většině lékáren již proběhly opakované kontroly zaměřené na zacházení s NL a přípravky je obsahujícími. Těmito následnými kontrolami bylo zjištěno, že některé lékárny se již poučily z předchozí kontroly a odstranily jak nedostatky kritické, tak i méně závažné, avšak v mnoha jiných případech se nedostatky opakují či se nalézají nové.

Ke kritickým nedostatkům a závažným porušením zákona o návykových látkách a současně i zákona o léčivech patří **opakovaný výdej LP** obsahujících návykové látky na jeden recept, a to jak na recept s modrým pruhem, tak na základě běžného receptu. Překvapivě k stále velice častým nedostatkům patří výdej LP s obsahem NL **na neplatný tiskopis** receptu s modrým pruhem, který neodpovídá vzoru tiskopisu uvedenému ve vyhlášce č. 54/2008 Sb., ve znění pozdějších předpisů (tzv. předepisovací vyhláška). Obdobným stále se opakujícím nedostatkem je pak **výdej dvou druhů LP s NL** na základě jednoho receptu s modrým pruhem, který byl lékařem vystaven v rozporu s vyhláškou č. 54/2008 Sb. a není tedy platným. K porušení obou předpisů (zákona o léčivech i zákona o návykových látkách) dochází také při výdeji léčiv s obsahem NL **farmaceutickým asistentem**, což je nedostatek v posledních letech spíše výjimečný či lépe řečeno obtížně prokazatelný. K opakujícím se, i když spíše ojedinělým nedostatkům patří také výdej LP s NL na zahraniční recepty s modrým pruhem, které však na našem území nejsou považovány za platné, neboť neodpovídají vzoru danému „předepisovací“ vyhláškou č. 54/2008 Sb. V našich podmínkách se jedná nejčastěji o slovenské recepty s modrým pruhem. Upozorňuji, že ostatní, běžné recepty vystavené v jiných členských státech Evropského společenství jsou u nás považovány za platné. Avšak i v případě výdeje na běžné recepty se setkáváme, zvláště v pohraničních oblastech, s výdejem na recepty, které nemají všechny předepsané náležitosti, dané právě vyhláškou č. 54/2008 Sb. Jedná se o jméno a datum narození pacienta, podpis lékaře a další; v případě, že předepsané údaje chybí a nelze je doplnit, nelze na takový recept podle vyhlášky č. 84/2008 Sb., o správné lékárenské praxi, bližších podmínkách zacházení s léčivými v lékárnách, zdravotnických zařízeních a u dalších provozovatelů a zařízení vydávajících léčivé přípravky uskutečnit výdej. Dalším kritickým porušením zákona o léčivech a zákona o návykových látkách je **volný prodej registrovaných léčivých přípravků s obsahem NL**, jejichž výdej je vázán na lékařský předpis **či jejich výdej na neplatný recept – po době platnosti** (po více než 14 dnech od jejich vystavení). Mezi častá a závažná

porušení zákona o návykových látkách se počítá i nepodání nebo pozdní podání ročního či mimořádného hlášení o stavu a pohybu návykových látek v lékárně (viz dále), a také uvedení chybných či neúplných údajů v zaslaném ročním hlášení. Dalším nedostatkem, který se vyskytuje méně často, ale bohužel stále, je nedostatečně upevněný (ukotvený k podkladu) trezor určený pro skladování NL.

Ilustrační fotografie, zdroj: SÚKL

Závady v evidenci

Nejčastějšími závadami zjištěnými v souvislosti s kontrolami zacházení s NL jsou nedostatky ve vedení evidence a dokumentace návykových látek a přípravků.

Z těchto závažných nedostatků se jedná zejména o **neúplné písemné záznamy** o pohybu LP s NL a **vedení evidence neprůkazným způsobem**, který jasně neodráží skutečnost. Taková situace, kdy je evidence nepřehledná a zmatečná, může nastat v případě, že je do evidenční knihy zapisován pohyb více LP, než kolik je v knize k dispozici volných sloupců (např. uvádění 2 registrovaných léčiv současně nebo postupně v jednom sloupci). S tím souvisí i další častý závažný nedostatek, a tím je nezapisování záznamů do evidenční knihy **v den, kdy nastal příjem či výdej** – zápis je prováděn až dodatečně, což často vede k chybám a nepřesnostem. Tato závada může nastat například z důvodu nepřítomnosti farmaceuta pověřeného k vedení evidence o NL, zapisuje-li tyto údaje v lékárně pouze jedna pověřená osoba. Dalším častým a závažným nedostatkem, tentokrát při vedení elektronické evidence (návykové látky a přípravky uvedené v přílohách č. 2, č. 6 a č. 7 zákona o návykových látkách a přípravky obsahující pseudoefedrin) je **chybějící identifikace vydávajícího** farmaceuta, a to nejčastěji z důvodu „nepřehlašování“ se vydávajících osob na výdejním počítači, což někdy vede i k záznamu o výdeji neoprávněnou osobou (např. farmaceutickým asistentem).

Častým, ale méně závažným nedostatkem ve vedení evidence je **uvádění neúplných údajů v záznamech o příjmech a výdejích v evidenční knize**, např. neuvedení jednotky množství, chybějící údaje o sídle dodavatele (distributora), chybějící/neúplné

jméno a bydliště pacienta a chybějící/neúplná adresa předepisujícího zdravotnického zařízení (ZZ). Často je zapomínáno na povinnost uvádět jméno lékaře spolu s názvem a sídlem předepisujícího ZZ, což platí i v případě výdeje léčiv s obsahem NL na žádanky/recepty vlastního ZZ (např. v rámci jedné nemocnice). K dalším často se vyskytujícím nedostatkům patří chybné provádění **oprav evidenčních záznamů** v evidenční knize, kdy lékárníci text přeškrťávají, přelepují štítky či používají tekutý korektor – všechny tyto způsoby oprav jsou v rozporu s požadavkem na zachování čitelnosti původního záznamu. U oprav také velice často chybí datum opravy a dále podpis pracovníka, který opravu provedl. Dalším závažnějším nedostatkem je nepravdivé provádění **inventur skladových zásob** návykových látek a přípravků, neboť inventury musí být prováděny na konci každého kalendářního měsíce bez ohledu na to, zda došlo k nějakému pohybu. Další nedostatky vznikají při zapisování inventur, jedná se o chybné údaje, chybějící datum inventury, podpis pracovníka provádějícího inventuru a další. Mezi méně závažné nedostatky patří **neuvádění registrovaných názvů léčivých přípravků** v záhlaví evidenčních knih (registrované názvy jsou k dispozici např. na stránkách Ústavu – www.sukl.cz).

Pouze v ojedinělých případech se inspektoři setkali s tím, že lékárna vůbec nevedla evidenční záznamy o NL a přípravcích podléhajících povinné písemné evidenci v evidenční knize, přestože s nimi zacházela.

Nedostatky v dokumentaci

Mezi další poměrně často vyskytující se nedostatky patří neuchovávání veškeré předepsané dokumentace, zejména **dokladů o příjmu NL a léčivých přípravků obsahujících NL** (doklady tvoří dodací listy, faktury a další doklady o příjmu).

Roční hlášení o stavu a pohybu zásob návykových látek a přípravků

Z novelizace zákona o návykových látkách vyplynula od roku 2010 povinnost osob provozujících lékárnu podávat Ústavu **roční nebo mimořádná hlášení** o příjmu, výdeji a stavu zásob omamných látek uvedených v příloze č. 1 a psychotropních látek uvedených v příloze č. 5 zákona o návykových látkách a léčivých přípravků s jejich obsahem, s výjimkou přípravků uvedených v příloze č. 8 tohoto zákona. Tato hlášení provozovatelé lékáren podávají prostřednictvím **elektronického formuláře** dostupného na stránkách SÚKL (www.sukl.cz). Roční hlášení za uplynulý kalendářní rok musí provozovatel zaslat vždy **do konce února**, mimořádné hlášení pak **do 30 dnů od ukončení činnosti** lékárny. Bohužel každoročně část provozovatelů lékáren nezasílá roční nebo mimořádné hlášení v termínu stanoveném zákonem, čímž se dopouští správního deliktu podle zákona o návykových látkách. V roce 2013 se povinnost zaslat roční hlášení za rok 2013 týkala celkem 2.816 lékáren a OOV (odloučené oddělení pro výdej LP a zdravotnických prostředků) a z tohoto počtu

nezaslalo roční hlášení v termínu 86 lékáren; následně jej 68 lékáren zaslalo po urgenci a 18 nezaslalo vůbec a jejich provozovatelům byly poté uděleny pokuty formou příkazu. V roce 2015 se povinnost zaslat roční hlášení za rok 2014 týkala celkem 2.854 lékáren a OOV, z toho nezaslalo roční hlášení v termínu již 140 lékáren, ale po urgenci jej zaslalo celkem 130 lékáren a pouze 10 jej nezaslalo vůbec. V letošním roce tak bylo vypracováno celkem 14 návrhů na udělení pokuty příkazem (údaj je včetně pokut za nezaslání mimořádného hlášení).

Zacházení s prekursory drog v lékárnách

V případě, že lékárna zachází při přípravě léčivých přípravků s prekursory drog, musí být provozovatelé lékáren od 1. 6. 2009 držitelé zvláštní licence EU, kterou vydává MZ ČR. Inspektoři Odboru lékárenství a distribuce SÚKL v lékárnách od té doby kontrolují, zda provozovatelé tuto zvláštní licenci vlastní a zda údaje v ní uváděné jsou platné. Nově, od 1. 1. 2004 také kontrolují plnění dalších požadavků zákona o prekursorech drog včetně náležitostí písemné evidence dané vyhláškou č. 71/2014 Sb. Právě nedostatky v písemné evidenci o zacházení s prekursory (zcela chybějící či neúplná evidence) patří k nejčastěji zjištěným. K ojediněle se vyskytujícím nedostatkům se řadí případy kdy prekursor (efedrin) nebyl uchovávan v trezoru nebo byl v lékárně uložen prekursor s prošlou dobou použitelnosti, který nebyl zneškodněn v souladu se zákonem o prekursorech. Zcela výjimečně bylo zjištěno, že provozovatel nepožádal o novou zvláštní licenci z důvodu změny v údajích v ní uvedených nebo neuchovávali záznamy o činnosti, dokumentaci a doklady po dobu 5 let či v souladu se zákonem o prekursorech tak, aby nemohly být odcizeny.

Likvidace nepoužitelných návykových látek a přípravků je obsahujících a zneškodnění prekursorů léčiv

Postupy při likvidaci nepoužitelných NL a přípravků s jejich obsahem (po době použitelnosti, poškozené LP apod.) se liší od postupu pro zneškodnění prekursorů drog a praxe ukazuje, že zvláště v případě zneškodnění prekursorů se provozovatelé lékáren stále dopouštějí chyb. Při likvidaci nepoužitelných léčiv s obsahem NL se postupuje **v souladu se zákonem o léčivech**, tj. tato léčiva je nutno předat osobě oprávněné odstraňovat nepoužitelná léčiva (držitelé oprávnění k likvidaci léčiv s obsahem NL). Záznam o likvidaci se následně v lékárně zapíše do evidenční knihy jako výdej a doklad o likvidaci se uchovává předepsanou dobu jako ostatní dokumentace (tj. 5 let).

Při zneškodnění prekursorů se od 1. 1. 2014 postupuje v souladu se **zákonem o prekursorech**, který provozovatelům lékáren předepisuje povinnost uvědomit o plánovaném zneškodnění Policii ČR a Generální ředitelství cel, a to nejméně 10 pracovních dnů předem. Následně se zástupce lékárny zúčastní zneškodnění osobně ve spalovně (při zneškodnění se po-

stupuje obdobně jako při odstraňování nebezpečného odpadu podle zákona upravujícího nakládání s odpady) a o zneškodnění musí vypracovat písemný protokol (formulář o zneškodnění je přílohou č. 11 vyhlášky č. 54/2014 Sb., o vzorech formulářů a průkazu inspektora a limitních množstvích látek podle zákona o prekursorech drog). V případě, že lékárna má nepoužitelný prekursor, může využít i možnost předat (převést) prekursor drog (surovinu) další osobě, pověřené k zacházení s prekursory a současně k nakládání s odpady. V takovém případě povinnost zneškodnit prekursor přechází na tuto osobu a lékárna si pouze do dokumentace založí doklad o předání (výdeji) prekursoru.

Ilustrační fotografie, zdroj: SÚKL

Konopí pro léčebné účely

SÚKL dále plní dle zákona o návykových látkách úkoly Státní agentury pro konopí pro léčebné použití (dále jen „Agentura“). Činnost Agentury zahrnuje udělování licencí k pěstování konopí pro léčebné použití, zajištění výkupu vypěstovaného a sklizeného konopí pro léčebné použití a jeho distribuci, případně zajišťuje jeho vývoz mimo území ČR. Dále plní podle výše uvedeného zákona veškeré informační povinnosti vůči MZ ČR a Policii ČR.

Povinnosti osoby s licencí k pěstování konopí pro léčebné použití jsou uvedeny na www.sukl.cz, kde jsou uvedena i Pravidla správné pěstitelské praxe, kterými se musí pěstitelé řídit. V loňském roce proběhl tendr na českého pěstitele, jehož vítězem se stala společnost Elkoplast Slušovice s. r. o., Dlouhá 134, 763 15 Slušovice. Aktuálně je však v ČR dostupné pouze konopí z dovozu ze zahraničí (cena cca 300 Kč/gram) a je vydáváno jen ve 2 lékárnách v rámci celé České republiky. Celkem bylo konopí od 1. 1. 2015 do 30. 9. 2015 vydáno 28 pacientům a bylo předepsáno 4 lékařům.

Podmínky pro předepisování, přípravy, distribuce, výdeje a používání individuálně připravovaných léčivých přípravků s obsahem konopí pro léčebné použití byly dříve stanoveny vyhláškou č. 221/2013 Sb. a od 30. 9. 2015 jsou dány novou vyhláškou č. 236/2015 Sb.

Povinnosti Ústavu

Ze zákona o návykových látkách a zákona o prekursorech vyplývá povinnost SÚKL průběžně informovat MZ ČR a příslušné krajské úřady o závažných porušeních zákona o návykových látkách, resp. Poli-

cii ČR a MZ ČR o závažných porušeních zákona o prekursorech zjištěných při provádění dozorové činnosti v lékárnách. K dalším povinnostem patří informování MZ ČR o sankcích uložených za neplnění povinností vyplývajících z těchto zákonů.

Literatura:

1. Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
2. Vyhláška č. 123/2006 Sb., o evidenci a dokumentaci návykových látek a přípravků.
3. Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (zákon o léčivech), ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog.
5. Vyhláška č. 71/2014 Sb., o obsahu, formě a náležitostech vedení záznamů o činnosti s uvedenou látkou kategorie 1.
6. Vyhláška č. 54/2008 Sb., o způsobu předepisování léčivých přípravků, údajích uváděných na lékařském předpisu a o pravidlech používání lékařských předpisů, ve znění pozdějších předpisů.
7. Kontrola zacházení s návykovými látkami v lékárnách v roce 2013, Kontrola zacházení s návykovými látkami v lékárnách v roce 2014 (SÚKL).
8. Plnění ohlašovací povinnosti provozovatelů – za rok 2013 a 2014 (SÚKL).

PharmDr. Květoslava Karásková, email.: kvetoslava.karaskova@sukl.cz

Státní ústav pro kontrolu léčiv, Stará 25, 602 00 Brno

Keywords:

State Institute for Drug Control; SÚKL; State Agency for Medical Cannabis; medicinal products; narcotic drugs and psychotropic substances; dependency-producing substances; a scheduled substance of category 1, 2 or 3; drug precursor; ephedrine; ergotamine; special licence; medical cannabis; Act No 167/1998 Coll, on addictive substances and amending certain other acts, as amended; Act No. 272/2013 Coll., on drug precursors; Act No 378/2007 Coll., on pharmaceuticals and on amendments to some related acts (act on pharmaceuticals)

Abstract:

The inspectors of Pharmacy and Distribution Section of the State Institute for Drug Control (SÚKL) inspect the use of dependency-producing substances and medicinal products containing them since 2009 and since January 1, 2014 they also control handling of scheduled substances of category 1 or 2 (drug precursors) in pharmacies. The fulfillment of the tasks of the State Agency for Medical Cannabis also lie within the new competencies of SÚKL.

BALÓNOVÝ EFEKT – RIZIKO ZNEUŽÍVÁNÍ NOVÝCH LÁTEK NA DROGOVÉ SCÉNĚ

ALEŠ HERZOG, JIŘÍ RICHTER, TOMÁŠ VEJRYCH

Klíčová slova:

injekční užívání; katinony; opioidní léky; pervitin; heroin; buprenorfin; balónový efekt; substituční léčba; crime reduction; předávkování

Abstrakt:

Text je úvahou o tzv. balónovém efektu, tedy o přesunu uživatelů návykových látek od jedné drogy k druhé. Výzkum metodou RAR provedený v pěti evropských zemích ukázal, že mezi nově injekčně zneužívané psychoaktivní látky v České republice patří především katinony a opioidní léky. Ty začínají být populární kvůli poklesu kupní síly uživatelů drog, snížení dostupnosti a kolísavosti kvality primárních drog pervitinu a heroinu. Text rovněž popisuje přesun užívání od heroinu k lékům na bázi buprenorfinu po roce 2001. Jedním z možných řešení problémů s injekčním užíváním je kvalitní substituční léčba.

Předem tohoto článku chceme poděkovat za možnost zveřejnit tento text v Bulletinu NPC a velice si vážíme Vaší otevřenosti. Tento text je myšlen jako upozornění či varování před riziky souvisejícími s balónovým efektem v rámci změn na drogové scéně. Chtěli bychom jím krom jiného vyvolat také diskusi o pozitivních substitučních léčbách.

V roce 2014 proběhl výzkum užívání nových psychoaktivních látek v pěti evropských zemích. Ukazuje, že se mezi uživateli drog objevují nové injekčně zneužívané látky, např. katinony nebo opioidní léky pro chronicky nemocné¹).

Z výzkumu vyplývá, že v České republice podceňujeme tzv. balónový efekt z hlediska změn užívání návykových látek. Tímto textem chceme oslovit především osoby, které mají výrazné výhrady k substituční léčbě. Chceme vám nabídnout úvahu, co hrozí, pokud dojde k omezení substituční léčby.

Snížení počtu českých uživatelů heroinu až o 14.000 za 14 let

V roce 2000²) se odhadovalo, že je v ČR 12.000–18.000 problémových uživatelů heroinu. V roce 2013³) bylo v ČR odhadnuto 3.500 problémových uživatelů heroinu. K tomu je třeba dodat odhad 7.200 problémových uživatelů buprenorfinu (především Subutex®).

Uživatelů opioidů bylo tedy v roce 2013 celkem odhadnuto 10.700.

V ČR došlo k tzv. balónovému efektu⁴), tedy situaci, která může nastat, pokud dojde k omezení určité zneužívané drogy. Část populace uživatelů drog dokáže výpadek zneužívané látky využít k abstinenci. Výrazná část uživatelů drog se však pouze přesune k jiné látce. Je to, jako když zmáčknete balónek se vzduchem. Napne se a vybojí tam, kde netlačíte.

Od roku 2001 došlo na českém drogovém trhu k postupnému poklesu kvality heroinu, pravděpodobně díky válce v Afghánistánu. Rovněž došlo k výraznému poklesu kupní síly⁵) uživatelů drog. V daném období se začala rozvíjet substituční léčba buprenorfinem.

Část uživatelů viděla a hledala v této léčbě způsob, jak se zbavit závislosti na heroinu. Domníváme se, že někteří uživatelé buprenorfinu využili k tomu, aby se zbavili závislosti, o čemž svědčí pokles počtu uživatelů opioidů. Pro významnou část se ale buprenorfin stal injekčně zneužívanou drogou, která je atraktivní svou cenou a délkou působení.

Porovnání injekčního užívání buprenorfinu a heroinu

Je samozřejmě špatně, že se buprenorfin (v podobě léků Subutex, Suboxone, Ravata, Buprenorphine Alka-

¹) SANANIM: Nové psychoaktivní látky v České republice: Výsledky výzkumu.

²) Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR v roce 2001, http://www.drogy-info.cz/index.php/publikace/vyrocní_zpravy/vyrocní_zprava_o_stavu_ve_věcech_drog_v_cr_v_r_2001.

³) MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., NEČAS, V., GROLMUSOVÁ, L., KIŠŠOVÁ, L., NECHANSKÁ, B., SOPKO, B., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J., JURYSTOVÁ, L. 2014. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2013 [Annual Report on Drug Situation 2013 – Czech Republic] MRAVČÍK, V. (Ed.). Praha: Úřad vlády České republiky.

⁴) Vobořil, Jindřich: http://www.denik.cz/z_domova/voboril-kdyz-neposilime-sluzby-bude-tu-problem-s-pervitinem-zpatky-20130626.html.

Theballoneffect, http://en.wikipedia.org/wiki/Balloon_effect.

⁵) <http://www.streetwork.cz/content/view/3751/205/>.

loid) injekčně zneužívá. Jde o látky určené k sublingvální aplikaci, k injekční aplikaci nevhodné. Injekční uživatelé si aplikací těchto tablet zanášejí žilní systém pojivy, což může mít řadu zdravotních dopadů (v této souvislosti spekulujeme o nárůstu infekční endokarditidy).

Nicméně můžeme pojmenovat určitá menší zla, která zneužívání buprenorfinu oproti zneužívání heroinu má. Buprenorfin má tzv. stropový efekt, čili je velmi malá možnost předávkování. V roce 2001 zemřelo na předávkování opioidy 56 osob, v roce 2011 pouze 6⁶⁾. Došlo tedy jak k poklesu úmrtí injekčních uživatelů, tak samozřejmě poklesu výjezdů rychlé záchranné služby a nároků na zdravotnická zařízení z důvodu předávkování. Abstinenci příznaky při užívání buprenorfinu přicházejí výrazně později, než je tomu u heroinu. Došlo tím k omezení jednání závislých osob v afektu, který byl často spojen s abstinenciálním syndromem při závislosti na heroinu. Méně afektu znamená méně agresivního jednání a méně zkratkovitě zaopatřovací kriminality. Dále došlo k výraznému snížení nákladů na zneužívání opioidů.

Typickou průměrnou denní zneužívanou dávkou jsou 2 mg buprenorfinu. Takové množství si závislý může obstarat za 25–100 Kč denně, dle toho, zda je v legální substituci, nebo látku kupuje na černém trhu. Pokud budeme pracovat s průměrem (tedy 50 Kč), tak dnešních 7.200 uživatelů buprenorfinu potřebuje na tuto látku 360.000 Kč denně⁷⁾. Pokud by stejné množství užívalo heroin, bavíme se o částce přinejmenším o jednu nulu vyšší. Uživatelé heroinu potřebují typicky 1000–2000 Kč, tedy jde o částku mezi 7.200.000 Kč a 14.400.000 Kč denně. I případná zaopatřovací kriminalita má jinou podobu, pokud závislý potřebuje 50 Kč nebo 1000 Kč.

Uživatelé buprenorfinu řadíme mezi „nízkorozpočtové“ závislé, kteří si často prostředky opatřují ze sociálních dávek, sběrem surovin, žebráním či prodejem přebytků léku, eventuálně krádežemi drobných předmětů. Uživatelé heroinu si prostředky opatřují závažnější trestnou činností, kam patří krádeže vloupáním, podvody, loupežná přepadení (na jiné uživatele drog) a prodej drog. Zároveň platí známý fakt, že peníze za heroin ve finále končí u mezinárodních zločineckých skupin.

Léky na tlášení bolesti

K přechodu na buprenorfin nedošlo po roce 2001 všude. Při výzkumu⁸⁾ se ukázalo, že pro uživatele drog existují i jiné atraktivní opioidy. Tomu nasvědčuje situace v Plzni. Zde měli uživatelé drog díky propojení se sexbyznysem relativně dost prostředků, a tak se drželi užívání heroinu déle, než uživatelé jinde. Navíc zde byla

nízká dostupnost substituční léčby⁹⁾. Když na tento region dolehl pokles kvality heroinu a snížení kupní síly, uživatelé drog balónovým efektem přešli na opioidní léky (morfinové tablety VendalRetard® a fentanylové náplasti) sloužící pro léčbu bolesti. Tedy léky pro těžce nemocné, často staré lidi v terminálních stádiích rakoviny. Jde o velmi silné opioidy, pro závislé atraktivní silným nástupem účinku. Především u fentanylu však hrozí výrazné riziko předávkování. To hrozí i v případech, že uživatelé drog vyrábějí tzv. vendalový heroin.

Aktuálně se zneužívání těchto látek začíná objevovat i v Praze. Považujeme za riziko, pokud by zdejší drogová scéna přesedlala na morfinové tablety a fentanylové náplasti. Zvýšilo by se riziko fatálního předávkování, tedy počet mrtvých uživatelů drog. Také by se starší nemocní lidé mohli dostat do ohniska zájmu drogové scény. Respondenti výzkumu v Plzni popsali situaci, kdy čekali před nemocnicí a vytipovávali si, koho z odcházejících pacientů osloví s nabídkou, zda by neprodal svůj předepsaný opioidní lék.

Balónový efekt u pervitinu

Jak ukázal výzkum¹⁰⁾, s balónovým efektem je třeba počítat i v případě trhu s pervitinem. Např. na drogovém trhu v Praze dlouhodobě klesá kvalita pervitinu. Jednou z příčin jsou i omezení prodeje prekurzorů, jak tablet s obsahem pseudoefedrinu, tak látek potřebných k výrobě. Výrazně tak na trhu klesá množství pervitinu, pocházející z malých varen. Výpadek těchto látek nahrazují velké výroby vietnamských skupin. Častěji se zneužívají nové syntetické drogy, např. katinony. Nyní jsou mezi injekčními uživateli drog populární látky označované jako Funky a Magico, s obsahem katinonů MDPBP a MαPPP. V Maďarsku došlo k tomu, že nové syntetické drogy výrazně obsadily drogový trh.

Uživatelé drog uvádějí při užívání katinonů jako negativní účinky např. riziko vyčerpání s možným následkem kolapsu, kožní obtíže, únavu, větší počet aplikací a rychlejší devastaci žil, psychózy, rozpad integrity, smutky, izolaci od jiných lidí, samotu, dojezdy s velkou rozladou a snížení intelektu. Přitom zatím máme jen málo zkušeností pro zhodnocení všech vyplývajících z užívání těchto látek.

Zlepšujeme substituční léčbu

Často slyšíme negativní ohlasy policistů i lokálních politiků na substituční léčbu závislosti na opioidech. Pokud tato kritika směřuje k potlačování substituční léčby, je velmi nebezpečná. Nevylévejme s vaničkou

⁶⁾ MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., NEČAS, V., GROLMUSOVÁ, L., KIŠŠOVÁ, L., NECHANSKÁ, B., SOPKO, B., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J., JURYSTOVÁ, L. 2014. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2013 [Annual Report on Drug Situation 2013 – Czech Republic] MRAVČÍK, V. (Ed.). Praha: Úřad vlády České republiky.

⁷⁾ To by odpovídalo roční spotřebě buprenorfinu cca 5000 g. Dle Výroční zprávy (odkaz níže) je ale roční spotřeba ještě nižší, maximálně 4.000 g ročně.

⁸⁾ RAR Report, www.npsineurope.eu.

⁹⁾ Substituční centrum zde bylo otevřeno v roce 2009 a má omezenou kapacitu 40 pacientů.

¹⁰⁾ RAR Report, www.npsineurope.eu.

i dítě. Pro společnost je mnohem užitečnější mít uživatele opioidů v substituci, než mimo ni, a to jak z hlediska zdravotních dopadů, tak také z hlediska kriminality a z hlediska ekonomických nákladů.

Národní monitorovací středisko uvádí: „Alarmující je velmi nedostatečný podíl uživatelů opiátů v substitučních programech – cca 3 %, což je několikanásobně nižší podíl než v zemích EU.“¹¹⁾ Nedostatky v české substituční léčbě jsou způsobeny převážně tím, že kvalitní substituční léčba znamená (relativně) velké náklady, které nyní nejsou dostupné. Některé psychiatrické ambulance, provozující metadonovou či buprenorfinovou substituci, nemají dostatečnou sociální složku léčebného programu, tedy kapacitu sledovat a podporovat běžný život svých pacientů (kde pacient bydlí, jak získává prostředky k obživě, jaké má vztahy s blízkými lidmi).

Je třeba zajistit finanční zdroje, aby substituční programy byly motivovány sociální složkou zřídít a provozovat. Chceme-li výrazně více kontrolovat, jak závislí se substitucí nakládají, je nutné, aby týmy substituční léčby byly složeny z výrazně většího počtu zdravotních sester, adiktologů a sociálních pracovníků, než je tomu doposud. Uživatelé drog jsou náročnou klientelou a jakákoliv

pozitivní změna je možná jen za velkých vztahových investic pomáhajících pracovníků.

Standardní součástí substituční léčby by měla být možnost denního výdeje substituční látky. Další standardní součástí by měly být pracovní programy za účelem vydělání si na substituční látku či možnost bydlení. Přibývá uživatelů drog s psychózami a duálními diagnózami obecně. Uživatelé drog s duální diagnózou tak nemohou profitovat jen z podávání preparátu bez hlubší podpory. Část uživatelů s psychickým onemocněním může být nebezpečná sobě i svému okolí. Přitom mají o substituci zájem. Velkou příležitostí bude, pokud substituční programy budou požadovat užívání antipsychotik jako podmínku pro předepsání substituce.

Nepodceňujme balónový efekt

Výsledky výzkumu RAR upozorňují na riziko, že uživatelé drog by mohli přejít k novým psychoaktivním substancím s řadou velmi negativních následků. Zabraňme balónovému efektu podporou substituční léčby závislosti na opioidech. Zabývejme se rizikem, že nedostatek pervitinu nahradí na trhu nové syntetické drogy.

Ing. Mgr. Aleš Herzog, vedoucí Terénních programů SANANIM, e-mail: herzog@sananim.cz

Terénní programy SANANIM, Sokolská 26, 120 00 Praha 2

Mgr. Jiří Richter, provozní ředitel, SANANIM z. ú., e-mail: richter@sananim.cz

Sananim z. ú., Ovčí Hájek 2549/64a, 158 00 Praha 13

Tomáš Vejrych, vedoucí Kontaktního centra SANANIM, e-mail: vejrych@sananim.cz

Sananim z. ú., Ovčí Hájek 2549/64a, 158 00 Praha 13

SANANIM z. ú. – nezisková organizace zabývající se prevencí a léčbou závislosti, www.sananim.cz

Celý výzkum je zveřejněn zde: <http://edekontaminace.cz/clanek/1/454/nove-psychoaktivni-latky-v-Ceske-republice.html?warning=kill>

Evropské stránky výzkumu: <http://www.npsineurope.eu/>

SANANIM z. ú. – Founded in 1990, SANANIM is now one of the largest non-governmental organizations in the Czech Republic that provides complex services in the area of prevention, treatment and re-socialization of non-alcoholic drug addictions. Besides direct services for clients all facilities offer professional consultations and internships for experts and students. Visit <http://sananim.cz/o-nas/about-us.html>

Keywords:

injecting use; cathinones; opioids; methamphetamine; heroin; buprenorphine; balloon effect; substitution treatment; crime reduction; overdose

Abstract:

The text is reflection of so-called balloon effect, therefore about the transition of drug users from one drug to another. RAR research method realized in five European countries showed among new abused psychoactive drugs by injection that mainly cathinones and opioids are abused in the Czech Republic. Those become popular with decrease of purchasing power of drug users, reduction of availability and quality variations of primary drugs methamphetamine and heroin. The text also describes shift from the use of heroin to drugs based on buprenorphine after 2001. One of possible solutions with injecting drug abuse is a good quality of the substitution therapy.

¹¹⁾ MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., NEČAS, V., GROLMUSOVÁ, L., KIŠŠOVÁ, L., NECHANSKÁ, B., SOPKO, B., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J., JURYSTOVÁ, L. 2014. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2013 [Annual Report on Drug Situation 2013 – Czech Republic] MRAVČÍK, V. (Ed.). Praha: Úřad vlády České republiky.

INFORMACE A POSTŘEHY ZE SEMINÁŘE NOVÉ DROGY – JSME NA NĚ PŘIPRAVENI?

IRENA MARTINOVSKÁ

Klíčová slova:

nové psychoaktivní látky; systém včasného varování; balónový efekt; subutexová léčba; drogová scéna

Abstrakt:

V rámci semináře pořádaného terénním programem SANANIM v rámci projektu – „New Psychoactive Substances (dále jen „NPS“) in Europe“ byl představen tzv. Systém včasného varování (EWS), který vznikl jako společná evropská akce proti novým psychotropním látkám. Smyslem je získávat informace o zachytu nové látky, která se vyskytla na evropském drogovém trhu a dosud nespadá pod legislativní kontrolu. Výsledkem této aktivity bylo vytvoření evropské databáze EDND (European Information System and Database on New Drugs) – která shromažďuje profily všech identifikovaných látek. Od června 2014 do září až října 2015 probíhal projekt efektivní reakce na nové psychoaktivní látky mezi problémovými uživateli drog v Evropě zaměřen na nové drogy nově se vyskytující na místním drogovém trhu. Národní protidrogová centrála rozhodně nevystupuje proti substituční léčbě, pouze požaduje její správné provádění tak, aby byla minimalizována rizika zneužití léku a aby byla v souladu s tzv. standardy substituční léčby, které byly za tímto účelem vytvořeny.

Ve dnech 30 září a 1. října 2015 se konal výše uvedený seminář pořádaný terénním programem SANANIM v rámci projektu – „New Psychoactive Substances (dále jen „NPS“) in Europe“.

Seminář byl koncipován do cca 1 hodinových po sobě jdoucích bloků přednášek, po nichž následovaly panelové diskuze na dané téma.

Hlavním tématem prvního dne byla otázka nových syntetických drog, druhý den byl pak zaměřen na problematiku užívání, respektive zneužívání Subutexu a dalších opioidních léků.

Nejprve byl ze strany Národního monitorovacího střediska představen tzv. Systém včasného varování neboli „EWS“ – Early Warning System, jeho funkce ve vztahu k novým syntetickým drogám a jejich zařazování pod legislativní kontrolu, principy fungování, spolupráce s dalšími subjekty, apod.

Early Warning System vznikl jako společná evropská akce proti novým psychotropním látkám. Z počátku byl zaměřen jen na syntetické látky, později rozšířen i na látky rostlinné. Jeho smyslem je získávat informace o zachytu nové látky, která se vyskytla na evropském drogovém trhu a dosud nespadá pod legislativní kontrolu. Následuje sdílení takových informací v rámci zainteresovaných orgánů EU (EMCDDA, EUROPOL, EMEA), poté proběhne zhodnocení rizik, které tato látka představuje, kdy výsledkem je tzv. Risk Assessment Report. Výhotovení této zprávy trvá cca 12 týdnů od zadání požadavku na hodnocení a sledují se následující hlediska:

- struktura a mechanismus účinku,
- zdravotní rizika,
- společenská rizika,
- zapojení organizovaného zločinu,
- hodnocení látky ze strany WHO (Světové zdravotnické organizace),
- kontrolní opatření v členských zemích,

- možné důsledky kontrolního opatření,
- prekursorzy.

Tato zpráva je pak podkladem pro Evropskou Komisi a Radu. Pokud uvedené orgány dospějí k potřebě legislativní kontroly této látky, je vydáno Nařízení Rady, které zavazuje členské státy EU, aby do jednoho roku zařadily danou látku na seznam zákonem sledovaných a kontrolovaných drog.

V rámci EWS byla vytvořena evropská databáze EDND (European Information System and Database on New Drugs) – která shromažďuje profily všech identifikovaných látek.

Z vystoupení zástupců SANANIMu a dalších nízkoprahových zařízení vyplynulo následující:

Faktory ovlivňující drogovou scénu:

- dostupnost,
- cena,
- kvalita drogy a její kolísání,
- nájezd účinku,
- trestnost nakládání s určitou drogou.

Je zde hrozba tzv. **balónového efektu** – obava, že pokud omezíme dostupnost určité drogy, tak pouze část uživatelů tento výpadek využije k abstinenci, ale většina se jen přesune k droze jiné. Jako když se zatlačí balón na jedné straně, tak se vypoulí na straně jiné.

Je zaznamenán výrazný přechod od **heroinu k buprenorfinu**.

- Rok 2000 – 12 000–18 000 problémových uživatelů heroinu
- Rok 2001 – uvedení buprenorfinu na trh
- Rok 2013 – 3 500 uživatelů heroinu a 7 200 uživatelů buprenorfinu

Dopady užívání Buprenorfinu:

- buprenorfin má tzv. stropový efekt, v roce 2001 na

předávkování opioidy zemřelo **56** osob, v r. 2011 jen **6**,

- snížení agresivního chování při abstinčních příznacích,
- zaopatřovací kriminalita má mírnější podobu, neboť se snížily náklady na zneužívání opioidů,
- na rozdíl od peněz za heroin tyto nekončí u mezinárodních zločineckých struktur.

V dubnu 2012 byla v Praze subutexová krize – z důvodu přesunu jedné ordinace nejprve dostali uživatelé Subutex na dva měsíce dopředu, čímž došlo k poklesu ceny, bylo ho dostatek. Jakmile však zásoby došly, nastala krize, která vyvolala abstinční rizikové chování, přechod na jiné opioidy a s tím spojené velké riziko předávkování.

Každá změna na drogové scéně má dopad na chování drogového trhu.

Co se týče stimulantů v Praze je populární tzv. „FUNKY“ – obecné pojmenování syntetických katinonů, je různého složení (MDBPB, MPPP, MDVP, alfaPVP... – důvodem může být zákaz některých katinonů).

Katinony se nyní více užívají i v populaci problémových uživatelů drog, z důvodu zejména špatné kvality pouličního pervitinu, ceny, nebo si uživatelé myslí, že kupují pervitin. Uživatelé tradičních drog často koukají na ty, co berou „FUNKY“ skrze prsty. Uživatelé „FUNKY“ často ztrácí přirozené zábrany, horší se celkově jejich sociální situace, zdravotní stav, hygienické návyky, častěji propadají do psychotických stavů.

V souvislosti s výskytem nových neznámých látek by SANANIM uvítal více možností a rychlejší zkoumání látek, které jim uživatelé přinesou. Zatím spolupracují s 1. lékařskou fakultou, kam vzorky posílají. Dále navázali užší spolupráci s NMS, aby měli okamžitý přehled o nových látkách, jejich účincích, nebezpečí, apod. dříve, než se o nich dozvědí od uživatelů.

Dále požadují analýzy a zveřejnění výsledků předávkování s následkem hospitalizace a předávkování s následkem smrti.

Plzeň – uživatelé opioidů – po stížnostech na kvalitu heroinu došlo k částečnému přechodu na opioidní léky Vendal Retard, Fentanyl, Korylan, Mabron, Tramal, Subutex.

Vendal – účinná látka morfin, 200 mg tableta se prodává za cca 500 Kč (původně to bylo za celé plato 500 Kč), vyjde uživatele daleko levněji než heroin, páchají tedy méně trestné činnosti, nevyhovuje jim však, že mají daleko horší absták než u heroinu. Dle uživatelů vydrží Vendal účinkovat 2x déle než heroin, čas působení 5–7 hodin, Subutex však prý vydrží mnohem déle než Vendal. Užívají je injekčně, hrozí tak riziko **nákazy**.

Fentanylové náplasti – účinná látka fentanyl, až 100x účinnější než heroin, u nás 10 různých obchodních značek fentanylových náplastí, velikost 12, 25, 50, 70, 100 – tato hodnota označuje množství fentanylu v mikrogramech, jež se za 1 hodinu uvolní do

organismu, náplasti různých výrobců však obsahují různé množství fentanylu (např. Fentalis 75 obsahuje více fentanylu než Durogesic 100). Způsob užití: lepení na patro, jazyk, pod jazyk, žvýkání, injekční aplikace. Po fentanylu jsou silné abstáky.

Palladone – účinná látka hydromorfon hydrochlorid, tvrdé želatinové tobolky

Od června 2014 do září až října 2015 probíhal projekt efektivní reakce na nové psychoaktivní látky mezi problémovými uživateli drog v Evropě, zaměřen na nové drogy nově se vyskytující na místním drogovém trhu. Účastnilo se 5 zemí (Portugalsko, Řecko, Rumunsko, ČR, Polsko). Výstupy:

- informace omezené a roztříštěné,
- nové psychoaktivní substance (NPS) se výrazněji objevují od roku 2009 – online obchody,
- kulminace nabídky přelom 2010/2011 – 20 kamených obchodů,
- motivace k užití NPS – dostupnost, cena, legalita, domnělá bezpečnost, chuť vyzkoušet něco nového,
- výrazné omezení dostupnosti po novele zák. 167/1998 Sb. (seznam OPL rozšířen o 33 nových látek, z toho 30 syntetických drog, hlavně katinony a kanabinoidy) – účinnost duben 2011,
- mezi problémovými uživateli drog výskyt dvou skupin uživatelů NPS – nové syntetické drogy – hlavně katinony a opioidní léky (léky tlumící bolest),
- pokles kvality heroinu a místně nedostatečná dostupnost substituční léčby,
- online trh: obchody s českou lokalizací, žádný na doméně cz, do ČR však zasílají objednávky,
- offline trh: po novelizaci zákona o OPL vymizely kamenné obchody,
- katinony: i přes legalitu nových látek má prodej atributy černého trhu (pouliční prodej, srazy, nákup přes telefon, anonymita, neoznačené látky, atd.),
- opioidní látky: získávány od osob, kterým jsou předepisovány, nebo od lékaře,
- negativní účinky katinonů dle problémových uživatelů drog: riziko vyčerpání s následkem kolapsu, kožní obtíže, únava, větší počet aplikací a rychlejší devastace žil, psychózy, rozpad integrity, neschopnost kontrolovat prožívání, smutky, rozlady, izolace od jiných lidí, samota, dojezdy s velkým rozladěním, snížení intelektu,
- negativní účinky u opioidních léků: riziko předávkování, zácpa, ztráta sexuálního apetitu, silný abstinční syndrom, zimnice, horečka,
- výskyt NPS je spíše regionální záležitostí než celorepublikovým fenoménem, NPS jsou užívány intravenózně jako původní tradiční drogy, uživatelé katinonu zvyšují frekvenci užívání v porovnání s pervitinem, uživatelé opioidních léků naopak snižují frekvenci užívání v porovnání s heroinem, katinony nejsou detekovatelné na testech na NL – nehrozí vyloučení ze substituční léčby.

V rámci diskuze byla osočena Policie ČR, že místo aby kvitovala změnu v oblasti zneužívání opiátů

(údajný pokles problémových uživatelů, pokles kriminality) k lepšímu, tak má neustále problém se substituční léčbou, s uživateli Subutexu, atd.

Ze strany NPC bylo uvedeno, že rozhodně nevystupujeme proti substituční léčbě, pouze požadujeme její správné provádění tak, aby byla minimalizována rizika zneužití léku a aby byla v souladu s tzv. standardy substituční léčby, které byly za tímto účelem vytvořeny, včetně funkčního a plnohodnotného registru uživatelů Subutexu. Bylo poukázáno, že přibývá lidí, kteří jsou tzv. prvouživateli Subutexu, čímž se naprosto vytrácí účel substituční léčby. Dalším argumentem proč z našeho pohledu nepovažujeme intravenózní zneužívání Subutexu za bezpečné je fakt, že může docházet k poškození srdečních chlopní a dalším infekčním rizikům. Nehledě na to, že uživatelky heroinu zpravidla nemenstrují a tudíž většinou nemohou otěhotnět. Uživatelky Subutexu naproti tomu údajně otěhotnět bez větších problémů mohou, což znamená následné narození závislých dětí.

Dále byla probírána otázka případného předávání

informací ze strany pracovníků nízkoprahových center, kteří jsou v každodenním kontaktu se zástupci drogové scény, směrem k policii. Zda a jak funguje případné informování na regionální úrovni o novinách na drogovém trhu, konkrétních poznatků o výrobě, distribuci drog, apod. Z uvedeného vyplynulo, že kromě pravidelných setkání krajských policistů po linii toxikologie a krajských protidrogových koordinátorů v minulých letech a občasné spolupráce mezi NPC a SANANIM, se nic takového neděje. Dle NPC by takto získané informace mohly být cenné a pokud by vedly k dopadení pachatelů drogové či jiné trestné činnosti, tak by to měl být náš společný zájem, nikoliv jen zájem policie. Zástupci nízkoprahových center argumentovali tím, že určitě neprozradí někoho, kdo se na ně s důvěrou obrátí o pomoc, a navíc se většinou setkali s tím, že policie měla lepší informace než oni.

Semináře se za NPC zúčastnil kpt. Mgr. Martin Kuchař, PhD., který měl přednášku na téma nové syntetické drogy a pplk. Mgr. Irena Martinovská.

*pplk. Mgr. Irena Martinovská, e-mail: irena.martinovska@pcr.cz
Policejní prezidium ČR, poštovní schránka 62/NPC, 170 89 Praha 7*

Keywords:

new psychoactive substances; early warning system; balloon effect; subutex treatment; drug scene

Abstract:

Outreach program SANANIM arranged Seminar within the project „New Psychoactive Substances in Europe“ at September 30 - October 1, 2015. The Early Warning System (EWS) which had been set up like joint European action against new psychotropic substances was introduced. Main object of EWS is obtaining information on new psychoactive substances that appeared on drug scene and still not under legislative control. Main outcome is creation of EDND (European Information System and Database on New Drugs) gathering profiles of all identified substances. From June 2014 to September/October 2015 a project of effective responses to new psychoactive substances among problematic drug users in Europe is focused on new drugs appearing on local drug markets. National Drug Headquarters is not acting decisively against substitution treatment, it only requires its correct implementation to minimize the risk of drug abuse and to comply with the Substitution Treatment Standards that have been developed for this purpose.

STÁLÁ MEZINÁRODNÍ PRACOVNÍ SKUPINA „JIHOVÝCHOD“ A JEJÍ ČINNOST V RÁMCI „PODUNAJSKÉ STRATEGIE“ V LÉTECH 2014 A 2015

PETR KOČÍ

Klíčová slova:

mezinárodní policejní spolupráce; mezinárodní celní spolupráce; justice; Evropská komise; drogy; výměna informací; Schengen

Abstrakt:

Článek pojednává o činnosti stálé mezinárodní pracovní skupiny „Jihovýchod“, v rámci které jsou debatovány již od 70. let 20. století otázky mezinárodní policejní a celní spolupráce při potírání mezinárodně organizované výroby, obchodu s a distribuce drog. Nosným tématem jsou pak změny způsobu fungování pracovní skupiny „Jihovýchod“ v letech 2014–2015 a v období následujícím.

Územím České republiky probíhá jedna z větví „Balkánské cesty“, trasy překupníků omamných a psychotropních látek, po které se z jihovýchodní Evropy pašují do Evropy severozápadní omamné a psychotropní látky takřka všech druhů. Transport drog je organizován a prováděn skupinami profesionálních obchodníků, kteří se rekrutují z řad občanů států bývalé Jugoslávie a Turecka. Jedná se o trasu, kterou se do severozápadní Evropy dostává většina heroínu, který je na zdejších nelegálních trzích nabízen a spotřebováván. Jako kurýři jsou využíváni občané všech evropských států. Podle poznatků z posledních let se „Balkánská cesta“ stále aktivněji využívá i ve směru severozápad – jihovýchod, přičemž v tomto směru dochází k pašování prekurzorů pro výrobu omamných a psychotropních látek, hotových syntetických drog nebo i drog přírodních, jako např. konopných produktů.

Ke zlepšení vzájemné výměny informací, zlepšení možností spolupráce jak na taktické, tak na strategické úrovni byla počátkem 70. let ve střední Evropě založena z iniciativy orgánů USA stálá mezinárodní pracovní skupina „Jihovýchod“ jako první a doposud jediné grémium svého druhu. Jednalo se o reakci na stoupající dovoz heroínu do USA přes francouzské přístavy za využití tzv. „French-connection“. Děj kriminálního filmu „Francouzská spojka“ s nezapomenutelným Genem Hackmanem v hlavní roli nebyl příliš vzdálený od reality. Této pracovní skupině předsedá od jejího založení Bavorský zemský kriminální úřad Mnichov. Zástupce Policie ČR se stal stálým členem skupiny v roce 1991, pracovník Národní protidrogové centrály potom zastupuje v pracovní skupině Policii ČR od roku 1992. Po celou dobu členství České republiky ve skupině je nedílnou součástí české účasti i zástupce celních orgánů. To je ostatně jedna ze specifik tohoto mezinárodního grémia, kdy národní delegace jsou vždy složeny z příslušníků policejních a celních orgánů. Jednací řečí skupiny byla němčina

a členské státy se práce skupiny účastnily na základě dobrovolného přistoupení s tím, že veškeré náklady, související s činností skupiny, budou hrazeny z národních rozpočtů.

Díky nové hraniční politice zemí střední a východní Evropy, po rozšíření Evropské unie, po vstupu České republiky do Schengenského prostoru a v neposlední řadě i díky novému územnímu členění teritoria bývalé Jugoslávie došlo k nárůstu významu „severní větve“ „Balkánské cesty“ přes Českou republiku, Polsko a Slovensko a tím i významu těchto zemí jako partnerů pro potírání drogové kriminality a jevů s ní souvisejících. O nutnosti a významu společného postupu v této oblasti svědčí i ta skutečnost, že na 144. zasedání pracovní skupiny, které se konalo v květnu 2004 v Českém Krumlově, byla pracovní skupina „Jihovýchod“ po letech „status quo“ rozšířena o 3 nové členy a to Makedonii, Chorvatsko a Srbsko a skupina se stala dvojjazyčnou, kdy se druhým jednacím jazykem stala angličtina.

V posledních letech postupně docházelo k tomu, že s ohledem na zhoršující se ekonomickou situaci evropských zemí a úměrně tomu klesajícími finančními možnostmi policejních sborů a celních orgánů byla účast zejména jihoevropských a balkánských států na pravidelných jednáních skupiny stále zřídka-
větší. Jednalo se přitom o ty země, jejichž participace na činnosti skupiny s ostatními státy střední, západní a severní Evropy byla zásadní, protože na jejich území dochází buď k produkci drog, nebo se jedná o významné státy transitní. Na tento trend reagovalo předsednictví skupiny redukcí společných zasedání na pouze jedno ročně (v 70. a 80. letech se členové skupiny setkávali až 4x ročně). I přesto byla neúčast zmíněných států stále citelnější. Vedení Bavorského zemského kriminálního úřadu proto přišlo s ideou financovat alespoň po omezenou dobu činnost skupiny peněžními prostředky z fondů Evropské komise. Po předběžných konzultacích byl posléze ředitel Ná-

rodní protidrogové centrály osloven vedením Bavorského zemského kriminálního řádu s návrhem, podle kterého by přípravný výbor, složený ze zástupců bavorské, české a rakouské policie, připravil reakci na výzvu Evropské komise a požádal o schválení projektu „Cooperation Southeast – Danube Region“. Rakouská policie byla schopna do přípravy projektu přinést know how, získané v rámci již ukončeného projektu „Drug Polici Balkan Advanced“, bavorská a česká policie potom zajišťovaly jak administrativní, tak organizační úkoly.

Záměrem projektu tedy bylo, aby činnost pracovní skupiny „Jihovýchod“ byla v období let 2014–2015 financována jako součást již existující „Podunajské strategie“. Nejednalo by se však pouze o uspořádání dvou pravidelných konferencí skupiny, ale současně o provedení rozsáhlého mezinárodního součinnostního cvičení s námětem „sledovaná zásilka“. Přidáním hodnotou by potom měly být zkušenosti s rozdílnými právními systémy a s rozdíly v praktické policejní činnosti různých států, v neposlední řadě potom navázané osobní kontakty.

Po schválení financování projektu Evropskou komisí pod názvem „Cooperation Southeast – Danube Region“ (CSDR) byla praktická fáze projektu zahájena setkáním přípravného výboru v lednu 2014 v Mnichově.

Na jednání byly stanoveny termíny konferencí v Rakousku a České republice a současně byl vymezen časový prostor pro přípravu a realizaci mezinárodního cvičení, dále nazývaného „Operace Perseus“.

První konference pracovní skupiny „Jihovýchod“ se konala ve dnech 30. září – 2. října 2014 v Bad Erlach v Rakousku. Pozitivním zjištěním bylo, že jednání se mohly zúčastnit delegace těch států, kterým to dříve finanční situace neumožňovala, jako např. Albánie nebo Ukrajiny. Další změnou oproti létům minulým byla úprava programu konference tak, aby byl vytvořen prostor pro skupinové workshopy, jejichž výsledky byly následně prezentovány všem účastníkům konference.

Příprava „Operace Perseus“ probíhala v období leden 2014 – duben 2015, praktická část cvičení potom v době od 30. dubna do 12. května 2015. Cvičení probíhalo na území Spolkové republiky Německo, Rakouska, Maďarska, Rumunska, Moldávie a České republiky. V rámci modelové situace byly procvičovány možnosti součinnosti policejních jednotek při transportu většího množství drog přes několik evropských států. Průběh cvičení, klady a zjištěné nedostatky byly poté diskutovány na debriefingu, který se konal v červnu letošního roku v Budapešti.

Praha 12. května 2015

TISKOVÁ ZPRÁVA K MEZINÁRODNÍ OPERACI „PERSEUS“**SPOLUPRÁCE JIHOVÝCHOD – PODUNAJSKÝ REGION
ŠEST ZEMÍ – JEDNO CVIČENÍ – JEDEN SPOLEČNÝ CÍL**

Mnichov – Ukončení mezinárodního cvičení s názvem „Operace PERSEUS“, které se plánovalo a připravovalo přes dva roky, bylo završeno zatýkáním současně ve všech zúčastněných státech a to v Německu, Rakousku, České republice, Maďarsku, Rumunsku a Moldávii.

Příprava operace „PERSEUS“, která je součástí projektu „Spolupráce Jihovýchod – Podunajský region“ (CSDR), začala v listopadu 2013. Bavorský zemský kriminální úřad plánoval a připravoval cvičení za asistence zmíněných zúčastněných států. Drogová divize Bavorského zemského kriminálního úřadu měla na starosti celý projekt za podpory partnerů z Rakouska a České republiky. Program Evropské unie „Prevence boje proti zločinu“ (ISEC) podporuje spolupráci v boji proti mezinárodnímu zločinu a z 90% financuje celkové náklady, přičemž finanční podpora je poskytována Evropskou komisí.

Cvičení se specifickým námětem „mezinárodní sledovaná zásilka drog“, provedené v kontextu mezinárodního boje proti drogové kriminalitě, mělo několik cílů. Testování a zintenzivnění mezinárodní spolupráce několika států, školení a přípravu všech vedoucích pracovníků a operativních složek s ohledem na budoucí skutečnou operativní situaci, stejně jako implementaci a optimalizaci operativních možností, byly z těch nej důležitějších.

Boj proti nelegálnímu obchodu s drogami v Evropě nezávisí jen na silných represivních opatřeních realizovaných na národní úrovni, jako jsou například zatýkání dealerů, pašeráků a producentů drog, ale také na preventivních opatřeních, jako je poskytování rad a provádění informačních kampaní. Zvláštní důraz musí být kladen zejména rychlou mezinárodní výměnou informací mezi státními složkami vynucujícími právo, které jsou zapojeny do vyšetřování.

To je přesně to, co projekt CSDR buduje. Jeho cílem je bojovat proti nedovolenému obchodu s drogami na takzvané Balkánské cestě. Koordinace mezi státními složkami vynucujícími právo funguje, pouze když je založena na rutině a vzájemném poznání a také na znalosti vzájemné právní situace v každé zemi individuálně.

„Jsme velmi potěšeni úspěšnou spoluprací s každou ze zúčastněných zemí. V boji proti mezinárodní drogové kriminalitě je zejména důležité spojit síly a tyto společně demonstrovat“ říká Peter Dathe, prezident Bavorského zemského kriminálního úřadu.

Cvičení se zabývalo fiktivním případem obchodu s drogami na mezinárodní úrovni, a simulovalo dovoz velkého množství heroinu v řádech desítek kilogramů z hraniční oblasti mezi Moldavskem a Rumunskem do Spolkové republiky Německo. Kromě toho byl rovněž realizován dovoz velkého množství metamfetaminu z České republiky do Bavorska. Transport drog probíhal na základě instrukcí dobře organizované skupiny drogových dealerů, která pracovala s využitím všech typických metod, charakteristických pro takovéto zločinecké skupiny.

Cvičení, které v Německu „vyšetřuje“ Bavorský zemský kriminální úřad jako skutečný případ, bylo zahájeno v oblasti Norimberku. Odtud fiktivní drogoví kurýři cestovali do hlavního města Moldavska přes Rakousko, Maďarsko a Rumunsko. V Kišiněvě se setkali se svým fiktivním šéfem, který přiletěl z Německa. Jejich šéf a zároveň dodavatel heroinu zorganizoval předání drogy v Rumunsku. Drogoví kurýři poté pokračovali v jejich cestě do Szegedu v Maďarsku, kde obdrželi finanční hotovost. Následně byla část heroinu předána prostředníkovi ve Vídni v Rakousku. Poslední zastávkou na cestě byla Praha v České republice. Tam drogový kurýři obdrželi několik kilogramů metamfetaminu, rovněž určeného pro vývoz do Německa.

Celkem bylo v průběhu jedenáctidenního cvičení nasazeno cca. 200 policejních důstojníků ze šesti zemí. Tito využívali všechny příslušné policejní pravomoci, kompetence a dostupná opatření, s cílem získat co nejvíce informací a důkazů, využitelných pro trestní řízení.

Účast Moldavské republiky v rámci tohoto projektu EU je unikátní, protože se nejedná o členskou zemi EU. Její zapojení je příkladem pro budoucí přeshraniční spolupráci a zapojení do projektů EU.

Vyhodnocení operace „PERSEUS“ se uskuteční v červnu 2015 v Maďarsku, kde budou k dispozici všechny výsledky a závěry akce. Budou zde představena a projednána veškerá hlediska společného postupu, která budou analyzována pro využití v budoucích operacích a taktéž pro účely základního a dalšího profesního vzdělávání.

*vrchní rada plk. Mgr. Jakub Frydrych
ředitel*

Dvouletý projekt „CSDR“ byl potom vyhodnocen na druhé konferenci pracovní skupiny „Jihovýchod“, která se konala v termínu 15.–17. září 2015 v České republice, v krásném prostředí historického města Mikulov. Poprvé byli na jednání pracovní skupiny přítomni zástupci justice, konkrétně státních zastupitelství těch států, které byly zapojeny do „Operace Perseus“. Jako dlouholetý zástupce Národní protidrogové centrály v pracovní skupině „Jihovýchod“ si dovoluji konstatovat, že stávající model činnosti tohoto grémia, jehož nosnými prvky jsou:

- financování z evropských zdrojů, díky kterému

byla na konferenci umožněna účast takřka všech států, ležících na „Balkánské cestě“,

- úprava programu ve prospěch práce ve workshopech,
- orientace na řešení praktických problémů mezinárodní policejní spolupráce, užší propojení mezi justičními, policejními a celními orgány jak na národní, tak zejména mezinárodní úrovni,

je novým impulzem pro činnost mezinárodní pracovní skupiny „Jihovýchod“ do budoucích let. Současně je v rámci pracovní skupiny vytvářena platforma pro další zlepšení mezinárodní spolupráce jak mezi zeměmi Schengenu, tak i státy, které prozatím leží mimo jeho hranice.

plk. Ing. Petr Kočí, e-mail: npc@pcr.cz

Policejní prezidium ČR, poštovní schránka 62/NPC, 170 89 Praha 7

Keywords:

international police cooperation, international customs cooperation, justice, European Commission, narcotics, information Exchange, Schengen system

Abstract:

The article reports about the work of the International Permanent Working Group „Southeast“. In that framework questions of international police and customs cooperation on fight against international organized crime manufacturing, distributing and trading narcotics are discussed since 1970s. Central theme is change of work of the workgroup „Southeast“ in 2014-15 and following period.

ODKUD, KAM A JAK TO VLASTNĚ BYLO? 17 ROČNÍKŮ MJR. MILOŠE VANĚČKA VE SVĚTLE ČASU BULLETINU NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY (1996 AŽ 2012)

JAROSLAV ŠEJVL

Klíčová slova:

Národní protidrogová centrála; Bulletin NPC; Miloš Vaněček

Abstrakt:

Článek je nejen historickou vzpomínkou na 17 ročníků Bulletinu Národní protidrogové centrály, které vycházely v letech 1996 až 2012 pod vedením tehdejšího šéfredaktora mjr. Miloše Vaněčka, ale i určitým poděkováním a oceněním jeho tvůrčí, systematické, pečlivé a přínosné práce, kterou tomuto časopisu po celá léta věnoval. Bulletin převzal prvním číslem 2. ročníku v roce 1996 a předával jej svému nástupci v polovině roku 2012. Pod jeho taktovkou jsme se mohli seznámit s celou škálou specifických oblastí oboru návykových látek; tato šíře byla obdivuhodná a velmi záslužná. Svým entuziasmem, přístupem k návykovým látkám, znalostí historie, ze které dodnes čerpáme, a svými hlubokými vědomostmi motivoval mnohé z nás k dalšímu poznání oboru, a zároveň jsme se vždy těšili na další číslo a na to, co „Vaňous zase kde vyhrabal“. Na přednáškách, při kterých zpravidla svým posluchačům vyrážel dech propojením kultury, vědy, kriminalistiky, práva, hudby a dalších oblastí návykových látek, špičkově reprezentoval Policii České republiky. Článek je tedy primárně poděkováním za vše, co pro Bulletin, Národní protidrogovou centrálu, Policii ČR a obor adiktologie udělal.

Ahoj Miloši.

Známe se již skoro 20 let. Poznal jsem Tě, když jsi začínal na Národní protidrogové centrále jako pracovník zařazený ve Skupině metodiky prevence. Drogovka tehdy byla ještě součástí ÚOOZ, a Bulletinu jsi zasvětil nemalou část svého (nejen) profesního života. A protože už jsi kmet, a bylo by škoda nemít pro budoucí generace zaznamenáno, jak to s ním vlastně po 17 ročníků bylo, chtěl jsem Tě požádat o trochu té Bulletinovské historie.

Nápad vymyslet nějaké informační periodikum, které by bylo primárně zaměřené pouze pro pracovníky policie, byl Jirky Komorouse.

V roce 1995 jsem pracoval ještě na Obvodním úřadu vyšetřování pro Prahu 1 jako vyšetřovatel, a tam jsem zjistil, že existuje nějaký Bulletin. Jenže byl určen pouze pro úzkou skupinu osob – v podstatě se jednalo pouze o policisty a státní zástupce, kteří k němu měli přístup. Tedy nebyl určen pro širou odbornou nebo i laickou veřejnost. Protože s klukama z drogovky jsem se už tehdy znal ze společných realizací, oslovil jsem je s tím, že o Bulletin mám zájem a co mám udělat pro to, abych ho mohl odebírat. Tak jsem si tehdy pro první číslo dojel a pak už jsem se staral, abych měl včas i další. Tím pádem jsem se dostal k prvnímu ročníku. Na vydání prvního ročníku jsem se ještě nijak nepodílel, to byla práce Zdeňka Budiny, který pak odešel na Úřad vyšetřování pro ČR.

Řízením osudu jsem nedlouho po tomhle prvním setkání s Bulletinem stal i já příslušníkem drogovky. Tehdy to vydávání Bulletinu fungovalo tak, že nebyl stanoven žádný harmonogram, a s Tiskárnou Ministerstva vnitra byla volně dohodnuta čtyři čísla ročně. Neměli jsme ani harmonogram uzávěrek a ani termíny dodání rukopisu do sazby a tisku. Takže, když se zadařilo, a dali jsme dohromady potřebný počet článků, dovezli jsme to do tiskárny a Bulletin vyšel. Ani nevím, zda bych tady měl prozrazovat, že to takhle bylo. Musíme být dneska k smíchu. No, ale tehdy jsme to opravdu „dělali na koleně“. Na podzim 1996 jsem dostal na oddělení posilu, takže jsme pak Bulletin dělali už ve dvou. Nějakým řízením osudu se nám podařilo stále v tomto stylu „ad hoc“ vytvořit i druhý ročník Bulletinu a připravovali jsme se na další, tedy třetí ročník. Při přípravách na tento ročník jsme si řekli, že už tomu musíme dát nějaký řád, že tento postup není dále možný. Od třetího ročníku jsme si na drogovce stanovili společně s tiskárnou i harmonogram, kdy a v jaké formě se musí odevzdávat rukopis. V té době to pořád bylo bráno jako interní časopis určený pro Policii ČR, státní zastupitelství a soudy. Problém je, že takovýhle časopis se nedal udržet pod pokličkou. Protože to byla doba bez internetu, a tohle byl jediný oborový časopis, kvalitních a relevantních informací k problematice drog bylo málo, a časopis se dostal rovněž do škol a dalších zařízení, a ty o něj začali projevovat zájem, museli jsme se rozhodnout co dál.

Obsahově jsme začali články upravovat tak, aby tam nebyly citlivé (policejní) informace, a aby mohl být distribuován i mimo oblast lidí, kteří se zabývali trestním řízením a operativou. Nabídli jsme jej školám a je pravda, že po dlouhá léta byl náklad kolem 2 000 kusů, kdy odběratelé byli opravdu ze všech oblastí. Pak, s příchodem internetu, se zájem o tištěný časopis celkem logicky snížil, protože spousta článků, textů, publikací a dalšího byla volně dostupná a nemuselo se za to platit. Samozřejmě byla otázka kvality a relevance těch internetových zdrojů, ale to je druhá věc.

Pramenilo to pak i z ekonomické možnosti škol; když školy začaly mít omezené finanční prostředky, tak první co bylo omezeno, byla odborná periodika. Další výhodou Bulletinu byla jeho objektivita. I když se jednalo o časopis, který vydával policejní útvar, tehdejší ředitel Jirka Komorous do něj v podstatě žádným způsobem nezasahoval. Nestalo se mi, že by chtěl obsahově cokoli měnit, nebo že by zakázal něco zveřejňovat. Nechával absolutně na mě a na celé Skupině metodiky prevence, jaké články si připravíme a jaké články si seženeme. Rovněž nikdo neřikal, kdo smí nebo kdo nesmí co publikovat, takže jsme pak dostali skvělou příležitost pro rozhovory s lidmi, kteří se podíleli na celém oboru z širokého spektra – psychiatři, psychologové, toxikologové, soudní lékaři, právníci a další.

Ze začátku to bylo spíše publikování z historie, a to nejen z policejní a užívání návykových látek, ale vě-

novali jsme se i mezinárodním smlouvám z celé historie, byly k dispozici výroční zprávy okolních států, uváděli jsme jednotlivé kazuistiky, byla tam historie psychiatrie a další. Díky tomu, že Bulletin byl a i v současné době je čtvrtletník, tak vždycky bylo docela dost času připravit si témata. Namátkově, měli jsme velmi dobrou spolupráci s hygienickou službou (s MUDr. Studničkovou), která tam dávala epidemiologická data, objevovaly se tam zprávy od lidí z drogový (zkušenosti z realizací, ze zahraničních služebních cest, z mezinárodní spolupráce), zkušenosti kolegů ze zahraničí.

Čím více se rozvíjel obor léčby závislostí (2005) a vůbec v podstatě adiktologie tak, jak ji známe dnes, tak začínal být problém s články v tom smyslu, že Bulletin nebyl recenzovaný časopis. Mnoho autorů by přispívalo rádo, ale museli na svých pracovištích splňovat publikační pravidla, a to byl problém. Bulletin neměl žádné finanční prostředky na to, aby mohl platit oponenty a ani platit např. za vyžádané články. Takže jsme fungovali na platformě dobrovolnosti, a to se ukázalo, že nebylo úplně šťastné řešení.

Bulletin v tu dobu začal vlastně plnit funkci, že určitým způsobem doplňoval recenzované časopisy, které zde byly – např. právě Adiktologie. Já jsem končil v roce 2012, kdy Bulletinu skutečně začala konkurovat elektronická média a problém aktuálních zpráv. Díky jeho čtvrtletnosti vlastně mnoho informací bylo zveřejněno pozdě a mnoho informací bylo mezitím zveřejněno na webech nebo v časopisech, které vycházely častěji a publikování mnohých našich, byť zajímavých informací, bylo v tištěné formě vlastně už zbytečné.

Zvláštní je dneska, s odstupem tří let, co už v redakční radě nejsem, Bulletin číst. Mám z něj takový zvláštní pocit. Je vidět, že se dostal skutečně o level výš, než když jsem za něj odpovídal já, a já mu to a lidem kolem něj moc přeju. Začal se více specializovat na odborná témata, ale myslím si, že tím vlastně opustil tu myšlenku, se kterou to zakládal doktor Komorous. Když se do něj dnes podívám, tak si nejsem jistý, zda v něm najdou své právě lidi z toho původně zamýšleného širokého spektra – pedagogové, speciální pedagogové, psychiatři, pediatri, sociální pracovníci, adiktologové a další. Mám pocit, že se profiloval spíše už pouze pro lidi od trestního řízení (včetně státních zástupců a soudců), tedy vlastně tak, jak začínal. Samozřejmě naprosto odlišné obsahově i formálně, to je nesrovnatelné. Tedy, že vlastně opustil ten široký záběr, který snad nebyl tak moc laický, ale rozhodně byl asi méně specializovaný.

Co Tě nejvíce bavilo na Bulletinu?

Jednak vůbec to, že jsem ho mohl dělat a právě pestrost těch témat. Protože historii mám rád a ono to všechno vlastně začalo tehdy tím, že jsem měl k dispozici výroční zprávy z první republiky a širší záběr byl skvělý v tom, že jsem tam mohl dát i tu medicínu. Byly tam články k dobývání Nového světa a objevení tabáku, ale i poznávání, že nic není černý a nic není

bílý. Že nic v drogách, nebo chceš-li návykových látkách, nelze vzít šmahem. Člověk zjišťoval, jaký byl rozdíl u přírodních kmenů, kteří uměli tyto látky užívat a nikoli zneužívat, takže to skutečně mohlo sloužit jako medicína, nehledě na chemické pravidlo, že do určité doby to léčí, od určité doby to otravuje. Byla to pro mne setkání se zajímavými lidmi, ať to byl doktor Grumlík a jeho vzpomínky, doc. Balíková, doc. Večerková, doc. Štablová, dr. Studničková, dr. Nešpor, dr. Presl, dr. Douda (a nechtěl bych na někoho zapomenout, což se mi určitě podařilo, a všem se tím omlouvám) – bylo to prostě opravdu široké spektrum záběru Bulletinu. A když člověk chtěl, mohl se opravdu dopracovat k neuvěřitelným informacím. Dařilo se i obušovat ty hroty a uvádět věci na pravou míru – např. vysvětlit, že sdělení „uděláme Prahu 5 bez drog“, je nesmysl. Snažili jsme se poskytovat objektivní informace a dávat je lidem na zvažnou nenásilnou formou, a každý si mohl udělat svoje stanovisko a rozhodnout se sám. Hlíkali jsme si i určitá výročí a upozorňovali na ně, představovali jsme historii jednotlivých drog. Poukazovali jsme na možnosti represe, policejního a trestního práva,...

Měl jsem rád témata policisté a lékaři versus drogově závislí. Do kdy je to nemoc, nebo to budeme posuzovat jako nemoc a od kdy i ten uživatel musí nést právní odpovědnost za své chování porušování zákona.

Na stránkách Bulletinu se vedla i věcná diskuse k jednotlivým oblastem. A to bylo bezva, a bylo to přínosné.

Ale já mohu prozradit, že Bulletin nebyla Tvoje jediná publikační aktivita. Čím ses ještě zabýval?

Vezmu to obšírněji. Když jsem ještě dělal vyšetřovatele, tak mě život naučil, že se musím ptát po určitých příčinách. Jasně, někdo dal druhému někomu facku, ale chtěl jsem vědět, co za tím bylo? Problém doma? Dala mu holka košem? Nebo tedy co? Drogy tu také nebyly ze dne na den. Zajímalo mne, jak tu problematiku řešili někde jinde a dříve. Tedy učit se od druhých. Jak se s tím potýkali, jak to řešili? Co jim šlo a na čem ztroskotali? Co bylo dobře, a co bylo špatně? Já jsem se v roce 1994 potkal s kamarádem Mirkem Nožinou, on tehdy vydal knížku, která se myslím jmenovala „Česká republika ve světle drog“ na Ústavu mezinárodních vztahů. Já jsem na tu knížku narazil, a tak jsem ho kontaktoval. Setkali jsme se spolu, a v podstatě od té doby nějak spolu děláme. On byl pro Bulletin velkým přínosem, protože byl schopen publikovat z toho mezinárodního pohledu. Velmi cestoval po světě a byl schopen, a ochoten sehnat materiály, které nebyly třeba tehdy běžně dostupné. Já jsem se zabýval stavem drogové problematiky v ČR, a vzájemně jsme se doplňovali.

Naše spolupráce vlastně vyvrcholila tím, že jsme požádali o grant, který jsme získali, jednalo se o popis drogové situace od Rakouska-Uherska až do roku 1938. Byli jsme v archivech v New Yorku, v Ženevě, v Národním archivu u nás a vyšla z toho odborná

publikace Mandragora, morfin, kokain. Bohužel doba pokročila tak, že ta historie už teď není tolik zajímavá, takže když jsme chtěli zmapovat dobu 1938 – 1989, tak už jsme grantovou podporu nedostali. Něco nasbíráno máme, ale co s tím bude, to zatím nevíme. Ono se to neztratí, ale ten malý zájem o historii je viditelný.

Pak je tu ještě druhá linie, kterou se snažíme nějak zviditelnit, a to je osoba Josefa Vaňáska, pomyslného šéfa první ústředny pro potírání obchodu s nelegálními prostředky v tehdejší Československu. Publikoval teze prevence v Československé republice. Rovněž se zabýval problematikou kriminality ve Spojených státech, a dalšími souvislostmi spojenými s užíváním návykových látek. Tam je zajímavé i to, že pan vládní rada se narodil dne 1. 11. 1877, a Protidrogová brigáda byla založena 1. 11. 1991. Třeba je to náhoda, třeba ne. Mně se ta konspirativní teorie docela zamlouvá.

Co Tě nejvíce potěšilo při práci na Bulletinu za celou tu dobu?

No, byl jsem rád, když LeRoy nám dovolil publikovat jeho článek v Bulletinu, což zase zařídil Mirek Nožina. Z toho jsem měl opravdu radost, že takto významný člověk neměl problém s tím, že jsme jej publikovali v takovémhle „plátku“. Jinak já jsem vždycky na konci každého roku byl na vrcholu blaha, že mám za sebou další rok, a že jsem zase někam dotáhl jak Bulletin, tak ta jeho čtyři čísla. A samozřejmě jsem byl rád, že Bulletin vychází, a že máme nakročeno do dalšího roku. Rovněž mě potěšilo, když se někdo ozval třeba od policie nebo ze školy, že četl článek, a že se mu líbil nebo mu nějak pomohl v jeho práci. Také jsem byl rád, že Bulletin nikdy neskončil v běžné distribuci za „15 korun“, že si pořád držel a drží určitou kvalitu a úroveň. Za to hodně vděčíme i Tiskárně Ministerstva vnitra, která vše, co bylo spojené nejen s distribucí, nám zařizovala.

A měl si někdy pocít, že s Bulletinem praštíš? Že už toho máš dost, a že už to dělat nebudeš?

No, takhle to asi nikdy nebylo, ale ke konci svého působení na NPC jsem měl pocit, že Bulletin na mě hodně leží, že jsem na něj sám. Do toho se už opravdu obtížně přesvědčovaly ty kapacity, aby přispívaly svými texty, a už jsem slyšel i hlasy, které říkaly, že nemohu pořád Bulletin plnit jenom historií, která mě bavila. Historie je pro mne v podstatě bezedná. Můžeš se na to koukat, zprava, zleva, shora, zdola. Pak byl opravdu problém někoho přesvědčit, aby sytil časopis články. A pak už jsem si říkal i já, že se nerad s Bulletinem loučím (rok 2012), ale byl čas to udělat. Myslím si, že to bylo dobré jak pro mne, tak i pro Bulletin. Ale jsem spokojený s tím, že Bulletin dostal nový kabát, a že jede dál i beze mne. Strávil jsem s ním krásná a docela dlouhá léta, a ať se s ním teď trápí někdo jiný.

Jaké bylo dělat Bulletin pod Jirkou Komorousem?

Bulletin byl Jirkovo dítě. Takže on mu hodně přál.

Jak už jsem říkal, nezažil jsem, že by zasahoval do jeho obsahu. Trochu mě na začátku musel nahánět, protože jak jsme neměli udělaný harmonogram, tak tlačil, zda to konkrétní číslo už jde do tisku. Když jsme si pak udělali harmonogram, tak už to bylo dobré. Ale pokud si někdo myslí, že byl nějaký cenzor, tak to nebyl, tohle nedělal. Pak dalším ředitelem byl Jakub Frydrych, a ten rovněž neměl ambice do Bulletinu nějakým způsobem zasahovat. Takže z tohoto hlediska jsem to měl opravdu dobrý. A nejen nám, ale i časopisu dávali opravdu oba dva velmi široký prostor. Samozřejmě jsem vždy „nesl na trh svoji kůži“, že to, co se publikovalo, muselo být objektivní. A musím se přiznat, že za celou dobu, kdy jsem Bulletin vedl, nepřišel ani jeden hanlivý dopis nebo nějaká negativní připomínka k jeho obsahu, či formě zpracování. Člověk má i takovou drobnou radost, nebo snad ještěnou pýchu, a to ber fakt s nadhledem, že jsme snad nechali Bulletinem i určitou „stopu ve vesmíru“. Je to nadsázka, ale mám radost, že Bulletin je i v Národní knihovně v Klementinu, kam jsme posílali povinné výtisky – je to možná hloupé, ale já z toho mám opravdu radost.

Mám radost také z toho, že když něco hledám a třeba na Googlu zadám klíčové slovo a vyjede článek z Bulletinu, a je jedno, kdo to v Bulletinu publikoval. Je to prostě z Bulletinu. A já si myslím, že už si se ptal dost, a já už jsem toho dost namluvil. Takže to zabalíme. A nemyslím si, že by tyhle pindy starýho zbrojnoše někoho zajímali. Hlavní je, že Bulletin pokračuje a spíš tam napiš, že když někdo bude

chtít vědět něco k historii návykových látek, nebo historii policejního sboru, tak ať přijde do Muzea Policie České republiky.

Díky moc za rozhovor Miloši, a přeji Ti, ať se Ti daří a ať my, co stále nemáme čas brouzdat po archivech, Tě můžeme zneužívat a číst Tvé články, ve kterých nám to, co chceme vědět „předkoušeš“. S díky za vše (nejen) Jarda Šejvl.

Poznámka redakce: Miloš Vaněček v prosinci oslaví 60. narozeniny a k tomuto jubileu mu přejeme pevně zdraví a mnoho badatelských úspěchů.

*Mgr. Jaroslav Šejvl, e-mail: jaroslav.sejvl@lf1.cuni.cz
Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, Apolinářská 4, 128 00 Praha 2*

Keywords:

national drug headquarters; Bulletin NPC; Milos Vanecek

Abstract:

This article is not just memory of 17 years of the National Drug HQ Bulletin that was published between 1996 and 2012 with Major Miloš Vaněček as the editor-in-chief, but it is also appreciation of his inventive, methodical, diligent and beneficial work in this periodical. He started with first issue in 1996 and finished in 2012. We have to understand the whole spectrum of specific areas in field of addictive substances. Thanks to his enthusiasm, approach and knowledge, many of us were motivated to further studying and we were always looking forward to next issue with more information. He was valuable member of the Police Force of the Czech Republic, with his unforgettable lectures linking culture, science, criminalistics, law, music and other areas of addictive substances together. This article is primarily acknowledgement to everything Mr. Vaněček has done to Bulletin, National Drug HQ, the Police Force of the Czech Republic and addictology.

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE „METAMFETAMIN – NOVÉ VÝZVY V MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCI A SPOLUPRÁCE VE STŘEDOEVROPSKÉM PROSTORU“

BARBORA KUDLÁČKOVÁ

Klíčová slova:

boj s drogovou kriminalitou; justiční spolupráce; léky s obsahem pseudoefedrinu; metamfetamin; mezinárodní konference; mezinárodní spolupráce; nejvyšší státní zástupce; Schengenský prostor; spolupráce ve středoevropském prostoru; vrchní státní zástupkyně

Anotace:

Článek přibližuje průběh a zaměření mezinárodní konference, jejímž hlavním tématem byl nelegální obchod s metamfetaminem a vzájemná spolupráce v této oblasti. Přináší stručný přehled probíraných témat a účastníků konference. Problematika nelegálního obchodu s metamfetaminem představuje ve všech souvislostech nejproblematictější oblast české drogové scény a vyžaduje společný postup všech orgánů činných v trestním řízení v rámci celého Schengenského prostoru.

Ve dnech 29. září až 1. října 2015 uspořádala Národní protidrogová centrála, v areálu Institutu pro veřejnou správu v Benešově, mezinárodní konferenci, na níž se sešli hlavní aktéři trestního řízení na úseku boje proti drogové kriminalitě, policisté a státní zástupci, z České, Slovenské a Polské republiky. Hlavním cílem tohoto již tradičního setkání bylo vzájemné seznámení s aktuálními trendy drogové kriminality v jednotlivých zemích, realizovanými postupy vymáhání práva v této oblasti a konzultace a řešení konkrétních otázek vyplývajících z praxe, zejména v souvislosti s nelegálním obchodem s metamfetaminem.

Nelegální obchod s metamfetaminem v současné době představuje ve všech souvislostech nejproblematictější oblast české drogové scény a nevyhnutelně vyžaduje společný postup při jeho potírání a to zejména s ohledem na volný pohyb osob a zboží v rámci Schengenského prostoru a způsoby páchaní drogové trestné činnosti i její latentnost. Aktuální trendy v páchaní trestné činnosti v souvislosti s metamfetaminem představují zejména stále vzrůstající objem výroby,

postupující komercializace produkce i distribuce, vývoz metamfetaminu ve větších množstvích do více států, dovoz prekursorů potřebných pro výrobu ze stále nových zdrojů a zároveň vývoj látek zcela nových. Navazujícím, velmi závažným problémem, souvisejícím se samotnou výrobou metamfetaminu, je kontaminace objektů a znečištění životního prostředí odpadními látkami z výroby, které pachatelé vypouští do odpadních vod či vodních toků nebo zanechávají ve volné přírodě.

Konference se zúčastnil ředitel Národní protidrogové centrály plk. Mgr. Jakub Frydrych, náměstek ředitele plk. Mgr. Tomáš Kubík, nejvyšší státní zástupce JUDr. Pavel Zeman, vrchní státní zástupkyně JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D., státní zástupci a policisté zabývající se na všech úrovních drogovou problematikou a hosté ze Slovenska a Polska. Celkem konference hostila asi 130 českých i zahraničních specialistů v oblasti boje s drogovou trestnou činností.

Úvodní slovo pronesl nejvyšší státní zástupce JUDr. Pavel Zeman, který vyzdvihl potřebu společného postupu v boji proti drogové kriminalitě a vyjádřil potěšení nad účastí všech tuzemských i zahraničních zástupců zainteresovaných složek.

Ředitel Národní protidrogové centrály ve svém vystoupení shrnul aktuální drogovou scénu zejména z hlediska hlavních aktérů vymáhání práva, zapojení zločineckých organizovaných uskupení, specifík páchaných drogových trestných činů, výskytu nelegálních látek na trhu a jejich dopadů a taktéž epidemiologickou charakteristiku problémového užívání nelegálních drog v ČR a zasazení české drogové scény do kontextu evropského drogového trhu. Zaměřil se zejména na aktuální trendy v oblasti nelegálního obchodu s metamfetaminem, které představuje masivní dovoz léků s obsahem pseudoefedrinu z Polska, do-

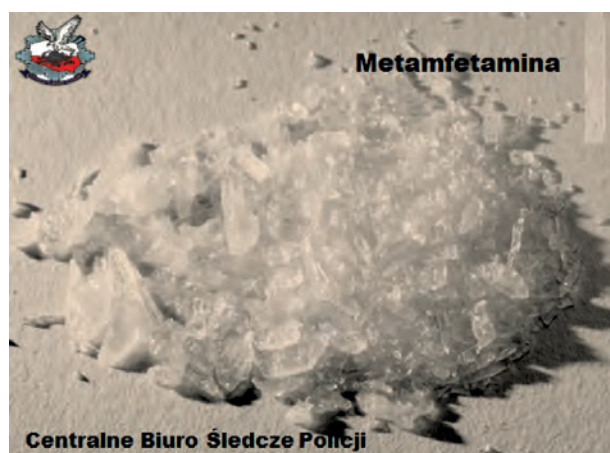
voz efedrinu a léků s obsahem pseudoefedrinu ze západního Balkánu, snahy o vlastní výrobu efedrinu zločineckými skupinami a o využívání jiných prekurzorů než pseudoefedrinu či efedrinu a taktéž zvyšující se zájem o metamfetamin v Polsku a v Rakousku. Nastínil také pravděpodobné dopady nedávno zavedené regulace prodeje léčiv s obsahem pseudoefedrinu v Polsku na trestnou činnost pachatelů v oblasti získávání prekursoru pro výrobu metamfetaminu. Takovýmito dopady mohou být zejména snahy o hledání nových zdrojových zemí pro získávání léků, případné úniky léčiv od distributorů, trestná činnost vedoucí k získání prekurzorů, jako například vloupáním do skladů nebo nahrazení prekursoru za jiný či změna výrobních postupů. Širší rizika spojená s rostoucí velkoobjemovou výrobou metamfetaminu poté představují například odpady z výrobních procesů, znečištění životního prostředí a kontaminace obytných objektů.

Dalším tématem setkání byly formy a metody práce policie a mezinárodní spolupráce s ohledem na stávající právní úpravu a geografické podmínky států, které ve své prezentaci podrobně rozebral náměstek ředitele Národní protidrogové centrály plk. Mgr. Tomáš Kubík. Ve své prezentaci se zaměřil například na využívání informátorů, problematiku před-

stíraného převodu a zajišťování majetku pocházejícího z drogové trestné činnosti a praktické stránky probíhající mezinárodní spolupráce v rámci trestního řízení. Na jeho prezentaci navázali čeští, slovenští a polští detektivové, kteří na svých konkrétních příkladech z realizovaných operací dokumentovali nejčastější scénáře problematiky obchodu s nelegálními látkami a vzájemnou kooperaci se zahraničními partnery.

O mezinárodní justiční spolupráci v přípravném řízení hovořila ve své prezentaci ředitelka mezinárodního odboru Nejvyššího státního zastupitelství JUDr. Světlana Kloučková, Ph.D. Zaměřila se zejména na stěžejní otázky této spolupráce a konkrétní praktické náležitosti potřebné k realizaci plnohodnotného a efektivního společného postupu v boji s drogovou kriminalitou.

Čestným hostem konference byla vrchní státní zástupkyně JUDr. Lenka Bradáčová, která se ve své prezentaci zaměřila na konkrétní příklady soudní praxe a vydaná rozhodnutí Ústavního soudu nejen v oblasti drogových trestných činů. Podtrhla zejména zásadní momenty řešených kauz v souvislosti s konkrétními kroky policie ve fázi přípravné i při realizaci kroků trestního řízení.

Degace z Polské republiky byla složena ze zástupců tamní policie – Centralne Biuro Sledcze Policji, pohraniční stráže – Strazy Granicznej a celní správy – Sluzba Celna. Náplní jejich prezentací bylo shrnutí problematiky nelegálního obchodu s metamfetaminem a prekursorů pro jeho výrobu na území Polska, přiblížení současně platné legislativy včetně nově účinné regulace prodeje léčiv s obsahem pseudoefedrinu a boj s dovozem těchto léčiv zejména z Turecka na území Polska. Zástupci tuto problematiku doložili výstupy z konkrétních realizovaných operací.

Zástupci slovenské Národnej protidrogovej jednotky NAKA přiblížili přítomným účastníkům konference situaci v oblasti nelegálního obchodu s omamnými a psychotropními látkami na území Slovenské republiky a představili případy realizované na základě

vzájemné spolupráce české a slovenské policie, týkající se nelegálního obchodu s prekursory, organizované výroby metamfetaminu a jeho transportu na území sousedních států.

Na konferenci se řešila i celá řada dalších témat, zejména z oblasti hlavního zaměření konference, která se nejvíce týkala konkrétních postupů a metod práce orgánů činných v trestním řízení zainteresovaných států.

Národní protidrogová centrála vnímá vzájemnou spolupráci, otevřenou komunikaci a společné hledání neefektivnějších způsobů řešení všemi zainteresovanými složkami trestního řízení jako jeden z významných prostředků v rámci úspěšného boje s drogovou trestnou činností a do budoucna plánuje v tradici společných pracovních aktivit pokračovat.

kpt. Mgr. Barbora Kudláčková, e-mail: barbora.kudlackova@pcr.cz
Policejní prezidium ČR, poštovní schránka 62/NPC, 170 89 Praha 7

Keywords:

drug related crime; judicial cooperation; pseudoephedrine; methamphetamine; international conferences; international cooperation; Supreme Public Prosecutor; Schengen system; cooperation in Central Europe; Chief Public Prosecutor

Abstrakt:

The article discusses content and focus of international conference whose main theme was trafficking of methamphetamine and mutual cooperation in this area. It provides brief overview of topics discussed by participants of the conference. The issue of illegal trafficking of methamphetamine constitutes in all context the most problematic part of Czech narcotic scene and requires general approach of all authorities involved in criminal proceedings within the Schengen system.

KALENDÁŘ NPC 2016 CHARITATIVNÍ KALENDÁŘ, JEHOŽ VÝTĚŽEK BUDE VĚNOVÁN NADACI POLICISTŮ A HASIČŮ

BARBORA KUDLÁČKOVÁ

Klíčová slova:

Hold; charitativní kalendář; kalendář Národní protidrogové centrály; postprodukce; příběh realizace operace; Nadace policistů a hasičů; nasvícení; Stanislav Petera; umělecká fotografie

Anotace:

Článek představuje kalendář Národní protidrogové centrály pro rok 2016 a přináší rozhovor s jeho tvůrcem, fotografem Stanislavem Peterou. Kalendář reprezentuje umělecké dílo, jež je příběhem postupu detektivů v boji s drogovou kriminalitou. Vytvořením kalendáře vzdává autor hold náročné práci policistů. Výtěžek z prodeje kalendáře bude věnován Nadaci policistů a hasičů.

Národní protidrogová centrála využila nabídky fotografa Stanislava Petery k vytvoření charitativního kalendáře a u příležitosti 25. výročí svého vzniku se může pochlubit uměleckým dílem, které je uznáním náročné práce a nasazení v boji proti drogám příslušníků útvaru. Sled jednotlivých fotografií v kalendáři, zachycujících co možná nejautentičtější momenty práce detektivů, představuje jakýsi příběh jejich počínání při realizaci operací s drogovou tematikou. Fotografie vznikly v rámci výcvikové činnosti útvaru a i přes určitou uměleckou nadsázku se jedná o reálné situace.

Kalendář Národní protidrogové centrály 2016 byl představen dne 2. října 2015 na výstavě Fomei Top 2015 v Hradci Králové. Kalendář je nyní možné zakoupit na internetových stránkách Školy profesionální fotografie a retuše Light Garden academy: <http://www.lightgarden.cz/academy/kalendare/kalend-ar-narodni-protidrogova-centrala-2016>.

Předání výtěžku z prodeje kalendáře Nadaci policistů a hasičů proběhne při vhodné příležitosti začátkem příštího roku.

Celý proces tvorby kalendáře proběhl bez nároku na honorář, za což patří velký dík Stanislavu Peterovi, který všechny fotografie profesionálně nafotil a retušoval, Jiřímu Kubíkovi, jež se podílel na focení i retuši podtrhující emocionální náboj fotografií, a samozřejmě také České vicemiss 2011 Tereze Zunové i ostatním, co se zúčastnili focení situací.

Fotografa Stanislava Peteru jsme požádali, aby nám přiblížil svou práci a vznik kalendáře:

Jak Vás napadlo nafotit kalendář NPC? Co bylo tím impulsem?

Speciální jednotky mě odjakživa fascinovaly. Jako malý kluk jsem toužil být příslušníkem URNA, bohužel jsem už na střední škole zjistil, že plnění rozkazů mi ani trochu nejde (viním z toho své umělecké sklony). Tato kariérní volba tedy padla a stal jsem se fotografem. Touha zjistit, jak speciální jednotky fungují a jaká práce to doopravdy je, mi ale zůstala. Když jsem pak po několika letech úplnou náhodou objevil, že jeden z mých bývalých spolužáků pracuje u NPC, měl jsem velikou radost. Chvilí sice trvalo, než se mi ho podařilo přemluvit (samozřejmě v hlubokém utajení) k focení, nakonec se to ale zdařilo a fotky se povedly. Z toho mála, co jsem se o práci policistů z NPC dozvěděl, jsem pak získal ještě větší respekt k tomu, co dokázali a s jakou vytrvalostí se snaží o to, aby byl svět nás civilistů lepší a klidnější. Přišlo mi líto, že převážná část veřejnosti zná práci policie jenom z médií a většinou nedokáže ocenit, o kolik jsou jejich malé světy a životy díky její činnosti bezpečnější. Za sebe jsem pak chtěl policistům (a to nejen z NPC) poděkovat a vzdát hold jejich práci. Forma charitativního kalendáře se pak sama nabízela – je to dost rozsáhlý formát, ve kterém se dá odvyprávět příběh a navíc předmět, jehož prodejem se dá přispět na dobrou věc.

Snímky působí opravdu akčně, jak se Vám podařilo dostat do obrazu tolik vzruchu a napětí?

Tím hlavním důvodem bude to, že zásah samotný je velice dynamická a napínavá záležitost. Jako reklamní fotograf mám pak k dispozici spoustu nástrojů, jak atmosféru ještě podtrhnout. Každý snímek je promyšlený dlouho dopředu. Při jeho přípravě přemýšlím o tom, z jakého úhlu záběru bude akce nejlépe vypadat. Komu na něm chci stranit a zda má v příběhu spíše popisnou nebo dynamickou funkci. Každá fotka je kvůli atmosféře nasvícená několika fotografickými záblesky a často jsme používali i dýmovnice, které do obrazu dodaly prostorovou hloubku. Finální fotky pak prošly dlouhou fotografickou postprodukcí, kde jsme přidávali elementy, které na fotce být nemohly a dotvářely atmosféru.

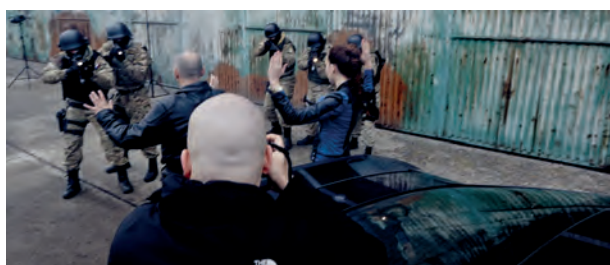
Bavilo Vás focení kalendáře? Jak to celé probíhalo?

Focení mě bavilo neskutečně. Jako reklamní fotograf trávím spoustu času v práci debatami nad správnou barvou košile nebo nejlepším úhlu záběru té které pračky, což dokáže být po nějaké době úmorné. Velice zřídka se pak setkávám s lidmi, kteří jsou opravdu zajímaví, a pracuje se s nimi tak příjemně, jako se členy NPC.

Focení předcházela spousta práce. Dlouho jsme hledali lokaci, kde by se celý děj mohl odehrávat. V úvahu připadalo několik míst, která jsme museli všechna objet, nafotit a rozhodnout, zda by se tam dal celý příběh nafotit. Museli jsme také vybrat modelku, sehnat vizážistku a dát dohromady fotografickou techniku a asistenty. Všechna snaha pak vyvrcholila při samotném focení. To trvalo celý den a myslím a pro všechny to byla nová (a snad i příjemná) zkušenost.

Bylo pro Vás focení policejního zákroku něčím specifické?

Zároveň samotný je pro mě jako fotografa zajímavý hned několika věcmi. Na rozdíl od mé běžné práce, kde si pózy modelů mohu vymýšlet dle své libovůle, je jeho forma v podstatě daná. Jako fotograf jsem tedy měl svobodu pouze v tom, z jakého úhlu akci zaberu a jak jí nasvítím, aby vyzněla co nejlépe. Celou dobu jsme se snažili o maximální věrnost i po taktické stránce – věděl jsem, že kalendář uvidí spousta kolegů policistů a všechno tedy musí být perfektní a precizní. Každou fotku jsme na focení dlouze konzultovali a ladili, než jsme mohli přejít na další. Z pohledu fotografa je to fascinující zážitek – určité omezení danou formou mi ve výsledku dává naopak svobodu se soustředit pouze na své vlastní řemeslo.

Kolik práce stojí za jednou výslednou fotografií v kalendáři?

Mimo běžných retuší jsme na fotkách měnili i prostředí, někde bylo potřeba přistavět sloupky k továrně, jinde dát odstřelovače na vyšší kopec nebo scénu zasněžit. Používali jsme techniky, které jsou v Čechách běžné spíše u reklamních kampaní a v této míře jsme (alespoň pokud vím) vůbec první, kdo se pustil do postprodukce na tak rozsáhlém projektu. Jedna fotka nám pak jen na retuších zabrala v průměru přes týden práce.

Jak jste se ke své práci dostal a co pro Vás představuje?

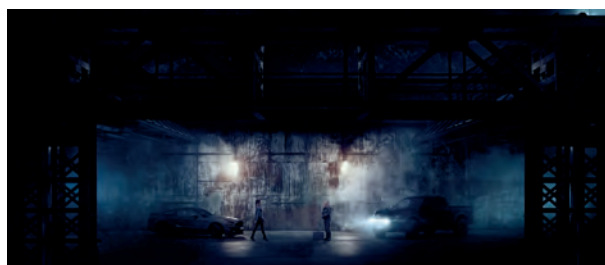
Focení беру především jako možnost jak vyprávět příběhy. Snažím se na svých fotkách brát diváka do světa, které jsou pro mě zajímavé a mohly by ho něčím obohatit. Sám jsem se k focení dostal dlouhou oklikou přes několik jiných zaměstnání (grafický designer, učitel jógy) a je to práce, která mě zcela naplňuje. Zajímavá je pro mě hlavně možnost oslovit

fotkami širokou skupinu diváků a možná jim i trochu předat něco z mého vidění světa.

Kde berete motivaci a co nejraději fotíte?

Práce mě opravdu baví, takže motivaci příliš hledat nemusím. Problém mívám spíše v tom, najít čas na všechny zajímavé projekty, které bych chtěl nafotit a nějak to skloubit s rodinou, komerčními zakázkami a tím, že reklamní fotografii a retuše současně i učím. Nejmilejší jsou mi focení, při kterých potkávám zajímavé lidi, kteří něco dokázali a nějakým způsobem mi rozšiřují obzory. Mohou to být baletky z Národního Divadla, profesionální bojovníci, muzikanti nebo právě členové NPC.

Co plánujete do budoucna?

Mám rozpracovaných několik velkých projektů, samé srdeční záležitosti. Nemohu ale dopředu prozrazovat, čeho se týkají a doufám, že až fotky vyjdou, budou mluvit samy za sebe.

Děkuji uctivě za rozhovor.

kpt. Mgr. Barbora Kudláčková, e-mail: barbora.kudlackova@pcr.cz
Policejní prezidium ČR, poštovní schránka 62/NPC, 170 89 Praha 7

Keywords:

tribute; charitable calendar; National Drug Headquarters; post-production; realization of operation; Foundation of the policemen and firemen; floodlights; Stanislav Petera; art photography

Abstrakt:

The article introduces the National Drug Headquarters calendar 2016 and publishes an interview with its creator, photographer Stanislav Petera. Calendar represents a work of art, which is the story of detectives procedure in the fight against drug related crime. By creating calendars author gives up tribute to hard work of police officers. The proceeds from the calendar sales will be donated to the Foundation of Police Officers and Firefighters.

BULLETIN

NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY

*Krásné prožití
vánočních svátků přeje
a na spolupráci
v roce 2016
se těší redakce*

Mezinárodní konference

„Metamfetamin - nové výzvy v mezinárodní spolupráci a spolupráce ve středoevropském prostoru“

Kalendář NPC 2016

